

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA KAMU DAVASINA
KATILMA
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Sultan ÖNDEŞ

Danışman

Doç. Dr. Uğur ERSOY

Haziran-2019

Kırıkkale

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA KAMU DAVASINA
KATILMA
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Sultan ÖNDEŞ

Danışman

Doç. Dr. Uğur ERSOY

Haziran-2019

Kırıkkale

KABUL-ONAY

Doç. Dr. *Uğur Ersoy* danışmanlığında *Sultan Öndeş* tarafından hazırlanan “Ceza Muhakemesi Hukukunda Kamu Davasına Katılma” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../2019

[İmza]

[Ünvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim görevlilerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2019

[Ünvanı, Adı ve Soyadı] (Enstitü Müdürü)

.....

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ceza Muhakemesi Hukukunda Kamu Davasına Katılma” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığı ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

...../...../2019

Sultan ÖNDEŞ

ÖN SÖZ

Mağdur, suçtan etkilenen önemli kişi olmasına rağmen tarih boyunca ikinci plana atılmıştır. Hukuk sistemleri suç işlenmesi durumunda faili odak noktası haline getirmiş, mağdura vermesi gereken önemi göstermemiştir. Bu durum mağdurun daha da zarar görmesine neden olmuştur.

Günümüzde kriminoloji çalışmalarının da gelişmesiyle mağdurların suçtan dolayı uğradığı zararı gidermeye yönelik düzenlemeler yapılmış, bu kapsamda mağdurlara birçok hak tanınmıştır. Mağduru koruyan bu düzenlemelerden biri de mağdurun davaya katılmasını, davayı yakından takip etmesini sağlayan kamu davasına katılma kurumudur. Mağdur davaya katılarak birçok hakka sahip olmaktadır. Bu çalışmamızda kamu davasına katılma ve katılana sağlanan haklar Yargıtay kararları ışığında incelenmiştir.

Tez çalışması sırasında konunun belirlenmesinde bana yardımcı olan ve tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Uğur Ersoy'a; tez jürime katılarak değerli görüş ve önerileri ile çalışmama yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Burcu Ertem'e ve Dr. Öğr. Üyesi Enes Köken'e çok teşekkür ederim. Ayrıca tez sürecinde benden desteklerini esirgemeyen aile üyelerime ve özellikle sevgili kardeşim Muhammet Öndeş'e çok teşekkür ederim.

ÖZ

Öndeş, Sultan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Kamu Davasına Katılma”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2019.

Bu çalışmada 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun Dördüncü kitabının ikinci kısmında “Kamu Davasına Katılma” başlığı altında düzenlenen kısım araştırma konusu yapılmıştır. Birtakım istisnalar dışında yalnızca kovuşturma aşamasında mümkün olan bu kurum iki ayrı bölümde incelenmiştir.

İlk bölümde katılma kavramının tanımı ve hukuki niteliğinden bahsedilmiş, katılma kurumunun lehine ve aleyhine olan görüşler incelenmiş ve mukayeseli hukukta, Türk hukukunda ve uluslararası hukukta mağdur hakları ve mağduriyetin giderilmesine yönelik düzenlemeler ele alınmıştır.

İkinci bölümde kamu davasına katılarak katılan sıfatını alabilmenin şartları, zamanı, usulü, katılmanın davaya etkisi, katılanın davaya katılmaktan dolayı elde ettiği haklar, kamu davasının sona ermesi, katılanın ölümü, katılanın katılma talebinden vazgeçmesi veya katılma davasını geri alması durumunda katılmanın hükümsüz kalması Yargıtay kararları ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılma, Mağdur Hakları, Mağduriyetin Giderilmesi, Katılan

ABSTRACT

Öndeş, Sultan, “In Criminal Court Law Accession to Public Prosecution”, Master’s Thesis, Kırıkkale, 2019.

In this study, a research subject, which is regulated under the title of “Accession to Public Prosecution” in the second part of the fourth book of Criminal Court Law no 5271, has been done. This corporation that is only possible during the prosecution, except for some derogations, has been analyzed into two different sections.

In the first section, the meaning of the term “accession” and it’s legal characteristic have been mentioned and for and against views of participation status have been study and the regulations with regard to victim rights and relief in the comparative law, Turkish law and international law have been handled.

In the second section, by intervening a public prosecution the terms and conditions, the time, the procedure of getting the intervening designation, the effects of intervening a public prosecution, the rights obtained by intervening, in the event of conclusion of the public prosecution, the death of interventionist, abandoning the contention of interventionist or withdrawing the lawsuit, the fact that the accession abates have been analyzed in the light of Supreme Court’s decisions.

Keywords: Accession, victim rights, relief, interventionist

KISALTMALAR

AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ABD:	Amerika Birleşik Devleti
Bkz.:	Bakınız
BM:	Birleşmiş Milletler
Bs.:	Bası
C.:	Cilt
CGTİHK:	Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK:	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK:	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CMUY:	Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
DSYMKKK:	Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu
m.:	Madde
s.:	Sayfa
S:	Sayı
TBK:	Türk Borçlar Kanunu
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TMK:	Türk Medeni Kanunu
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Y.:	Yıl
Vd.:	Ve Diğerleri

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILMA KAVRAMININ TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, MUKAYESELİ HUKUKTA VE TÜRK HUKUKUNDA MAĞDUR HAKLARI VE MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİ

I. KATILMA KAVRAMININ TANIMI.....	3
II. KATILANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	4
A. KATILMANIN LEHİNDE OLAN GÖRÜŞLER	6
B. KATILMANIN ALEYHİNE OLAN GÖRÜŞLER.....	8
III. MAĞDUR HAKLARI VE MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİNE İLİŞKİN GENEL OLARAK	9
IV. SUÇTAN DOĞAN MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİNE YÖNELİK GÖRÜŞLER.....	12
A. İKAME (YERİNE GEÇME) GÖRÜŞÜ.....	12
B. ENTEGRASYON GÖRÜŞÜ.....	13
C. GELENEKSEL GÖRÜŞ.....	13
V. MUKAYESELİ HUKUKTA MAĞDUR HAKLARI VE MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİ	14
A. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	14
B. İNGİLTERE	15
C. ALMANYA	16
D. FRANSA.....	18
E. AVUSTURYA	19

VI. TÜRK HUKUKUNDA MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİ	20
A. GENEL OLARAK.....	20
B. UZLAŞTIRMA	21
C. ERTELEME.....	24
D. ADLİ KONTROL.....	26
E. DİĞERLERİ.....	27
VII. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER İŞİĞİNDA MAĞDUR HAKLARI. 30	
A. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM) TARAFINDAN YAPILAN ÇALIŞMALAR	30
1. Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlamasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu	30
2. İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.....	31
3. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	31
B. AVRUPA KONSEYİ TARAFINDAN YAPILAN ÇALIŞMALAR	32
1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında Tavsiye Kararı	32
2. Şiddet Suçları Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi.....	33
3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Durumunun İyileştirilmesine Yönelik Tavsiye Kararı	33
4. Mağdura Yardım Edilmesi Ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kararı	34
5. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi Sonuç Ve Tavsiyeleri	35
6. Ceza Muhakemesinde Mağdurun Korunmasına İlişkin Çerçeve Karar.....	36
7. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili Tavsiye Kararı.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

KATILMANIN ŞARTLARI, USULÜ, DAVAYA ETKİSİ, KATILANIN HAKLARI VE KATILAN SIFATININ SONA ERMESİ

I. KAMU DAVASINA KATILMANIN ŞARTLARI	39
A. SIFAT	39

1. Mağdur	39
2. Zarar Gören	42
3. Malen Sorumlu Olan	49
4. Şikâyetçi	51
B. HUKUKEN KİŞİ OLMA	52
1. Gerçek Kişiler	52
2. Dava Ehliyetine Sahip Olmak	53
a. Temyiz Kudretine Sahip Olmak	54
b. Ergin Olmak	54
c. Medeni Hakları Kullanmaktan Kısıtlı Olmama	55
3. Tüzel Kişiler	55
C. KAMU DAVASININ BULUNMASI GEREKTİĞİ	56
1. Bir Kamu Davası Bulunmalıdır	56
2. Kamu Davası Açılmış Olmalıdır	57
3. Derdest Bir Kamu Davası Olmalıdır	59
II. KAMU DAVASINA KATILMA USULÜ	60
A. KATILMA TALEBİ	60
B. KATILMA TALEBİNİN ZAMANI	64
C. KATILMA TALEBİ HAKKINDA İNCELEME VE KARAR	66
III. KAMU DAVASINA KATILMANIN SONUÇLARI	71
A. KATILMANIN DAVAYA ETKİSİ	71
B. KATILANIN HAKLARI	72
1. Genel Olarak	72
2. Soruşturma Evresinde Suçtan Zarar Gören Ve Mağdurun Hakları	75
a. Haklarını Öğrenme Hakkı	75
b. Delillerin Toplanmasını İsteme Hakkı	77
c. Tutanak Ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı	77
d. Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı	78
e. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı İtiraz	80
3. Kovuşturma Evresinde Katılanın Hakları	80
a. Haklarını Öğrenebilme Hakkı	80
b. Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı	81
c. Tutanak Ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı	83

d. Tanıkların Davetini İsteme Hakkı	83
e. Avukattan Yararlanma Hakkı	84
f. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı	85
4. Katılanın Ödevleri	89
a. Davayı Takip Etmek	89
b. Duruşma Düzenini Bozmamak	90
c. Katılanın Tanık Olması	91
d. Katılanın Bilirkişi Olması	94
e. Adres Değişikliğini Bildirme	95
IV. KATILAN SIFATININ SONA ERMESİ	96
A. KAMU DAVASININ SONA ERMESİ	96
B. KATILANIN ÖLÜMÜ	99
C. KATILANIN KATILMA TALEBİNDEN VAZGEÇMESİ VEYA KATILMA DAVASINI GERİ ALMASI	102
SONUÇ	106
KAYNAKÇA	109

GİRİŞ

Mağdur bir suçun işlenmesiyle birlikte hukuk düzeni tarafından korunan, hakları ihlal edilen, haksızlığa uğrayan kimsedir. Hukuk sistemlerinin gelişim sürecinde uzun bir süre mağdur ikinci plana atılmış ve suçun odak noktası fail olmuştur. Bu durum mağdurun mağduriyetinin artmasına neden olmuş, intikam duygularını tetiklemiş ve mağdur hakkını zorla alma yoluna başvurmuştur.

Tarihsel gelişim sürecinde devlet organlarının oluşmasıyla birlikte mağdurun hakkını zorla alması durumunda toplumda oluşabilecek kaos ortamını engellemek amacıyla devletler hukuk sistemlerinde mağdur haklarını korumaya yönelik düzenlemeler yapma gereğinde bulunmuşlardır. Bu düzenlemelerle mağdur yargılama sürecine dâhil edilerek hatta yargılama süjesi statüsüne konarak failin cezalandırılmasını isteme, buna ilişkin deliller sunabilme, duruşmalara katılabilmek gibi haklara sahip olmuştur. Böylece mağdur yargılamada aktif rol üstlenerek intikam ve buna bağlı olarak kendi hakkını zorla alma dürtüleri engellenmeye çalışılmıştır.

Türk hukukunda bir suçun işlenmesiyle bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmek için maddi gerçeğin ortaya çıkarılması kadar bu suçtan dolayı mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesine de önem verilmiş ve buna yönelik düzenlemeler yapılmıştır. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 237 ila 243. maddelerinde düzenlenen "Kamu Davasına Katılma" kurumu mağdurun korunmasına yönelik düzenlemelerden biridir. Bu düzenlemeyle mağdur veya suçtan zarar gören davayı takip etmek istediklerinde derdest olan kamu davasına şikâyetçi olduklarını belirterek katılma talebinde bulunabilirler. Mahkeme tarafından katılma talebinin kabul edilmesiyle "katılan" sıfatına sahip olup yargılama süreci boyunca birçok hak elde ederler.

Çalışmamızın konusu "Ceza Muhakemesi Hukukunda Kamu Davasına Katılma" olup iki ana bölüme ayrılarak incelenmiştir. Çalışmamızın ilk bölümünde, katılma kavramının tanımı ve hukuki niteliği açıklanmış ve hukukumuzda ne kadar gerekli olduğu üzerinde doktrindeki görüşlere yer verilmiştir. Devamında ise mağdur hakları ve suçtan doğan mağduriyetin giderilmesine yönelik görüşler ve düzenlemeler gerek Türk hukuku gerekse mukayeseli hukuk çerçevesinde incelenmiş ayrıca uluslararası metinlere de değinilmiştir. İkinci Bölümde, kamu davasına

kimlerin hangi sıfatla, ne zaman ve hangi usulleri kullanarak katılabileceği, katılmanın kamu davasına etkisi, katılanın kamu davasına katılmakla birlikte elde ettiği haklar ve ödevler incelenmiştir. Devamında ise kamu davasının sona ermesi, katılanın katılma talebinden vazgeçmesi ve katılma davasını geri almasına bağlı olarak katılmanın hükümsüz kalması Yargıtay kararları ışığında incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILMA KAVRAMININ TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, MUKAYESELİ HUKUKTA VE TÜRK HUKUKUNDA MAĞDUR HAKLARI VE MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİ

I. KATILMA KAVRAMININ TANIMI

İlkel ceza hukuku döneminde zarar verici fiilin işlenmesi durumunda kişiyi yargılayacak ve ceza verecek mutlak bir güç yoktu. Öç alma hakkı sınırsızdı. Bu sistemde öç alma hakkı fiili icra eden kişiye veya onun mensup olduğu aileye karşı kullanılmaktaydı. Zarar verici fiillerin çoğunda fiilin kimin tarafından icra edildiğini tespit etmek mümkün olmadığından failin mensup olduğu aileye karşı öç alma hakkı kullanılmaktaydı. Bu ise toplumda ailelerin birbirine düşman olması ve bir döngü halinde birbirlerine zarar vermelerine neden olmakta ve barış hali tesis edilememektedir. Devletin ortaya çıkmaya başlamasıyla toplumun sürekli kargaşa halinde olmasını engellemek için ceza verme tekeli devlet bünyesine almıştır¹.

Suçun işlenmesinden etkilenen kimselerin de savcının yanında muhakemeye katılarak bireysel iddia makamını oluşturması 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) 237-243. maddeleri arasında “Kamu Davasına Katılma” başlığı altında düzenlenmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanununda iddia faaliyeti kamu adına savcı tarafından yürütülmekle birlikte suçtan etkilenen kimselerin de savcının yanında kovuşturma aşamasında yer almaları, suçtan etkilenen kimselerin kamu davasına katılması anlamına gelmektedir². Cumhuriyet savcısı toplum adına iddiada bulunduğu için dolaylı bulunduğu makam toplumsal iddia makamıdır. Katılan ise kendi adına davaya katılmakta ve suçu işleyen kimsenin cezalandırılmasını istediğinden bireysel iddia makamını oluşturmaktadır³. Bu şekilde suçtan zarar gören kimseler kamu davasında bireysel iddia makamını oluşturarak “katılan” sıfatına sahip olurlar.

¹ Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. I., 14. bs., Der Yayınları, İstanbul, 2016, s. 50.

² Canan Ünlütepe, *Kamu Davasına Katılma*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s. 4.

³ Eralp Özgen, *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, Eskişehir, 1988, s. 152.

CMK’da katılma hükümlerine yer verilmesinde, ilkel ceza hukukunda yer alan ölç alma hakkının da etkili olduğu savunulabilir. Kişi kamu davasına katılarak elde edeceği birçok hakla, bir şey yapmadan beklemek zorunda kalmayacak, yargılama aşamasında elde edeceği haklarla aktif olarak dava sürecine katılacak ve içindeki intikam alma duygusu bastırılacaktır.

II. KATILANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Türk hukukunda kamu davasına katılmanın ve davada katılan sıfatını almanın hukuki niteliği konusunda tartışmalar mevcuttur.

Katılanın davadaki hukuki niteliği hakkındaki görüşlerden birincisine göre, katılma tali bir ceza davasıdır. Katılma istemiyle birlikte yargılama makamı kabul veya ret yönünde bir karar vereceğinden ortada bir dava vardır ancak bu tali ceza davasıdır. Kamu davasına katılan kişi yargılama süljelerinden biridir⁴. Bu durumda Cumhuriyet savcısı tarafından açılmış ceza davası ile katılanın açtığı davada savcı ve katılan arasında iş birliği vardır⁵. Ancak katılma kurumunda şahsi hak davası⁶ kaldırılmış olduğundan katılan yalnızca failin cezalandırılmasını isteyebilirken Cumhuriyet savcısı failin beraatını da isteyebilir⁷. Cumhuriyet savcısı failin yalnızca aleyhine olan durumlar değil lehine olan durumları da kamusal iddia makamı olarak ileri sürmekle yükümlüdür⁸. Devletin amacı kişiyi cezalandırmak

⁴ Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 160-161.

⁵ Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 15. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 200.

⁶ Şahsi hak davası: ceza muhakemesi işlemlerinin suçtan zarar gören veya suçun mağduru tarafından yürütülmesidir. Açıklama için bkz. Mustafa Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 2.bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 3. 1412 Sayılı (Mülga) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun (CMUK) 344. maddesinde düzenlenmiştir. Şahsi hak davasının davasında iddia makamını Cumhuriyet Savcısı değil fertler oluşturur. Her suçtan dolayı şahsi dava açılmaz. CMUK 344. maddesinde tahdidi olarak hangi suçların işlenmesiyle şahsi dava açılacağı düzenlenmiştir. Açıklama için bkz. Tamer Önder, “Şahsi Dava”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4, 1988, s. 571. Şahsi davadan söz edebilmek için bazı şartların oluşması gerekir. Bu şartlar:

- Suç CMUK’da sayılan suçlardan olmalı,
- Cumhuriyet Savcısı davaya iştirak etmiş olmamalı,
- Davacı, mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş olan sıfatlarının şahsi dava açmaya uygun olması,
- Özel bir yargılama usulü kabul edilmiş olmaması, ilgili kanunlarda aksine hüküm bulunmaması ve şahsi davaya konu olan suç ile kamu davasına konu olan suç arasında fikri içtima bulunmamasıdır. Açıklama için bkz. Sadettin Arslan, *Tatbikatta Hazırlık Soruşturması ve Şahsi Dava*, 2. bs., Adil Yayınevi, Ankara, 2002, s. 179.

⁷ Nurullah Kunter, “Ceza Muhakemesi Hukukunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi İçin Hazırlanan Öntasarının Beşinci Kitaba Müteallik Maddeleri Hakkında Mütalaalar”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 14, S. 3-4, 1948, s. 575.

⁸ İsmail Ercan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. bs., Kuram Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 94.

değildir. Katılanın amacı ise kendisine zarar verenin cezalandırılmasıdır⁹. Bu durumda kanaatimizce devlet ve bireyin işbirliği içerisinde olduğu görüşüne katılmak mümkün değildir.

İkinci görüşe göre, suçtan zarar gören kamu davasına katılarak bazı hakları kullanmasıyla Cumhuriyet savcısına yardım ettiğinden dolayı, Cumhuriyet savcısının yardımcısı konumundadır¹⁰. Katılan Cumhuriyet savcısının yanında bireysel iddia makamını temsil ederek sanığın cezalandırılmasını isteme, delil toplanmasını isteme, delilleri bildirme ve duruşmada söz alma gibi Cumhuriyet savcısının sahip olduğu haklardan yararlanmaktadır¹¹. Cumhuriyet savcısı kamu davasında suç işlenmesiyle ihlal edilen toplum menfaatlerinin korunmasını istemektedir. Kamusal iddia makamı olan Cumhuriyet savcısı ile bireysel iddia makamı olan katılanın korumak istediği menfaatler birbirinden tamamen farklıdır. Cumhuriyet savcısı iddianamede sanığın cezalandırılmasını isterken, bundan vazgeçip sanık lehine kanun yollarına başvurabilir¹². Katılanın ise sanık lehine kanun yoluna başvurmasında hem hukuki yarar yoktur hem de katılma kurumunun özünü bağdaşmamaktadır.

Üçüncü görüşe göre, katılma kurumunun günümüz ceza hukuku ile alakası olmayıp, katılma ile birlikte şahsi dava, şikâyet ve benzeri kurumların, suçtan etkilenen kişide oluşan kişisel intikam dürtülerinin kalıntıları oldukları yönündedir. Bu görüşe göre sùjeleri arttırılmış tek bir dava vardır. Şahsi hak talebini içeren hukuk davasında kamu davası ile birlikte görüldüğünden her iki davanın kabulü şahsi hakların talep edilmesine bağlıdır¹³. Kanaatimizce 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunuyla şahsi hak davası kaldırılmış olduğundan bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Dördüncü görüşe göre ise katılan, Cumhuriyet savcısı ile iddia makamının oluşturmakla birlikte Cumhuriyet savcısına tabii olmayan birtakım yetkilerle donatılmıştır¹⁴.

⁹ Yenisey, Nuhoğlu, s. 181.

¹⁰ Nurullah Kunter, "Amne Davasına Müdahale", *Adalet Dergisi*, S. 10, 1943, s. 846.

¹¹ Ziya Koç, *Ceza Muhakemesinde Katılan*, 1.bs., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 17.

¹² Haluk Çolak, "Müdahale Kavramı Ve Müdahalenin Gereği Meselesi", *Yargıtay Dergisi*, C. 24, S. 4, 1998, s. 541-542.

¹³ Faruk Erem, "Ceza Davasına Müdahalenin Lüzumsuzluğu", *Adalet Dergisi*, S. 11-12, 1962, s. 1203.

¹⁴ Sulhi Dönmezer, "Müdahale Yolu İle Dava-Tevhidi İçtihat Kararı", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 12, S. 1, 1946, s. 368.

Yukarıda açıklanan çeşitli görüşlerden de anlaşıldığı gibi ceza yargılamasında Cumhuriyet savcısı ve katılanın menfaatleri birbirinden farklıdır. Cumhuriyet savcısı kamu yararına davaya katılırken, suçtan etkilenen kişi ise kişisel yararı için davaya katılmaktadır. Kamusal ve kişisel menfaatler için davaya katılan sùjelerin artması ceza davasının tek olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Mahkemenin katılma hakkında ret veya kabul yönünde karar vermesiyle katılma asıl ceza davasına bağlı olan tali ceza davası olacaktır.

Katılma kurumunun asli ceza davası olarak kabul edilmesi, aynı fiilden dolayı iki defa yargılamanın olmayacağı anlamına gelen “non bis in idem”¹⁵ ilkesi ile bađdařmaz¹⁶.

A. KATILMANIN LEHİNDE OLAN GÖRÜŞLER

Doktrinde kamu davasına katılmanın, ceza yargılaması sürecine olumlu etkilerinden dolayı faydalı ve gerekli olduğunu düşünene yazarlar vardır.

Karakehya'ya göre, suçtan etkilenen kişilerin yargılama sürecine etkin bir şekilde katılması öncelikle yargılamanın daha sert ve yoğun gerçekleşmesini sağlayarak maddi gerçeğin daha doğru şekilde ortaya çıkmasına hizmet edecektir. Aynı zamanda savcıdan bağımsız bir şekilde hareket eden suçtan etkilenen kimse, faile verilecek cezanın belirlenmesinde etkili olacak ve bu aşamalara katılmanın verdiği aktif durum dolayısı ile içindeki kişisel intikam dürtüleri bastırılarak kişisel intikam peşinde koşması engellenecektir¹⁷.

Koç'a göre, ceza muhakemesinde katılmanın sakıncaları olsa da bir bütün olarak katılma kurumu ceza muhakemesinin yararına faaliyet gösterir. Katılanın sanığın cezaya çarptırılmasında hukuki yararı mevcuttur. Katılanın ceza muhakemesi sürecini uzatmaya yönelik taleplerinin mevcut olması, mahkemenin katılanı dinlemesi halinde katılanın beyanlarından etkileneceği, katılanın aktif rol almasıyla

¹⁵ Hukuk devletin gereği olarak kişi güvenliğinin sağlanması gerekir. Failin işlediği suçtan dolayı bir defa cezalandırılmasıyla olağan yargı yolu kapanmaktadır. Bu şekilde olağan kanun yoluna müracaat yolunun kalmamasına kesin yargı denmektedir. Böylece işlenen bir fiil dolayısıyla bir daha yargılama imkânının kalmamasına “non bis in idem” yani “soruşturma bir kez olur” ilkesi denmektedir. Açıklama için bkz. Turhan Tufan Yüce, *Ceza Hukuku Dersleri*, C. 1, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa, 1982, s. 155-156.

¹⁶ Gözde Kazaker, *Kamu Davasına Katılma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2013, s. 8.

¹⁷ Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1. bs., Savaş Yayınevi, Eskişehir, 2015, s. 477.

sanığın beraat kararı alma ihtimalinin zayıflatılması gibi durumlar ortaya çıksa da yargılama sürecinde hâkim olan, tüm süreci denetleyip objektif karar verecek olan güç mahkemedir¹⁸.

Bakıcı'ya göre, ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Kamu davasına katılma kurumu ile suçtan zarar görenlerin yargılama aşamasına katılarak sunacakları deliller ile bazı durumlarda maddi gerçeğin ortaya çıkarılması kolaylaşacaktır. Diğer bir faydası ise suçtan zarar gören kişi, davaya katılarak failin cezalandırılması sürecine etkide bulunacağından bu durum kendisini tatmin edecektir¹⁹.

Ünlütepe'ye göre, katılma kurumunun kanunda düzenlenmiş olması, faydasının zararına oranla daha fazla olduğunu gösterir. Katılma kurumu sayesinde suçtan zarar görenler, failerin cezalandırılmasında ve yargılama sürecinde etkin rol oynarken aynı zamanda savcının yanında görev alarak hem iddia makamına yardım eder hem de iddia makamının denetlenmesini sağlar²⁰.

Boyacı'ya göre, kamu davasına katılma kurumu ile modern ceza anlayışının gereği olarak mağdura tanınması gereken haklar tanınmış ve mağdurun uğramış olduğu zararların giderilmesinde kendileri tarafından yargılama aşamasını takip etme olanağı tanınmıştır²¹.

Kanaatimizce ceza muhakemesinde katılma kurumunun benimsenmesi hukuk devletinin bir gereğidir. Hukuk devleti hürriyetlerin zorunlu şartıdır. Eşitlik, temel hak ve hürriyetlerin korunması gibi hukuk devletinin maddi şartlarının sanık açısından korunurken, suçtan etkilenen kimseler açısından korunmaması düşünülemez. Sanığın nasıl savunma hakkı kapsamında beraatını isteyebilme yetkisi varsa aynı şekilde suçtan zarar gören kimselerinde kendilerine zarar veren kişilerin cezalandırılmasını isteme ve bu sürece doğrudan katılıp yargılama aşamalarını takip etme hakkı vardır. Bu sayede hem yargılamada yapılmış olan hataların giderilmesi imkânı kuvvetlendirilmiş olur hem de Cumhuriyet savcısının kanun yollarına

¹⁸ Koç, s. 25.

¹⁹ Sedat Bakıcı, "Kamu Davasına Katılma", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 6, 1991, s. 909.

²⁰ Ünlütepe, s. 14.

²¹ Akın Boyacı, "Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LXXI, S. 1, 2013, s. 174.

gitmemesi durumunda mağdur bu yollara başvurarak verilen kararların denetlenmesini sağlar.

Hukuk devletini bir diğer ilkesi ise yargısal denetimdir. Katılma kurumu sayesinde suçtan zarar gören kişi yargılamanın süjesi konumunda olan iddia makamını da denetleme imkânına sahip olur. Böylece katılan yargılama aşamasına bizzat katıldığından adalete olan güveni artacak, hukuki açıdan kendisini güvende hissedecektir.

B. KATILMANIN ALEYHİNE OLAN GÖRÜŞLER

Doktrinde bir grup yazar ise katılma kurumunu davayı uzatıcı ve katılanın mahkemenin görüşlerini etkileyerek sanığın aleyhine bir durum oluşturduğunu bundan dolayı yararsız bir kurum olduğunu düşünür.

Yenisey/Nuhoğlu'na göre, katılma kurumunun faydaları olmakla birlikte zararları daha fazladır. Katılma kurumu yargılama sürecini uzatmakla birlikte şantajlara yol açabilir. Aynı zamanda ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşmak, kamu düzenini tesis etmek ve suçluyu ıslah ederek topluma yeniden kazandırmak gibi amaçları olmakla birlikte, suçluyu cezalandırmak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Katılma kurumunda ise katılan suçlunun cezalandırılmasını isterken Cumhuriyet savcısı yargılama yapılmasını ister. Yani iddia makamını oluşturan Cumhuriyet savcısı ve katılanın istekleri birbirine ters düşerek aynı makamı oluşturdukları halde Cumhuriyet savcısı sanığın beraatını istemekle sanığın yanında yer alırken, katılan cezalandırılmasını isteyerek Cumhuriyet savcısının karşısında yer alması gibi birbiriyle bağdaşmayan durumlar ortaya çıkabilir²².

Erem'e göre, katılma kurumu ile birlikte ceza davasının ciddiyeti azalacak, maddi gerçeklikten ve ceza muhakemesinin amacından uzaklaşılacaktır. Ceza muhakemesinin amacı sanığın cezalandırılması değildir. Katılan sanığın cezalandırılmasını istediğinden buna yönelik faaliyetlerde bulunacaktır²³.

²² Yenisey, Nuhoğlu, s. 161.

²³ Erem, s. 1202.

Kanaatimizce, katılma kurumunun davayı uzattığına yönelik görüş ceza muhakemesinin ilkelerinden olan “usul ekonomisi”²⁴ ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu ilke yalnızca hukuk davalarında değil ceza davalarında da dikkate alınması gereken bir ilkedir. Bunu sağlayacak olan merci ise mahkemedir. Kısacası mahkemenin görevi bu ilkeyi yargılama sürecine uygulamaktır. Bu durumda katılmanın ceza davasını uzattığını düşünmek mümkün gözükmemektedir. Ceza davalarında toplumun ve aynı zamanda suçtan zarar görenlerin ruhunun teskin edilmesi için yargılama hızlı olmalı, geciktirilmemeli ve sürüncemede bırakılmamalıdır.

Katılma kurumunun sanığı cezalandırmaya yönelik faaliyetlere bürünmesine ilişkin olarak ise, hâkimler bağımsızdırlar ve vicdani kanaatlerine²⁵ göre karar verirler. Yargılama aşamasında bu kanaati oluşturacak kişilerden biri de Cumhuriyet savcısıdır. Cumhuriyet savcısı sanığın lehine olan delilleri de toplamakla yükümlü olduğundan dolayı sanık korumasız değildir. Katılan mahkemede sanığın cezalandırılması amacına yönelik kanaat oluştururken, kamusal iddia makamı olan Cumhuriyet savcısı sanığın lehine olan hususları da ileri sürecek ve hâkim bu süreçte oluşan vicdani kanaatine göre karar vereceğinden bu görüşe katılamamaktayız.

III. MAĞDUR HAKLARI VE MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİNE İLİŞKİN GENEL OLARAK

Ceza hukuku uzun bir zaman fail hakları temelinde genişlemiş ve mağdur hakları bir tarafa bırakılmıştır. Oysaki ceza hukukunun temelini oluşturan suç kavramı fail ve mağdur arasında gelişir. Bu açıdan bakıldığında mağdur ceza hukuku

²⁴ Anayasanın 141. maddesine göre devlet yargının basit, çabuk ve ucuz gerçekleşmesi için gereken tedbirleri almak zorundadır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin 6. maddesine göre mahkemeler makul sürede karar vermelidir. Usul ilkesi Anayasanın 141. maddesi ve AİHS'nin 6. maddesinin sentezinden oluşur. Bu ilke yargılamanın uzun sürmesinden dolayı adaletin gecikmesi, uyuşmazlıkların karmaşık olması, tarafların yargılamayı uzatma amacı, personel açısından yetersizlik gibi olumsuzlukları engeller. Bu ilke sayesinde yargılama makul süre içerisinde gerçekleşir. Gereksiz yere gider yapılması engellenmiş olur. Açıklama için bkz. Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 3. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2015, s.237.

²⁵ Vicdani kanaat: Yargılama makamının muhakeme faaliyeti sürecinin sonunda aklını rehber ederek, hukukun, yasaların koyduğu kurallar çevresinde, maddi olayın oluş biçimine dair kendisinde oluşan ve şüpheye yer vermeyen kanaattir. Şüpheye yer vermeyen kanaat ile mutlak gerçek aynı kavramlar değildir. Mutlak gerçek, aksinin kabulün mümkün olmayan her türlü ihtimalin ortadan kaldırıldığı gerçektir. Buna göre her türlü ihtimalin ortadan kaldırıldığı kanaate ulaşmak mümkün olmadığından vicdani kanaat mutlak değil gerçeğe ilişkin oluşacaktır. Açıklama için bkz. Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat*, 1. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2002, s. 109.

açısından vazgeçilemez bir yargılama süjesidir²⁶. Tarihsel dönem açısından mağduriyetin giderilmesini incelersek:

İlkel ceza hukuku döneminde aile ve klan gibi küçük sosyal topluluklar mevcuttu. Aynı aile veya klandan oluşan kişilerin birbirlerine karşı suç işlemesi durumunda bu kişilerin mensup olduğu aile veya klan tarafından ceza verilmekteydi. Farklı klanlara mensup kişilerin birbirlerine karşı suç işlemesi durumunda ise öç alma usulü geçerliydi. Mağdur veya ailesi tarafından fail veya mensup olduğu ailenin üyelerine zarar verilmekteydi. İlkel ceza hukukunda öç alma usulünü engellemek için öç alma hakkına sahip olan aileye bu usule başvurmaması için diyet adı altında belirli bir mal veya para ödenmekteydi. Diyet usulü, bir nevi mağdurun zararının karşılanmasına yönelik uygulamadır. Bu şekilde mağdurun zararı giderilmiş ve mağdur tatmin edilmiş olmaktadır²⁷.

Eski ceza hukuku döneminde ise eski Çin hukukunda insan öldürme, yaralama, hırsızlık gibi genel ahlaka aykırı suçlardan birini işleyen suçlunun, işlenen suçun ağırlığına göre ödeyeceği diyet ile cezadan kurtulması mümkündür²⁸. Hint hukukunda müsadere cezası gereken suçlarda, suçlunun malvarlığı müsadere edilerek mağdura verilirken hırsızlık suçlarında mal aynen iade edilirdi. Eğer mağdurun malları bulunamazsa bu durumda hükümdar mağdurun zararını karşılardı. Yani malların bulunmaması halinde zarardan devlet sorumlu tutulurdu²⁹. Babil'de Hammurabi kanunlarında diyet usulü geçerliydi. Buna göre yaralama suçu işleyen kimse, mağdura hem belirli bir miktar para verirdi hem de mağdurun tedavi masraflarını karşılardı. Hırsızlık suçunda mağdurun tanrının önünde mallarının çalındığını beyan etmesi üzerine eyalet valisi mağdura malını iade ederdi. Buna göre Hammurabi kanunlarında da devlet tarafından tazmine yönelik düzenlemelerin olduğu görülmektedir³⁰. Roma hukukunda ise On İki Levha Kanununda suçlar; perduellio ve parricidium olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Perduellio topluma karşı işlenen suçları ifade eder. Bu suçların cezası ölümdür. Parricidium ise şahsa ve mala

²⁶ Fatma Karakaş Doğan, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 95, 2011, s. 205.

²⁷ Veli Özer Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 1. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s. 17-18.

²⁸ Recai G. Okandan, *Umumi Hukuk Tarihi Dersleri*, 1. bs., İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1951, s. 42.

²⁹ Okandan, s. 68.

³⁰ Özbek, *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, s. 22; Okandan, s. 69.

karşı işlenen suçları ifade eder. Parricidium toplumsal düzeni ihlal etmediğinden mağduriyetin giderilmesine yönelik tazminat niteliğinde ceza öngörülmüştür³¹.

Modern ceza hukuku döneminde yargılama yapma yetkisinin devlet eline geçmesi ile birlikte, savcılık kurumunun da gelişmesiyle mağdur ikinci plana atılmış ve faili temel alan bir sistem oluşmaya başlamıştır. Mağdur yalnızca bilgi veren ve tanıklık yapan kimse durumuna indirgenmiştir³². 1970'lerden günümüze kadar olan süreçte, özellikle kriminoloji çalışmalarının gelişmesiyle mağdura yeterli önemin verilmediği ve bundan dolayı mağduriyetin arttığı anlaşılmıştır³³.

İslam hukukunda cezalar üç kısma ayrılmıştı. Asli ceza; bir suç için tespit edilen asıl cezadır. Bedeli ceza, bir suç için tespit edilen cezanın uygulanamaması durumunda diyet ve tazir cezası gibi isimler altında alınan paradır. Tebei (ilave) ceza ise asıl ceza ile birlikte uygulanan cezadır³⁴. İslam ceza hukukunda devlet kamu gücünü kullanarak kişilerin mağduriyetini gidermekte mağduru yetki sahibi kılmıştır³⁵. Bu bağlamda mağdurun uğradığı zararın kısmen veya tamamen kaldırılması diyet, aynen iade, tazminat kavramları ile ifade edilmiştir³⁶. Diyet yani belirli bir paranın verilmesi cezası, ölüm veya yaralama ile sonuçlanan suçlarda kısas'ın uygulanamaması veya uygulanmasını istenmediği durumlarda söz konusuydu³⁷. Diyet konusunda İslam hukukunda cezalar genellikle şahsi olmakla birlikte şahsi olmadığını, kolektif olduğunu gösteren akile ve kaseme olmak üzere iki müessese vardır. Kaseme, katili bulunmayan insan öldürme suçlarında, cesedin bulunduğu yer halkının diyetten sorumlu tutulması iken akile ise taksirli öldürme veya yaralama suçlarında, suçu işleyen kimsenin bir nevi suçun işlenmesine engel olunmadığından dolayı, failin akilesi³⁸ tarafından diyetin ödenmesidir³⁹

³¹ Dönmezer, Erman, s. 55; Özbek, **Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, s. 28.

³² Özbek, **Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, s. 78.

³³ Füsün Sokullu Akıncı, **Viktoloji**, 3. bs., Beta Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 17-20.

³⁴ Halil Cin, Gül Akyılmaz, **Türk Hukuk Tarihi**, 5. bs., Sayram Yayınevi, Ankara, 2013, s. 255.

³⁵ Suat Erdoğan, "Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı ve İslami Cezalar", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. LVIII, S. 1, 2017, s. 199.

³⁶ Ünal Yerlikaya, **İslam Ceza Hukukunda Mağdur**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2006, s. 126.

³⁷ İlhan Akbulut, "İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 52, S. 1, 2003, s. 171.

³⁸ Akile: Suçu işleyen kimse adına diyet ödemeyi yüklenen kişiler topluluğudur. Akilerin kimlerden oluştuğu konusu İslam mezheplerinde tartışmalıdır. Örneğin bir askerin akilesi mensup olduğu birlik iken herhangi bir şahıs için belirli bir dereceye kadar olan hısımlarıdır. Bu kurum kişiler arasındaki dayanışmayı artıran sosyal sigortaya benzemektedir. Açıklama için bkz. Dönmezer, Erman, s. 157.

IV. SUÇTAN DOĞAN MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİNE YÖNELİK GÖRÜŞLER

Suçtan doğan mağduriyet fail ile mağdur arasında şahsi bir mesele olarak görüldüğünden dolayı uzun yıllar boyunca mağdurun uğradığı zararı talep etme hakkı özel hukuk kapsamında değerlendirilmiştir⁴⁰.

Tarihsel süreçte devlet kurumlarının ortaya çıkmasıyla birlikte mağdurun, suçtan kaynaklanan zararının karşılanması konusunda etkin bir kanun olmamasından dolayı mağdurun mağduriyetinin arttığı anlaşılmış ve bu konuda birtakım görüşler ileri sürülmüştür.

Çalışmamızda mağduriyetin giderilmesi hakkındaki görüşleri ikame görüşü, entegrasyon görüşü ve geleneksel görüş olarak üçe ayırarak inceleyeceğiz.

A. İKAME (YERİNE GEÇME) GÖRÜŞÜ

Ceza hukukunun sorumluluğunu fail ile mağdur arasında bulunan kişisel ilişkiye indirgeyen bu görüş, mağduriyetin giderilmesi hakkındaki görüşlerin esasını oluşturmaktadır⁴¹.

Suç, fail ile mağdur arasında gerçekleşen haksız bir olaydır. Buna göre devlet, mağdur ile fail arasında gerçekleşen olayın dışında kalmalı mağdur ile fail bu uyumsuzluğu kendileri çözmelidir. Bu görüş devletin cezalandırma yetkisini reddedip ceza hukukunda tek yaptırımın mağduriyetin giderilmesi olmasını savunur⁴².

Bu görüş çok fazla taraftar bulamamıştır. Buna göre, ceza hukukunun cezalandırma ve koruma olmak üzere iki işlevi vardır. Bir suçun işlenmesi durumunda bozulan kamu düzeninin tesisi için fail cezalandırılır ve böylece mağdur da failden korunmuş olur. Ancak bu düşüncenin kabul edildiği durumlarda suç işlemesi karşılığında yalnızca tazminat sorumluluğu gündeme gelirse ceza hukuku giderek ortadan kalkar. Aynı zamanda işlenen suçun ağırlığına bakmadan eşit olmayan durum ortaya çıkar ve mağdur da baskılara açık konuma getirilmiş olur. Ayrıca bir suç işlenmesi yalnızca fail ve mağdur arasındaki şahsi ilişki değildir. Suç işlenmesi

³⁹ Mustafa Avcı, "Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Anlayışının Tarihsel Gelişimi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 1, 2016, s. 33; Akbulut, s. 172.

⁴⁰ Doğan, s. 208.

⁴¹ Özbek, *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, s. 175

⁴² Özbek, *Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, s. 176.

durumunda kamu düzeni bozulacağından toplumda yaşayan herkes o suçun işlenmesinden etkilenir⁴³.

B. ENTEGRASYON GÖRÜŞÜ

Bu görüşü savunanlara göre, ceza hukukuna ilişkin bir yaptırım türü olan mağduriyetin giderilmesi ile ceza muhakemesi sona erer. Bu görüş ceza hukukunun bazı amaçlarının mağduriyetin giderilmesine hizmet ettiğini ispatlamaya çalışır⁴⁴.

Bu görüş kendi içerisinde ikiye ayrılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiliz modeli olan birinci görüşe göre, mağduriyetin giderilmesi, belirli fiiller bakımından hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezasının yanında ancak onlardan bağımsız olan veya onların yerine hükmedilebilen ceza yaptırımıdır. İkinci görüş ise mağduriyetin giderilmesini ceza veya güvenlik tedbiri olarak kabul etmeyerek bağımsız bir yaptırım türü, üçüncü şerit olarak kabul eder⁴⁵.

Bu görüşe göre yöneltilen eleştirilerin başında bu görüşün Anglosakson hukuku anlayışını yansıttığı gelmektedir. Kıta Avrupa'sı hukuk sistemi anlayışı ile Anglosakson hukuk sistemi anlayışı birbirinden farklıdır. Bir diğer eleştiri ise mağduriyetin giderilmesi genel önleme etkisi oluştursa da fail bazı haklardan yoksun kalacaktır. Bu durum ise medeni hukuktaki tazminatın etkisine benzemektedir. Medeni hukukta da fail, belirli bir miktar ödeyerek mağdurun maddi, manevi zararını karşılamaktadır. Ancak ceza yargısının amacı sanığı adil bir biçimde yargılayarak maddi gerçeğe ulaşmak iken hukuk yargılamasının amacı mağdurun zararını tazmin etmektir. Bu açıdan bakılırsa ceza muhakemesi hukukuna ait olan mağduriyetin giderilmesi kavramı ile medeni hukuka ait olan tazminat kavramı birbirleri ile bağdaşmamaktadır. Mağduriyetin giderilmesi medeni hukuktaki gibi yalnızca fail ile mağdur arasındaki şahsi mesele değil bir suç işlenmesi ile kamu düzeni ihlal edilmiş olduğundan kamusal niteliğe sahip olan bir kavramdır⁴⁶.

C. GELENEKSEL GÖRÜŞ

Bu görüş taraftarlarına göre mağduriyetin giderilmesi ceza hukuku yaptırımı veya bağımsız bir yaptırım olarak kabul edilmese de ceza hukuku içerisinde

⁴³ Özbek, **Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, s. 177-178.

⁴⁴ Özbek, **Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, s. 179.

⁴⁵ Özbek, **Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, s. 180.

⁴⁶ Doğan, s. 211; Özbek, **Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, s. 184-185.

mağduriyetin giderilmesinden faydalanmak için bu kurum düzenlenmelidir. Mağduriyetin giderilmesinde, medeni hukuka ait olan tazminat müessesesine dokunulmadan ceza yargılamasında daha etkin konuma getirilerek düzenlenmelidir⁴⁷.

Bu görüşün temeli, mağduriyetin giderilmesinin tazminat hukukuna ait olduğudur. Öyleyse mağduriyetin giderilmesi, ceza hukuku yaptırımlarının uygulanmasını engelleyecek veya zayıflatacak şekilde fail zorlanmamalıdır⁴⁸.

V. MUKAYESELİ HUKUKTA MAĞDUR HAKLARI VE MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİ

A. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

1980’li yıllardan itibaren ABD’de suç mağdurlarının haklarını koruma ve mağdurlara yardım amaçlı yasalar ve yeni hizmet örgütleri yapılanmaya başlamıştır. Ayrıca hapis alternatifi olarak mağduriyetin giderilmesine yönelik çalışmalar da başlamıştır. Mağduriyetin giderilmesinin esasını “Restitution” (geri verme-iade) kavramıyla da ifade edilen fail tarafından suç mağduruna, işlenen suçun ağırlığına göre belirlenecek bir miktar paranın tazmin edilmesi oluşturmuştur⁴⁹.

Mağduriyetin giderilmesine yönelik olarak 1982 yılında “Mağdur ve Tanığın Korunması Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Bu yasa ile iki önemli değişiklik yapılmıştır. Bunlardan birincisi, Restitution faile yalnızca bir ceza mahkûmiyetine bağlı olarak değil bağımsız bir yaptırım olarak yüklenebilir. İkinci yenilik ise Restitution tazmini bir kural olmakla birlikte mağdurun medeni hukuka ilişkin istediği tazminat ile aralarında mahsup ilişkisi vardır. 1988 yılında suç mağdurlarına yapılacak olan yardımların düzenlenmesi için çıkarılan “Suç Mağdurları Kanunu” ile uyumlu olarak “Suç Mağdurları Bürosu” kurulmuştur. 1994 yılında ise fiziki ve cinsel şiddete maruz kalan kadınların, en başta şiddete maruz kalmalarını önlemek için “Kadınlara Karşı Şiddet Kanunu” çıkarılmış ve kadınların korunması için evler açılmıştır⁵⁰.

⁴⁷ Özbek, **Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, s. 198.

⁴⁸ Doğan, s. 211.

⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 15.

⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 15.

ABD’de mağduriyetin giderilmesine yönelik bir diğer kurum ise suç işleyen her failin işlediği suçun ağırlığıyla orantılı olarak ödemekle yükümlü olduğu, mağdurun ise yalnızca müessir fiillerden⁵¹ mağdur olma durumunda zararını tazmin edeceği “Mağdur Tazminat Kasası”dır⁵².

Tüm bu düzenlemelere ek olarak ABD’de mağdur kendisine karşı suç işleyen failin tüm soruşturma ve kovuşturma aşamalarından haberdar edilmekle birlikte mağdura kendini ifade etme hakkı tanınmıştır. Buna göre failin şartla salıverilmesi halinde mağdurun düşüncelerini beyan edeceği ayrı bir bölüm vardır. Mağdurun failden korunma hakkı vardır. Bu kapsamda mağdurun uzun vadeli, kısa vadeli ve acil olmak üzere ikametgâhını değiştirme hakkı vardır⁵³.

Son olarak Adalet Bakanlığı bünyesinde çalışan personellerden oluşan ve bakanlık tarafından yayımlanan “Mağdur ve Tanık Hakları Kılavuz”unda belirlenen usul ve esaslara uymak zorunda olan “Mağdur Hakları Ofisi” bulunmaktadır. Bu personellerin görevleri suç işlenmesinden itibaren başlamakta ve çalışmalarını mahremiyet kapsamında titizlikle sürdürmektedir⁵⁴.

B. İNGİLTERE

İngiltere’de “Compansation Order” kavramı suçtan doğan mağduriyetin giderilmesini karşılamaktadır. İlk olarak 1964 yılında mağdurun suçtan doğan zararlarının karşılanması devlete bir yükümlülük olarak getirilmiştir. Ancak mağdur açısından talep edilebilir şekilde bir hak olarak düzenlenmiştir. Compansation Order 1988 yılında anayasal zemine oturtulmuştur. Buna göre Compansation Order, işlenen her suçta talep edilebilen bir hak olmayıp failin de ekonomik durumuna göre belirlenen ve belirlenmesinde mağdurun kişisel zararı esas alınan haktır. Compansation Order belirlenirken uzun vadeli taksitlerden kaçınılmalı, gerçekçi

⁵¹ Müessir fiil: Bir kimsenin vücut bütünlüğüne zarar veren, sağlığını bozan ve akli melekelerinde karmaşıklığa yol açan eylemlerdir.

⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 16.

⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 17.

⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 17.

olmalıdır. Compensation Order'e mahkeme tarafından karar verilir ve infazı mahkemece gerçekleştirilir⁵⁵.

İngiltere Hükümeti, suçla mücadele politikalarının fail odaklı olması ve sosyal çalışmacıların yalnızca faille çalışmalarından dolayı aldığı eleştirilerin sonucu olarak mağdurlara verdiği önemi göstermek amacıyla "Mağdur Destek Birimleri" oluşturmuştur. Bu birimlerin harekete geçmesi için bir suçun işlendiğinin polise ihbar edilmesi şart değildir. Ayrıca bu birimler kendilerine iletilen bilgileri mağdur istemediği sürece polise bildirmemektedir. Suçtan mağdur olanların devletten tıbbi, maddi veya psikolojik yardım alabilmesi suçun güvenlik kuvvetlerine ihbar edilmiş olmasına bağlıdır. Mağdur destek birimleri, sosyal güvencesi olan mağdurlara genel hizmetler dışında maddi yardımda bulunmamaktadır. Ayrıca bu birimler için İngiltere'de tüm adliye binalarında "Şahit Hizmetleri" adı altında bölüm ayrılmıştır. Güvenlik kuvvetleri kendilerine bildirilen ciddi suçlar için bu birimleri haberdar etmek zorundadırlar. Bu birimler yalnızca mağdurlara değil, ailelerine, lehine tanıklık yapan kişilere ve arkadaşlarına mahkeme öncesinde ve sonrasında gerektiğinde mahrem ve ücretsiz hizmet vermektedir. Kişisel ve toplumsal açıdan ciddi görülen davalarda ise mağdur bu birimlere ulaşmasa bile bu birimler kendiliğinden mağdurlarla irtibat kurar⁵⁶.

Son olarak İngiliz hukuku mağdurlara uğramış olduğu zararları mahkemeden talep etme hakkı tanımasa da mahkemeler mağdurun zararının tazminine karar verebilir⁵⁷.

C. ALMANYA

Almanya'da mağdurun yargılamaya katılarak konumunun ve kişiliğinin güçlenmesi 1986 tarihli "Mağdur Koruma Kanunu" mağdurun yargılamaya tanık olarak katılımı ise "Tanıkların Korunması Kanunu" ile sağlanmıştır⁵⁸.

⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 18-19.

⁵⁶ Adalet Bakanlığı. (2009). **İngiltere Ve Galler Çocuk Adalet Sistemi Ve Mağdurlarla İlgili Çalışma Ziyareti**. Ankara, 2009, s. 30.

⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 19.

⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 20.

Alman Ceza Usul Kanununa göre mağdurun yargılama sonucu verilen hükmü temyiz etme hakkı yoktur. Ancak sanığın beraatına karar verilmesi durumunda karar veren mahkemeden kararın gözden geçirilmesini isteyebilir. Bu durumda mahkemenin dosyayı tekrardan ele alma gibi bir mecburiyeti söz konusu değildir. Soruşturma ve kovuşturma sürecinde mağdurlar bilgi alma hakkına sahiptir. Güvenlik kuvvetleri mağdurları, mağdur hakları ve mağdur hakları ile ilgilenen kuruluşlar⁵⁹ hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür. Yetkililer, mağdurların bilgi alma hakkı çerçevesinde şüpheliye veya hükümlüye hürriyeti kısıtlayıcı önlemlerin uygulanıp uygulanmadığını, uygulanmışsa tamamlanıp tamamlanmadığını, infaz rejimi süreci hakkında mağdurları bilgilendirmek zorundadır. Yargılama sonucu verilen nihai karar ise yalnızca mağdurun yazılı olarak talep etmesi halinde mağdura tebliğ edilir⁶⁰.

Mağdur kendisini ücretini karşılayarak avukat ile temsil ettirebilme hakkına sahiptir. Bazı ağır cezalarda mağdura devlet tarafından avukat görevlendirilmekle birlikte sanığın beraat etmesi durumunda avukat ücreti mağdur tarafından ödenmektedir. Ancak cinsel saldırı, cinayet gibi davalarda sanık beraat etse de avukat ücreti devlet tarafından ödenmektedir⁶¹.

Mağdura duruşma sırasında onur kırıcı soru sorulamaz ve mağdur kimlik bilgileri dışında ikametgâh adresi gibi bilgilerini açıklamak zorunda değildir. Hayatını tehlikeye atacak durumlar varsa kimlik bilgilerini de gizleyebilme hakkına sahiptir. Mağdur isterse sanık ve sanık avukatının da rızasıyla duruşmaya gelmeden video kayıt sistemiyle sorgulanabilir. Cinsel saldırı mağdurunun ise rızasına gerek yoktur⁶².

⁵⁹ 1970'li yıllarda kadın hakları hareketlerinden dolayı Mağdur Destek Örgütleri ortaya çıkmıştır. Temel amaçları kadınlara yardım etmekten kapsamı genişlemiştir. Bu örgütler mağdurları bilgilendirme, birleştirme, destek sağlama, yetkili kişilerle görüşürme ve yargılama konusunda destek sağlamaktadırlar. Bu örgütlerin büyük çoğunluğu ücretsiz destek vermekte ve devlet tarafından finansmanının yarısı karşılanmaktadır. Açıklama için bkz. Gabor Veisz, "Almanya'da Mağdur Hakları Destek Hizmetleri", **Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu**, Ankara, 30-31 Ekim, 2014, s. 230-231.

⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 20.

⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 21.

⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 21.

Alman hukukunda bazı suçlarda Cumhuriyet savcısının takdiri ile kamu davası düşürülebilir. Bu durumda mağdura şahsi dava açma hakkı verilmiştir. Mağdur ceza davası içerisinde de şahsi taleplerini ileri sürebilir. Bu durum zorunlu değildir. Mahkeme bu davaları birbirinden ayırma yetkisine sahiptir⁶³.

Mağdurun kamu davasına katılarak savcıdan bağımsız olarak delil ileri sürebilme, cezalandırma talep etme yetkisi devam eder. Mağdurun katılma hakkına sahip olduğu davalar ağır cezayı gerektiren ve savcı tarafından açılan “Katılımcı Ceza Davası”dır. Bu davalarda sanığın beraat kararı alması durumunda mağdurun yasa yollarına başvurabilme hakkı tanınmıştır⁶⁴.

Mağdurun duruşmada hazır bulunma, kendini ifade edebilme, dosyayı inceleme, delil toplanmasını isteyebilme, tanıklara soru sorabilme, mahkemenin kararlarına itiraz etme gibi hakları da mevcuttur⁶⁵.

Son olarak Alman hukukunda mağduriyetin giderilmesine yönelik devlet tarafından zararların tazmini söz konusu değildir. Mağdur kasıtlı şiddet suçlarında zararı failden karşılayamaması halinde zarar devlet tarafından karşılanır. Devlet kasıtlı suçlardan doğan tedavi giderleri ve taksirli suç olmakla birlikte genel tehlike arz eden suçlarda tedavi giderlerini karşılamaktadır. Mağdurun çalışamayacak derecede sağlığının bozulması halinde devlet tarafından maaş bağlanmakta, eşi öldürülmüş kadınlar ve çocuklara da devlet tarafından ödeme yapılabilmektedir⁶⁶.

D. FRANSA

Fransa’da uygulanan yasalar tek başına mağdurun problemlerini çözemediği için suç işlenmesinden itibaren başlayarak yargılamanın sonuna kadar faaliyet sürdüren “Mağdur Yardım Organizasyonları” vardır. Bu kurumlar mağdurun aydınlatılması, psikolojik, maddi, hukuki olarak korunması, fail ve mağdur arasında

⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 21.

⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 22.

⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 22.

⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 22.

uzlaşma sağlanması, failin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve mağdurun suçtan doğan zararını gidermeye yönelik faaliyetlerde bulunur⁶⁷.

Fransız hukukunda mağdurun ceza davasına katılma, kovuşturma davası açma ve şahsi haklarını talep edebileceği şahsi hak davası açma yolu bulunmaktadır. Mağdur ister hukuk mahkemesinde isterse de ceza mahkemesinde dava açıp suçtan kaynaklanan zararlarının karşılanmasını isteyebilir⁶⁸. Şahsi davacı mahkemeye sunulan evrakları inceleme, evraklardan örnek alma, avukat yardımından yararlanma, delil ikamesi hakkı gibi haklara sahiptir. Mağdur, suçtan kaynaklanan zararların tazminini hukuk mahkemesinden isteyebilse de hukuk mahkemesinin vereceği karar, ceza mahkemesinin vereceği karar kadar etkili değildir. Bu etki, şahsi hak davasının avantajını oluşturmaktadır. Ayrıca ceza mahkemesinin kararları hukuk mahkemesi için bağlayıcıdır. Ceza mahkemesinde sanığın beraatına karar verilirse, ceza mahkemesi hukuk davası açısından karar veremez. Ancak mağdur hukuk mahkemesine başvurup zararın tazminini isteyebilir⁶⁹.

E. AVUSTURYA

Avusturya ceza yasasında 2006 yılında yapılan değişikliklerle mağdur, suç nedeniyle suçtan zarar gören kişi olarak tanımlanmıştır⁷⁰.

Avusturya'da suç ihbarının alınmasından itibaren yardım görevleri başlayan sivil toplum kuruluşları vardır. Mağdura yardım, devletle anlaşma yapmış olan bu kuruluşlar tarafından sağlanır. Güvenlik kuvvetleri de mağdurlara haklarını hatırlatmakla yükümlüdürler. Mağdura yardım konusunda ceza davalarında mağdura refakat edilmesi ve psiko-sosyal destek ön plana çıkmaktadır. Ceza davalarında mağdura refakat, avukat yardımını kapsayıp 2007 yılından itibaren uygulanmaya başlayan yardımdır. Psiko-sosyal yardım ise mağdurun suçtan dolayı ortaya çıkan psikolojik rahatsızlıklarını gidermek amaçlı psikoloji ve sosyal hizmetler uzmanı meslek mensupları tarafından yapılan yardımdır. Mağdura yapılan bu yardımların

⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 24.

⁶⁸ Ali Kemal Yıldız, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikâyetçi**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008, s. 66.

⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 23.

⁷⁰ Vehbi Kadri Kamer, "Ülkemizde ve Mukayeseli Hukukta Mağdura Yardım", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 77, 2008, s. 264.

kimin tarafından karşılanacağı Avusturya’da tartışmalara neden olmuştur. Birinci görüşe göre, mağdura yardım mağdurun ekonomik durumuna bakılarak yapılmalıdır. Mağdurun ekonomik durumu iyiyse yardım yapılmamalıdır. Adalet Bakanının da katıldığı bir diğer görüşe göre ise mağdurun ekonomik durumu gözetilmeden yardım yapılmalıdır⁷¹.

Avusturya’da mağduriyetin giderilmesine yönelik olarak mağdurun davaya katılarak suçla ihlal edilen zararlarının tazminin isteyebilmesi, uzlaşma ve arabuluculuk konusunda düzenlemeler yapılmıştır. Sanık işlediği suçu kabul ederek mağdurun uğradığı zararları telafi eder veya başka şekilde telafisine katkıda bulunursa savcı, fail tarafından işlenmiş olan suçun takibatından vazgeçebilir⁷². Uzlaşma kurumuna baktığımızda mağdur ve failin uzlaşabilmesi için sanık tarafından işlenen suç ağır olmamalı ve ölümlerle sonuçlanmamış olmalıdır. Son olarak, arabuluculuk hizmetlerinde mağdur ve sanık arasında kovuşturulan bir suç olması ve sanığın suçunu kabul edip zararı telafi etmeye hazır olması gerekir⁷³.

VI. TÜRK HUKUKUNDA MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİ

A. GENEL OLARAK

Suç işlenmesiyle hem kamu düzeni hem de mağdurun menfaatleri ihlal edilmiş olur. Mağdurun menfaatleri kavramından yalnızca maddi olarak uğramış olduğu zarar anlaşılmamalıdır. Mağdurun ruhsal sağlığının veya bedensel sağlığının bozulması, onurunun, şahsiyetinin zedelenmesi de mağdurun menfaatleri kapsamında değerlendirilmelidir⁷⁴. Mağduriyetin giderilmesi, mağdurun ihlal edilen menfaatlerinin fail tarafından giderilmesine yönelik eylemlerdir.

Türk hukukunda 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun (CGTİHK) da mağduriyetin giderilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Ancak buradaki düzenlemeler mağdurun zararının fail tarafından

⁷¹ Kamer, s. 263-266.

⁷² Kamer, s. 262.

⁷³ Kamer, s. 272.

⁷⁴ Olgun Değirmenci, “Ceza ve Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 77, 2008, s. 73.

karşılanmasına yönelik olup, devlet tarafından zararın karşılanmasına yönelik bir düzenleme mevcut değildir⁷⁵.

B. UZLAŞTIRMA

Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinde düzenlenen uzlaştırma kurumu, mağdurun suçun işlenmesinden doğan mağduriyetinin fail tarafından tamamen veya kısmen ortadan kaldırılarak kamu davasının açılmaması veya açılmış ise davanın düşürülmesine hizmet eder⁷⁶.

CMK'da tanımı yapılmayan uzlaştırma⁷⁷ kavramı şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında, kanun ve yönetmeliklerdeki usul ve esaslar gözetilerek tarafsız bir avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler vasıtasıyla suçtan kaynaklanan uyuşmazlığın giderilmesine yönelik işlemler bütünü olarak tanımlanabilir⁷⁸.

Uzlaştırma kurumu ceza hukukunda “onarıcı adalet”⁷⁹ kavramının görünümüdür. Uzlaştırma ile fail yaptığı hareketin ve meydana getirdiği olayların anlam ve sonuçlarını değerlendirerek suçun ortaya çıkardığı hukuki sorumlulukları kabul etmektedir. Bu sayede ceza yargılamasına konu olacak suç ve yargılamanın sonucunda çoğu zaman tarafları tatmin etmeyecek olan bir hüküm verilmesini engellenecek, mağdur ve failin mahkeme dışında bir araya gelerek, iletişim kurarak kendilerini tatmin edecek bir sonuca varmaları sağlanacaktır. Uzlaşma ile birlikte yargılama faaliyetinin sona ermesi, uzlaşmayı ceza muhakemesi kurumunun bir

⁷⁵ Değirmenci, s. 75; Veli Kafes, “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 1, 2011, s. 120.

⁷⁶ Esra Alan Akcan, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 3960.

⁷⁷ Uzlaştırma Yönetmeliğinin 4. Maddesine göre, “Uzlaşma; uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve bu yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmaları” şeklinde tanımlanmıştır.

⁷⁸ Hayrullah Yapar, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Katılan*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s. 35.

⁷⁹ Onarıcı adalet: Ceza hukuku sistemlerinde suçun devlete karşı işlendiği düşüncesiyle mağdurun bu sürecin dışında tutulmasına tepki olarak ortaya çıkmış bir kavramdır. Onarıcı adalet ile mağdurun zararının giderilmesi, suçlunun davranışlarının neticelerinden sorumlu tutularak hiç suç işlememiş hale dönüştürülerek toplumla bütünleşmesi ve toplum huzurunun sağlanması amaç edinilir. Açıklama için bkz. Suat Doğan, *Ceza Adalet Sistemine Holistik Yaklaşım; Onarıcı Adalet Modeli*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s.52.

parçası haline getirirken, uzlaşma ile mağdur ve failin mahkeme dışında iletişim kurması ise alternatif uyuşmazlık yöntemlerinin özelliğini taşır⁸⁰.

CMK'da düzenlenen uzlaştırma kurumu, her suç için uygulanmayıp şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın CMK'nın 253. maddesinde tahdidi olarak sayılan suçlar için uygulanmaktadır. Bu suçlar;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, m. 86, m. 88)
2. Taksirle yaralama (m. 89)
3. Tehdit (m. 106, birinci fıkra)
4. Konut dokunulmazlığını ihlal (m. 116)
5. Hırsızlık (m. 141)
6. Dolandırıcılık (m. 157)
7. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m. 234)
8. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçları (dördüncü fıkra hariç, m. 239)

bakımından uygulanacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda CMK 253/1-c. bendinde suça sürüklenen çocuklar bakımından, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası gerektiren suçlar da mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda uygulanacağı düzenlenmiştir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (CMUY) 10/2. maddesine göre; uzlaşma kapsamına giren bir suçun işlenmesi durumunda Cumhuriyet savcısı yeterli şüpheye ulaşırsa dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermek zorundadır. Cumhuriyet savcısının, işlenen suçun uzlaştırma kapsamına girmesine rağmen uzlaştırma usulünü uygulamaması, iddianamenin iade sebebidir (CMK m. 174/1-c).

Uzlaştırmanın, esas olarak soruşturma evresinde yapılması gerekirken bazı durumlarda yapılmayabilir. Bu durumlara; suçun niteliğinin değişmesi, suçun uzlaşmaya tabi olduğunun ilk kez kovuşturma evresinde anlaşılması, iddianame düzenlenmeksizin dava açılması⁸¹, dava açılmadan önce işlenen suç uzlaştırma

⁸⁰ Erim Tekin, *Türk Ceza Adalet Sisteminde Mağdur-Fail Arabuluculuğu Uzlaşma Kurumunun Yasal Analizi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 53-54.

⁸¹ İddianame düzenlenmeksizin dava açılması: Bazı özel soruşturma usullerinde soruşturma yapan makam savcı değildir. Yüce divan sıfatıyla yapılan yargılamalarda soruşturma işlemlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılması veya Memurin Muhakematı Kanununda memurlar

kapsamına girmezken davanın açılmasından sonra uzlaştırma kapsamına girmesi ve soruşturma evresinde taraflara ulaşılamadığı için teklifin yapılmamış olması örnek gösterilebilir. Bu gibi hallerde uzlaştırma kovuşturma evresinde yapılır⁸².

Uzlaştırma kapsamında soruşturma evresinde şüphelinin edimini yerine getirmesi halinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda CMK'nın 171. maddesinde düzenlenen kamu davasının açılmasının Cumhuriyet savcısının takdirine bırakıldığı haller gözetilmeksizin şüpheli hakkında kamu davasının ertelenmesi kararı verilir. Bu şekilde açılması ertelenen kamu davası, şüphelinin uzlaşmanın gereklerini yerine getirmemesi halinde CMK'nın 171/4. maddesinde düzenlenen haller gözetilmeksizin kamu davası açılır. Ayrıca uzlaşmanın sağlandığı hallerde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz ve hukuk mahkemesinde açılan davadan feragat edilmiş sayılır (CMK m. 253/19).

Kamu davası açıldıktan sonra işlenen suçun uzlaştırma kapsamında olduğu anlaşılırsa, kovuşturma dosyası CMK'nın 253. maddesinde belirtilen usullere göre uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaştırmanın gerçekleşmesi ve sanığın edimlerini yerine getirmesi halinde davanın düşmesine karar verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda sanık hakkında CMK'nın 231. maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına ilişkin şartlar aranmadan hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına karar verilir. Bu kararın verildiği durumda sanık, uzlaşmanın kendisine yüklediği edimleri yerine getirmese hüküm açıklanır (CMK m. 254).

Tüm bu düzenlemelere bakıldığında, uzlaştırma kurumu sayesinde uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin süreç hızlanacak ve mağdurun zararları en kısa

tarafından işlenen suçlarda soruşturma işlemlerini idarenin yapması bu duruma örnek verilebilir. Soruşturma işlemlerinin bir kısmını veya tamamını başka bir makam yapsa da bu makamlar hazırladıkları fezlekeyi savcıya gönderir ve savcı eksik gördüğü yerleri tamamlayarak ona göre bir iddianame hazırlar. Açıklama için bkz. Bahri Öztürk, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 428.

⁸² Nazım Tunç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik, 2010, s. 152-154.

süre içerisinde tazmin edilecektir. Ek olarak bu kurum ile yargının iş gücü hafifleyecek ve yargılama en düşük masrafla sonuçlanacaktır⁸³.

C. ERTELEME

Cezanın bireyselleşmesinde araç olan erteleme kurumu dünyanın birçok ülkesinde uygulanmaktadır. Kısa süreli hapis cezalarının sakıncalarını gidermek için getirilmiş olan erteleme kurumu hukuk sistemlerinde farklı şekilde uygulanmıştır. Kara Avrupası hukuk Sisteminde failin cezası ertelenmekte, belirlenen süre içerisinde hiçbir yükümlülük öngörülmeden bu süre iyi halli geçirildiği takdirde faile ceza verilememekte veya verilen ceza ortadan kaldırılmaktaydı. Kıta Avrupası sisteminde ise failin cezası belirli bir süre ertelenmekte ancak fail cezasını toplum içerisinde öngörülen yükümlülükleri yerine getirerek çekmekteydi⁸⁴.

Türk hukukunda benimsenen erteleme kurumu, ilk defa suç işleyen kimsenin cezaevine girmesi engellenerek belirlenen denetim süresi içerisinde failin mahkeme tarafından belirlenen yükümlülükleri yerine getirerek failin toplum içerisinde ıslah edilmesine hizmet eder⁸⁵. Ertelme kurumu Türk hukukunda; kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hapis cezasının ertelenmesi, infazın ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geriye bırakılması şeklinde düzenlenmiştir.

CMK'nın 171. maddesinde düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi: kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesine bağlı olarak, şüpheli hakkında beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve bu ertelme sürecinin iyi halli geçirilerek suç işlenmemesi durumunda kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesini sağlayan bir kurumdur. Bu kurum sayesinde suçun işlenmesiyle ortaya çıkan mağdurun veya kamunun uğradığı zarar, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle giderilerek mağdurun uğramış olduğu zarar giderilmiş olur. Bu kurum hem fail hem de mağdurun lehine olmasına rağmen uygulamada çok fazla uygulama alanı bulmamıştır. Kural olarak kamu davasının ertelenmesi için CMK'nın 171. maddesinde belirlenen şartların gerçekleşmesi gerekirken, TCK'nın 191. maddesinde düzenlenen “uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya

⁸³ Öztürk, s. 48.

⁸⁴ Esin Sare, “Türk Hukuk Sisteminde Kabul Edilen Ertelme Kurumları Üzerine İnceleme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 111, 2014, s. 165.

⁸⁵ Sare, s. 165.

uyarıcı madde kullanmak” suçuyla bir istisna getirilmiştir. TCK’nın 191/2. maddesine göre bu suçun işlenmesi halinde CMK’nın 171. maddesinde belirlenen şartların gerçekleşmesi aranmadan beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir.⁸⁶

TCK’nın 51. maddesinde işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına⁸⁷ mahkûm edilen kişinin cezasının ertelenebileceği düzenlenmiştir. Failin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmiş olmaması ve yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlıktan dolayı mahkemede tekrar suç işlemeyeceğine yönelik kanaatin oluşması durumunda uygulanan bir kurumdur. Burada mağdurun veya kamunun uğradığı zarar kamu davasının ertelenmesindeki gibi tazmin edilir. Ancak hapis cezasının ertelenmesi için mağdurun veya kamunun uğramış olduğu zararın tazmin edilmesi şart değildir. Bu konuda hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır.

CMK’nın 231. maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kurumu ile kanunda düzenlenen şartların oluşması halinde fail cezaevine girmeden cezasının infaz edilmesi sağlanır. Bu şartlar: sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hüküm almamış olması, yargılama sürecinde mahkemede sanığın bir daha suç işlemeyeceğine yönelik kanaat oluşturması, suçun işlenmesiyle meydana gelen mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, eski hale getirme veya tazmin suretiyle giderilmesidir. Bu şartların kolektif olarak gerçekleşmesi halinde hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı verilir. Bu karar iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezasında bu maddede belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde verilir. Yargıtay’a göre hükmün açıklanmasının geriye bırakılması koşulları oluştuğu takdirde uygulanması zorunlu olan bir kurumdur⁸⁸.

Son olarak Türk hukukunda erteleme kurumunun bir başka yönü ise CGTİHK madde 17’ de düzenlenen infazın ertelenmesi kurumudur. Buna göre kasten işlenen suçlarda üç yıl, taksirle işlenen suçlarda ise beş yıl veya daha az süreli hapis cezalarının infazı, hükümlünün istemi üzerine, Cumhuriyet başsavcılığınca ertelenebilir. İnfazın ertelenmesi isteminin kabul edilmesi mağdurun veya kamunun

⁸⁶ Karakehya, s. 444; Yapar, s. 39.

⁸⁷ Bu sürenin üst sınırı fiili işlediği sırada 18 yaşını doldurmamış veya 65 yaşını bitirmiş olan kimseler için 3 yıldır.

⁸⁸ Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 677.

zararlarının giderilmesi gibi bir şarta bağlanmamıştır. Cumhuriyet savcılığınca istemin kabulü, güvence gösterilmesine veya başka bir şarta bağlanabilir.

D. ADLİ KONTROL

Ceza Muhakemesi Hukukuna ilk defa 2001 tasarısı ile gelen adli kontrol, suç işleyen kişiye özgürlüğünden tamamen yoksun bırakmak yerine faile mahkeme tarafından gözetim ve denetimi mümkün kılan tedbirler yüklenerek kişinin kaçma ve delilleri karartma riskini azaltma ve hürriyetten tamamen yoksun kılmanın ortaya çıkaracağı zararı engellemeyi amaçlamaktadır⁸⁹.

Adli kontrol, CMK'nın en ağır tedbiri olan tutuklamaya mümkün olduğunca az başvurmak için düzenlenmiş bir tedbirdir. CMK'da adli kontrol tedbirine başvurmak için tutuklama sebeplerinin mevcut olması gerektiği belirtilmiştir. Adli kontrol sayesinde fail, CMK'nın 109. maddesinde belirtilen tedbirleri yerine getirerek hürriyetinden yoksun bırakılmaktan kurtulmuş olur.

CMK'nın 109/3-h bendinde, mağdurun suçtan kaynaklanan zararının giderilmesine yönelik bir düzenleme mevcuttur. Buna göre Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı, suç mağdurunun haklarını güvence altına almak veya kişisel güvenceye bağlamak şeklinde faile bir yükümlülük yüklenmiştir. CMK madde 113'e göre güvencenin amacı şüpheli veya sanığın bütün usul işlemlerinde, hükmün infazında veya altına alınabileceği diğer yükümlülükleri yerine getirmek üzere hazır bulunmasını sağlamaktır. Bu güvence ile katılanın yaptığı masraflar, eski hale getirme, nafaka borçları, suçun neden olduğu zararların giderilmesi, kamusal giderler ve cezalar karşılanmış olur.

CMK madde 114'te güvencenin devamı niteliği arz eden bir diğer düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanığın rızası ile güvenceden mağdurun haklarını karşılayan veya nafaka borcuna ilişkin bulunan kısımlarının, istedikleri takdirde, mağdura veya nafaka alacaklılarına verebilirler. Bu alacaklara ilişkin yargı kararı verilmiş ise şüpheli veya sanığın rızası olmasa da ödemenin yapılması emredilebilir.

⁸⁹ Ünver, Hakeri, s. 366.

E. DİĞERLERİ

Türk Hukukunda gerek ceza kanunlarında gerekse diğer kanunlarda mağdur haklarını korumaya yönelik düzenlemeler mevcuttur. Bunları inceleyecek olursak;

Etkin pişmanlık TCK'nın özel hükümler kısmında düzenlenmiştir. Bu kurum her suçta uygulanmamakla birlikte genel itibariyle malvarlığına karşı işlenmiş suçlarda uygulanmaktadır. Etkin pişmanlık kurumu, suçun tamamlanmasından sonra suçun meydana getirdiği zararların karşılanması durumunda failin ceza almaması veya daha az cezalandırılmasını öngörmektedir⁹⁰. TCK'da kanun koyucu bazı suçlarda suçtan bağımsız olarak etkin pişmanlık başlığı altında düzenleme yapmışken, bazı suçlarda ise suçun düzenlendiği maddenin bir fıkrası halinde düzenleme yapılmıştır. TCK'nın 168, 245, 248 ve 254. maddelerinde etkin pişmanlık kurumuna ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. TCK madde 168'e göre, hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflas ve taksirli iflas suçlarında suç tamamlandıktan sonra ve bu nedenle hakkında kovuşturma başlamadan önce failin, azmettirenin veya yardım edenin etkin pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin etme suretiyle tamamen gidermesi halinde, verilecek cezaların belirli oranlarda indirileceği öngörülmüştür. Aynı maddenin beşinci fıkrasında karşılıksız yararlanma suçunda da failin, azmettirenin veya yardım edenin pişmanlık göstererek mağdurun, kamunun veya özel hukuk tüzel kişisinin uğradığı zararı soruşturma tamamlanmadan önce tamamen karşılanması durumunda kamu davası açılmayacağı öngörülmüştür. Zararın hüküm verilinceye kadar tamamen giderilmesi halinde verilecek olan cezanın belirli oranlarda indirileceği öngörülmüştür. TCK madde 245'de düzenlenen "banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması" suçunun beşinci fıkrasında malvarlığına karşı işlenen suçlardaki etkin pişmanlık hükümlerine yollama yapılmıştır⁹¹. TCK madde 248'de ise TCK madde 247'de düzenlenen zimmet suçuna yönelik suç konusu malın aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen giderilmesi halinde, bu gidermenin hangi aşamada yapıldığına göre cezada farklı indirim oranları öngörülmüştür. TCK madde 254/1'de rüşvet suçuna ilişkin olarak rüşvet alan, suçun resmi makamlar tarafında öğrenilmesinden önce rüşvet konusu şeyin soruşturma

⁹⁰ Ensar Baki, "Türk Ceza Kanununda Etkin Pişmanlık", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S. 2, 2016, s. 29.

⁹¹ 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 160. maddesinde etkin pişmanlık kurumu düzenlenmiştir.

makamlarına aynen iadesi durumunda fail rüşvet suçuna ilişkin olarak cezalandırılmaz. Aynı maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında rüşvet veren ve rüşvet suçuna iştirak edenler durum resmi makamlar tarafından öğrenilmeden önce bu kişilerin yetkili makamları haberdar etmesi halinde rüşvet suçundan dolayı cezalandırılmayacakları öngörülmüştür.

TCK'nın 50. maddesinde düzenlenen kısa süreli hapis cezalarına ilişkin seçenek yaptırımlarda ise suçlunun yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlığa, suçun özelliklerine, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna göre belirlenen hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilir⁹². Mağduriyetin giderilmesine yönelik olarak TCK'nın 50/1-b bendinde "*Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine*" yönelik düzenleme mevcuttur⁹³. Bu kurum sayesinde hem mağdurun hakları korunarak suçtan doğan zararları karşılanmış olacak hem de fail, ıslah amacı taşıyan cezanın ona uygun ıslah programlarının uygulanmasına fırsat vermeyecek kadar kısa olan hapis cezasının sakıncalarından kurtulmuş olacaktır⁹⁴.

CGTİHK'de düzenlenen koşullu salıverme kurumu, suç işleyen ve belirli bir cezaya mahkûm olan kişinin cezasının bir bölümünü ceza infaz kurumlarında iyi halli tutum ve davranışlarla geçirmesi halinde geri kalan bölümünü ise belirli şartlar altında cezaevi dışında geçirmesine olanak sağlayan bir kurumdur⁹⁵. Klasik ceza hukuku doktrininde, cezanın genel ve özel önleme olmak üzere iki amacı olduğundan bahsedilmekteydi. Failin suç işlemesinden dolayı cezalandırılması ile toplumunda suç işlemekten çekinmesi genel önleme amacını oluştururken failin cezalandırılması ile bir daha suç işlemekten çekinmesi ise özel önleme amacını oluşturmaktaydı. Ancak cezasını çeken failin toplumda yer bulamaması, dışlanması failin yeniden suç

⁹² Ezgi Aygün Eşitli, "Kısa Süreli Hapis Cezası ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 1, 2016, s. 63.

⁹³ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 51/2-a maddesinde zararın aynen iade edilmesi, suçtan önceki hale getirme ve zararın tazmin edilmesi kavramları tanımlanmıştır. Buna göre, hükümlünün işlediği suç nedeniyle haksız olarak ele geçirdiği şeyi aynen veya satın almak suretiyle suçtan zarar görene iade etmesi "zararın aynen iade edilmesi", suç nedeniyle verilen zararın, hükümlü tarafından veya başkası aracılığıyla çalışmak, çalıştırmak, tamir etmek veya benzer faaliyetlerin gösterilmesi "suçtan önceki hale getirme", suç nedeniyle verilen zararın bedelinin suçtan zarar görene ödenmesi ise "zararın tazmin edilmesi" şeklinde tanımlanmıştır.

⁹⁴ Kafes, s. 134.

⁹⁵ M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Emin Alşahin, Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 860.

işlemesine uygun ortam oluşturmakta ya da zorunlu kılmaktaydı. Bu durum cezanın amacı ve bu doğrultuda infaz kurallarının düzenlenmesi gerektiğini gündeme getirdi. Bu doğrultuda cezanın amacının faili ıslah etmek ve aynı zamanda onun cezasını çekmesinden sonra karışacağı toplumda yer edinmesini sağlamaya yönelik olarak “resosyalizasyon” kavramı ortaya çıktı. Koşullu salıverilme kurumu, cezanın amacının yalnızca faili ıslah etmek olmayıp aynı zamanda onu yeniden yaşayacağı toplumla uyumlu hale getirme amacının yani “resosyalizasyon” kavramının infaz hukukundaki görüntüsüdür⁹⁶. Bu sayede hükümlünün sosyalleşmesi ve topluma kazandırılması sağlanmış olur⁹⁷. Koşullu salıverilme kurumunda denetim süresi içerisinde hâkim tarafından hükümlüye yükümlülükler yüklenebilir. Bu yükümlülükler arasında mağdurun kişisel haklarının tazmininin de düzenlenmesi gerekirken, mağdurun zararının giderilmesine yönelik bir düzenleme öngörülmemiştir⁹⁸.

Denetimli serbestlik, suç mağdurlarının korunmasına yönelik yükümlülükler içeren bir kurumdur. Bu kurum 03.07.2005 tarih ve 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu (DSYMKKK) ile yasal bir zemine oturtulmuştur. Denetimli serbestlik ile suçluların rehabilitasyonu, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması amaçlanmaktadır⁹⁹. TCK’da hâkimin cezayı belirlemede takdir yetkisi olsa da bu genel nitelik arz ederken denetimli serbestlik ise cezanın infazını bireyselleştirerek hükümlünün birey odaklı ıslah edilmesini sağlar¹⁰⁰. DSYMKKK 13 ve 14. maddelerinde mağdurlara yönelik olarak, maruz kaldıkları suçtan dolayı ruhsal olarak psiko-sosyal hizmetlerin verilmesi ve suçtan dolayı kimsesiz kalmaları, maddi zarara uğramaları, destekten yoksun kalmaları gibi durumlarda mağdurlara yönelik danışmanlık ve yardım hizmetlerini yürütmekle görevli olan müdürlükler kurulmuştur¹⁰¹.

⁹⁶ Pınar Bacaksız, “Cezalandırma Ve Topluma Yeniden Kazandırma”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 4917-4918.

⁹⁷ Ahmet Hulusi Akkaş, “Koşullu Salıverilme”, Prof. Dr. Atilla Özer’e Armağan, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 1-2, 2008, s. 308.

⁹⁸ Timur Demirbaş, *İnfaz Hukuku*, 5. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 333.

⁹⁹ Hakan A. Yavuz, “Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 100, 2012, s. 317.

¹⁰⁰ Faruk Turhan, Abdurrahim Altıkat, “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usulden Yararlanma Şartları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 2012, s. 5.

¹⁰¹ Akcan, s. 3986.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda mağdurların korunmasına yönelik düzenlemelere mevcuttur. Failin kamu davasının ertelenmesi ve hükmün açıklamasının geriye bırakılması kurumlarından yararlanabilmesi için mağdurun zararının giderilmesi şartı benimsenmiştir¹⁰².

VII. ULUSLARARASI DÜZENLEMELER IŞIĞINDA MAĞDUR HAKLARI

A. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM) TARAFINDAN YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlamasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu

BM 26 Ağustos – 6 Eylül 1985 tarihleri arasında “Suçların Önlenmesi Ve Suçluların Tedavisi” konulu yedinci kongresinde “mağdurların Magna Carta”sı da denilen bir deklarasyon gerçekleştirilmiştir. Bu deklarasyon da mağdurların dört temel haklarına dikkat çekilmiştir¹⁰³. Bunlar:

1. Adalete ulaşma ve eşit muamele görme hakkıdır. Bu hak kapsamında mağdurlara insan onuruna yakışır şekilde muamele edilir. Mağdurlar suçtan dolayı uğradıkları zarar için gerektiğinde süratli, hızlı ve kolayca ulaşılır şekilde resmi veya gayri resmi giderim elde etme hakkına sahiptir. Aynı zamanda mağdurların giderim isteme hakkına sahip oldukları konusunda bilgilendirilmelidir. Yasal ve idari mekanizmalarla mağdurların yargılamada buldukları konum, yargılamanın kapsamı, süreci konusunda mağdurlara bilgi verilmeli bu süreç boyunca mağdurlara uygun hukuki yardım sağlanmalıdır. Mağdurlara yöneltilecek rahatsızlıklar mümkün oldukça engellenmeli, mahremiyetleri korunmalı ve güvenlikleri sağlanmalıdır¹⁰⁴.
2. Meydana gelen zararlı durumun eski hale iadesi hakkıdır. Bu hak kapsamında devletler ceza davalarında cezai yaptırımlara ek olarak suçtan doğan zararlı durumun eski hale getirilmesi, zararın ve kaybın karşılanması durumunda mevzuatlarında düzenlemeler yapmalıdır¹⁰⁵.

¹⁰² Yapar, s. 44.

¹⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 7.

¹⁰⁴ Nurdan Düvenci, **Mağdur Hakları Açısından Şiddet Mağduru Kadının Korunması**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 39.

¹⁰⁵ Düvenci, s. 39.

3. Meydana gelen zararın tazmini hakkıdır. Deklarasyonda zararın fail tarafından karşılanması gerektiği ve bu zarar kapsamına hem maddi hem de manevi zararın girdiği belirtilmiştir¹⁰⁶.
4. Mağdurların yardım ve uygun tedavi görme hakkıdır. Bu hak kapsamında mağdurlara resmi, gönüllü sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından maddi, psikolojik yardım yapılmakta ve mağdurlar bu haklardan nasıl yararlanacakları konusunda bilgilendirilmektedir¹⁰⁷.

2. İşkencenin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

BM şartında belirlenmiş olan ilkelere göre dünyadaki bütün insanların sahip olduğu eşit ve vazgeçilmez olan hakları tanımak yeryüzündeki adalet ve özgürlüğün sağlanması için vazgeçilmezdir. BM hiç kimsenin işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılmayacağını öngören İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 5. maddesini Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 7. maddesini göz önünde tutarak 26 Haziran 1987'de yürürlüğe giren bu sözleşmeyi ortaya çıkarmıştır¹⁰⁸.

Sözleşmenin 14. maddesinde “*Her bir taraf devlet bir işkence fiilin mağduruna giderim elde etme ve mümkün olduğu kadar tam bir rehabilitasyon için gerekende dahil yeterli miktarda tazminat alma hakkı tanır işkence fiilinin sonucu olarak mağdurun ölmesi halinde, mağdurun bakmakla yükümlü olduğu kimselerde tazminat alma hakkında sahip olurlar*” şeklinde bir düzenlemeye yer vererek hem mağdurun suçtan kaynaklanan zararın karşılanması hem de ölmesi durumunda mağdurun destek olduğu kimselerin zararının karşılanmasına olanak tanınmıştır.

3. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

BM çocuk hakları sözleşmesi 20 Kasım 1989'da kabul edilmiştir. Çocuk haklarını hayatın her alanında korumaya yönelik olan 1. maddesine göre daha erken

¹⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 8.

¹⁰⁷ Duvenci, s. 40-41.

¹⁰⁸ İslam Safa Kaya, **Uluslararası Hukuk Mevzuatı**, 2. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 395.

yaşta reşit olma durumu hariç olmak üzere on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır¹⁰⁹.

Sözleşmenin devlete sorumluluklar yükleyen 39. maddesine göre “*Taraf devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimal işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir*”¹¹⁰ şeklinde düzenlenmiştir.

İstanbul Sözleşmesi olarak da adlandırılan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi” mağdur olan çocuklara yönelik düzenlemeler içermektedir. Bu sözleşmede suçun işlenmesinden kaynaklanan mağduriyet durumunda mağdur çocukların spesifik ihtiyaçlarına yönelik tedbirler alınması, çocuk tanıkların korunması ve ihtiyaçlarına uygun barınak sağlanması, velayet hakkının kullanımında çocukların haklarını ihlal etmemek gibi düzenlemelere yer verilmiştir.

B. AVRUPA KONSEYİ TARAFINDAN YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında Tavsiye Kararı

Mağdurlar konusunda Avrupa Konseyinin yaptığı ilk çalışma 1977 tarih ve 27 sayılı Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkındaki Tavsiye Kararıdır.

Söz konusu tavsiye kararına göre suçtan zarar görenlerin herhangi bir tazminat alamaması durumunda devlet, suç nedeniyle ciddi bir şekilde yaralanan kişiye ve suç nedeniyle ölen kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselere tazminat ödenmesine katkıda bulunmalıdır. Bedensel yaralanmaya neden olan suçlarla ilgili

¹⁰⁹ Söz konusu sözleşme hükümlerinin tam metni için bkz., Türkiye Barolar Birliği Sitesi, (Erişim), cocuk.haklari.barobirlik.org.tr>dokuman, 10.02.2019.

¹¹⁰ Söz konusu sözleşme hükümlerinin tam metni için bkz., Türkiye Barolar Birliği Sitesi, (Erişim), cocuk.haklari.barobirlik.org.tr>dokuman, 10.02.2019.

olarak kasten işlenen şiddet suçlarında, sanık hakkında kamu adına takibatın yapılmaması durumunda mağdur en azından tazminat kapsamına alınmalıdır¹¹¹.

2. Şiddet Suçları Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi

24 Kasım 1983 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kabul edilme şiddet suçları mağdurlarının zararlarının tazmin edilmesine ilişkin Avrupa Sözleşmesi, Türkiye tarafından 24 Nisan 1985’de imzalanmasına rağmen Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından uygun bulunma kanunu çıkarılmadığından dolayı sözleşme iç hukuk metni haline gelmemiştir¹¹².

Sözleşmede kasıtlı şiddet suçlarından dolayı ciddi bir şekilde yaralanmış veya sağlıkları bozulmuş mağdurların ve bu suçlardan dolayı ölen kimselerin bakmakla yükümlü olduğu kimselere devletlerin başka kaynaklarından tazminat ödenmesinin mümkün olmadığı hallerde devletin bu kimselere tazminat ödenmesine yardımcı olunması gerektiği düzenlenmiştir¹¹³. Ödenecek olan tazminat olayın niteliğine göre kazanç kaybını, bakım, hastane ve cenaze masrafları ve ölen kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimselerin bakım masraflarını karşılar. Tazminat ödemesi yapılırken ödenecek olan kişinin maddi durumuna göre tazminat miktarı azaltılabilir veya ödeme yapılmayabilir. Tazminat talebinde bulunan kişinin suçun işlenmesinden önce, işlenmesi sırasında ve işlenmesinden sonraki davranışları, örgütlü suçla olan ilişkisi ve hakkaniyet veya kamu düzeni unsurları da göz önünde bulundurularak ödeme azaltılacağı gibi yapılmayabilir¹¹⁴.

3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Durumunun İyileştirilmesine Yönelik Tavsiye Kararı

28 Haziran 1985 tarihinde imzalanan bu tavsiye kararı ile Avrupa Konseyine üye ülkelerin ceza yasalarını ve uygulamalarını, ceza adalet sisteminin her aşamasında mağdura daha fazla yer vermeye yönelik olarak birtakım kıstaslar getirilmiştir. Bunlar;

¹¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 9.

¹¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 10.

¹¹³ Kamer, s. 252.

¹¹⁴ Kamer, s. 252.

- Polisler bakımından: Suç işlenmesi durumunda kendilerine başvuran mağdurlara hangi hak ve yetkilere sahip olduklarını bildirmeli, mağdurları yıpratıcı şekilde davranmamalı, soruşturmanın sonucu hakkında mağdurlara gereken bilgileri vermeli ve soruşturma konusunda yetkili makamlara vermek üzere hazırladıkları dosyada mağdurun uğramış olduğu zararlar ve kayıplar açık şekilde belirtilmelidir.
- Soruşturma aşamasında: Savcılar suç konusu fiilden dolayı dava açıp açmama konusunda mağdurun zararının giderilip giderilmediğini esas alarak karar verilmeli ve bunun sonucunu mağdura bildirmelidir.
- Mağdurun ifadesinin alınması sırasında: Mağdurun kişisel durumu ve hakları göz önünde bulundurularak onuru ihlal edilmeden ifadesi alınmalıdır.
- Kovuşturma aşamasında: Mağdur yargılama süreci hakkında bilgilendirilmelidir. Kanunlar, mağdurun zararının giderilmesi açısından tazminat, ceza yaptırımını veya ceza yaptırımına ek olarak uygulanacak bir yaptırım olarak düzenlemeli ve bunu engelleyen tüm sınırlamalar ortadan kaldırılmalıdır.
- Uygulama aşamasında: Mağdura parayı tahsil etmesinde yardımcı olunmalıdır. Tazminat ceza niteliğinde ise para cezaları ile aynı şekilde tahsil edilmeli ve diğer maddi yaptırımlardan önce gelmelidir.
- Mağdurun mahremiyetinin korunması bakımından ise soruşturma ve kovuşturma aşamasında mağdurun özel hayatının ve onurunun korunması sağlanmalıdır¹¹⁵.

4. Mağdura Yardım Edilmesi Ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kararı

17 Eylül 1987 tarihli Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 21 Sayılı kararı ile üye devlet hükümetlerine birtakım önlemlerin alınması tavsiye edilmiştir. Bu önlemler;

- *“Mağduru koruma programları ve bu konuda yapılacak araştırmaları desteklemek,*
- *Mağdurun korunması ve ihtiyaçları hakkında kamuyu bilinçlendirmek,*

¹¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 11.

- *Mağdura yardım edebilecek kamu ve özel hizmetleri tanımlamak,*
- *Mağdur ve ailesine yönelik faile karşı koruma, tıbbi, psikolojik, sosyal ve maddi yardım sağlamak, mağdur hakları konusunda bilgilendirmek, hukuki yardım sağlamak, zararın etkin bir şekilde tazminini sağlayacak düzenlemeler yapmak,*
- *Gerekirse eğitim, özel hizmetler, ilahi ve teknik yardım sağlamak,*
- *Genel tıbbi ve sosyal hizmetleri arttırmak, personeli eğitmek,*
- *Mağdurların rızası olmadan üçüncü şahıslara bilgi verilmesini engellemek,*
- *Mağdurların çıkarlarını geliştiren ulusal örgütleri desteklemek,*
- *Mağdurun daha fazla zarar görmesini engelleyecek tedbirler almak, korku ve güvensizliğini engellemek,*
- *Sigortaları mağdurun ihtiyaçlarına göre daha etkin duruma getirmenin yollarını araştırmak*
- *Fail ile mağdur arasında arabulmayı sağlamaya yönelik projeleri desteklemek” şeklinde düzenlenmiştir¹¹⁶.*

5. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi Sonuç Ve Tavsiyeleri

26-29 Kasım tarihlerinde Strazburg’da düzenlenen “Yeni Sosyal Stratejiler ve Ceza Adalet Sistemi” konulu 19. Avrupa Konseyi kriminoloji konferansında belirlenen tavsiyeler arasında, suçtan kaynaklanan mağduriyetin giderilmesine yönelik düzenlemelerin bulunduğu görülür.

Bu kongrede ceza adalet sisteminde hukuki ve yapısal tedbirlerin yanında uyuşmazlıkların giderilmesine yönelik ceza yaptırımını arz etmeyen vasıta ve tedbirlere başvurularak ceza sistemindeki iş akışının sınırlandırılmasının gerektiği belirlenmiştir. Ceza uygulamasına alternatif olan bu yaptırımlar insani değer ve normları yansıtmalıdır¹¹⁷.

Avrupa Konseyine üye olan birçok devletin ceza hukuku kırk yıllık süre içerisinde gerileme göstermiştir. Bu gerilemenin telafi edilmesi için ceza adaleti sisteminin, ceza yaptırımlarının gereksiz olduğu uyuşmazlıklarda alternatif çözüm yollarına yer vermesi bu doğrultuda fail ve mağdurun haklarının korunması,

¹¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 12.

¹¹⁷ Boyacı, s. 63.

mağdurun uğramış olduğu zararları giderici bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği belirtilmiştir¹¹⁸.

6. Ceza Muhakemesinde Mağdurun Korunmasına İlişkin Çerçeve Karar

Avrupa Birliği Konseyi 15 Mart 2001 tarihli olan bu çerçeve kararında mağdurların ceza yargılamasına ilişkin olarak birtakım tespitlerde bulunmuştur. Buna göre üye olan her devlet;

- Ceza yargılamasında mağdura saygılı şekilde muamele edilmesi, ifade ve delil sunma imkânlarını mağdurlara ücretsiz hukuki yardım olanaklarını sunması, mağdurların kendi çıkarlarını korumak için kendilerini ifade edebileceği dillerde konuşma hakkını ve mağdurların ceza yargılamasında suçludan tazminat ödemesini isteme hakkını güvence altına alır.
- Gerekli olduğunda mağdurlar ve aileleri için uygun bir koruma düzeni sağlanır. Mümkün ise fail ile mağdurun temasını engellemek için mağdur bekleme alanı temin edilir.
- Ceza yargılamasındaki süreçte mağdurların ikincil bir mağduriyete uğramasını engellemek için kamu hizmetleri ya da mağdur destek kuruluşları yolu ile bu sürece dâhil olan personelin eğitilmesi ve mağdurların baskı altında kalmasına neden olacak engellerin ortadan kalkmasını sağlar¹¹⁹.

7. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili Tavsiye Kararı

14 Haziran 2006 tarih ve 8 sayılı tavsiye kararına bakıldığında genel olarak ikincil mağduriyeti engellemeye yönelik düzenlemeler göze çarpmaktadır.

İkincil mağduriyetin ne demek olduğunu anlamak için ilk öncelikle bu sözleşmede mağdurun ne şekilde tanımlanmış olduğuna bakmak gerekir. Sözleşmede mağdur, *“Mağdur, bir üye ülkenin ceza hukukunun ihlali ile sonuçlanan eylem ve ihmaller dolayısıyla fiziksel veya zihinsel yaralanma duygusal acı veya ekonomik kayıp dâhil zarara uğramış gerçek kişidir. Bu tabir aynı zamanda, uygun olduğu hallerde, doğrudan mağdurun birinci dereceden aile fertleri veya bakmakla yükümlü*

¹¹⁸ Boyacı, s. 63.

¹¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 12-13.

olduğu kişileri de kapsar” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımı irdeleyecek olursak mağdur kapsamına tüzel kişiler ve tüzel kuruluşların girmeyeceği ve doğrudan ve dolaylı mağdur olmak üzere iki tür mağdurun olduğu anlaşılmaktadır. Doğrudan mağdur suçtan dolayı zarar gören kişiyi ifade ederken dolaylı mağdur mağdurun bakmakla yükümlü olduğu kimseler ve aile fertleridir¹²⁰.

“İkincil mağdur olma” ise doğrudan ceza hukuku eyleminin sonucu olarak değil kurumların ve kişilerin mağdura yönelik karşılığında dolayı zarar görmeyi ifade etmektedir (m. 1/3)¹²¹. Bu madde de ceza yargılaması sürecindeki resmi kurumların ya da mağdurlara yardım için kurulmuş olan kuruluşlardaki personellerin eğitiminin ikincil bir mağduriyete sebep vermemek için ne kadar önemli olduğu belirtilmiştir.

Devletler mağdurun insan haklarına dair haklarını tanıma ve bunlara saygı göstermekle yükümlü tutulmuştur. Devletler özellikle mağdurun, güvenlik, insan onuru, özel ve aile yaşamına saygı duymakla ve suçun mağdur üzerindeki olumsuz etkilerini tanımakla yükümlüdür (m. 2/1). Bu hizmet ve tedbirlerin yerine getirilmesi, ceza eyleminin failinin belirlenmesine, tutuklanmasına, kovuşturulmasına veya mahkûm edilmesine bağlı değildir (m. 2/3)¹²².

Devletler suçun negatif etkilerini azaltmak ve mağdurların çalışma ortamında, evde ve toplum içerisinde rehabilite edilmelerine yardımcı olmak için tedbirler almalı ve bunları desteklemelidir (m. 3/1). Yardım, sosyal bakım ve danışma dâhil psikolojik sağlık hizmetleri, materyal sağlama ve tıbbi bakımı içermeli ve ücretsiz olmalıdır (m. 3/2). Mağdur mümkün olduğu ölçüde ikincil mağdur olmaktan korunmalıdır (m. 3/3). Yardım mümkün olan durumlarda, mağdurun anlayacağı dilde yapılmalıdır (m. 3/5)¹²³.

Devlet şiddet içeren suçların mağdurlarına ve eğer mağdur bu suçtan dolayı ölmüş ise ailesine bakmakla yükümlü olduğu kişilere yardım sağlayacaktır (m. 8/1).

¹²⁰ Ivo Aertsen, “Türkiye’de Mağdur Haklarının Ve Mağdurlara Verilen Hizmetlerin Güçlendirilmesi; Etkin Uygulamaya Doğru”, **Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu**, Ankara, 30-31 Ekim, 2014, s. 82.

¹²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 13.

¹²² Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 13.

¹²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 14.

Tazminat gecikmeksizin adil bir şekilde ve uygun bir düzeyde verilmelidir (m. 8/4). Tazminat fiziksel ve psikolojik yaralanmalar için rehabilitasyon ve tedavi amacıyla verilmelidir (m. 8/6). Tazminatta gelir kaybı, cenaze masrafları ve bakmakla yükümlü bulunan kimselerin bakım masrafları dikkat alınmalıdır (m. 8/7). Devletler duyulan acı ve ızdırap için (m. 8/7) ve mülkiyete karşı işlenen suçlardan doğan zararlar için isterlerse tazminat verebilirler (m. 8/8). Devlet suçlunun karşılayamadığı veya sigorta gibi diğer kaynakların gidermediği zararı karşılayacaktır (m. 8/9)¹²⁴.

¹²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014, s. 14.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILMANIN ŞARTLARI, USULÜ, DAVAYA ETKİSİ, KATILANIN HAKLARI VE KATILAN SIFATININ SONA ERMESİ

I. KAMU DAVASINA KATILMANIN ŞARTLARI

A. SIFAT

1. Mağdur

CMK’da mağdur, ceza yargılamasında yalnızca tanık sıfatıyla yer alan bir delil aracı veya soruşturma evresinde obje olmaktan çıkmış, mağdurlara muhakeme süjesi sıfatı ile birlikte birçok hak tanınmıştır¹²⁵.

TCK ve CMK’da mağduru tanımlayan bir düzenleme mevcut değildir. Ceza Muhakemesinde Genetik İncelemeler Ve Fizik Kimliğinin Tespiti Hakkındaki Yönetmelik’te mağdurun tanımı yapılmıştır. Bu yönetmeliğin üçüncü maddesine göre mağdur “*suçtan ve haksız eylemden zarar gören*” kişi olarak ifade edilmiştir¹²⁶.

Suçun pasif süjesini oluşturan mağdur kavramı; dar anlamda mağdur ve geniş anlamda mağdur olmak üzere ikiye ayrılır. Dar anlamda mağdur suçun doğrudan konusunu oluşturan, suçun işlenmesiyle haksızlığa uğramış olan kimsedir. Geniş anlamda mağdur ise suçtan dolaylı olarak etkilenen kişileri kapsayıp mağdur kapsamı içerisinde değil suçtan zarar gören kapsamı içerisinde değerlendirilir¹²⁷.

Suçun mağduru, aleyhine suç işlenmiş olan kimse yani suç kurbanı, suçun işlenmesi ile hukuki bir menfaati ya da hukuken korunan yararı ihlal edilen kişidir¹²⁸. Suçtan doğan ceza ilişkisinin tarafı olan mağdur suçun işlendiği sırada hayatta olmalıdır. Örneğin öldürme suçunda fiilin icrası sırasında hayatta olduğu için öldürme suçunun mağduru ölen kimse iken ölen kişinin eşyalarının alınması şeklinde işlenen hırsızlık suçunda ise hırsızlık suçunun işlendiği sırada hayatta olmayan kişinin mirasçıları mağdurdur¹²⁹.

¹²⁵ Şahin, s. 124.

¹²⁶ Koç, s. 97.

¹²⁷ Tuğrul Katioğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 61, S. 2, 2012, s. 659-660.

¹²⁸ Yenisey, Nuhoglu, s. 157.

¹²⁹ Şahin, s. 123; Öztürk, s. 188.

Devletin ve tüzel kişilerin suçun mağduru olup olamayacağı konusu öğretide tartışmalıdır. Devletin suçun mağduru olabileceğini savunan yazarlara bakacak olursak;

Soyaslan'a göre, bir suçun işlenmesi durumunda ortada iki pasif süje vardır. Bunlardan birincisi, özel pasif süje olan suçtan doğrudan hakları ihlal olmuş kimselerdir. İkincisi ise genel pasif süje olan devlettir¹³⁰.

Erem/Danışman/Artuk'a göre, koyduğu kurallara uyulması konusunda çıkar sahibi olan devlet, suçun pasif süjesini oluşturmaktadır. Ceza kanununda düzenlenen bazı suçların devlete karşı işlenen suç sayılması, devletin iki sıfatlı süje olduğunu göstermektedir¹³¹.

Öztürk/Erdem'e göre, işlene her suçta doğal ve zorunlu mağdur devlettir¹³².

Devletin suçun mağduru olamayacağına dair görüşlere bakacak olursak;

Özgenç'e göre, günümüz çağdaş ceza hukuku sistemlerinde hak süjesi olarak kabul edilen suçun mağduru fertlerdir. Suçun mağdurunun devlet olabileceği yönündeki görüşler eski ceza hukuku anlayışının ürünüdür¹³³.

Devletin suç mağduru olamayacağı görüşünün kabul edilmesi durumunda herkes suç mağduru olarak kabul edilebilecek ve mağdur kapsamı büyük ölçüde genişleyecektir. Örneğin TCK'nın ikinci kitabının dördüncü kısmının sekizinci bölümünde düzenlenmiş olan “yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar” açısından “herkesin” suç mağduru olduğu anlamı çıkmakta ancak hangi herkes olduğu belirlenmelidir. Devlete veya topluma karşı işlenen suçlarda her bireyin suç mağduru olduğunu kabul eden bu görüş, mağdur ve suçtan zarar gören kavramını birbirinden ayırmamaktadır¹³⁴.

Bazı suçlarda toplumu oluşturan herkes geniş anlamda mağdurken, suçtan dolayı doğrudan hakkı ihlal edilmiş olan kimseler ise dar anlamda mağdur

¹³⁰ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 233.

¹³¹ Faruk Erem, Ahmet Danışman, Mehmet Emin Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 1997, s. 242.

¹³² Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 10. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008, s. 328.

¹³³ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 208-209.

¹³⁴ Katioğlu, s. 690.

olabilmektedir. Örneğin çevreye karşı suçlar (m. 181 vd.), kamu güvenliğine karşı suçlar (m. 197 vd.), halkı kin ve düşmanlığa tahrik (m. 216), ihaleye fesat karıştırma (m. 235), iftira (m. 267), yalan tanıklık (m. 272) ya da yargı görevini yapan bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçlarının mağduru toplumu oluşturan herkestir. Bu suçların işlenmesinde bizzat aleyhlerine sonuç doğuran kimselerde suçun mağdurudurlar. Yani yalan tanıklıkta bulunulan kimseler, iftiraya maruz kalan kimseler, ihaleye katılmaları herhangi bir şekilde etkilenmiş olan kimselerde mağdurdur¹³⁵.

CMK'nın 171/3-d fıkrasında suçun işlenmesi halinde mağdurun veya kamunun uğradığı zararı, aynen iade, önceki hale getirme veya tazmin suretiyle giderme halinde Cumhuriyet savcısına kamu davası açma konusunda takdir yetkisi verilmiştir. Bu madde de kanun koyucunun mağdur ve kamuyu birbirinden ayırdığı görülmektedir. Kanun koyucu kamunun ancak suçtan zarar gören olduğu görüşünü benimsemiştir¹³⁶.

Kanaatimizce bir suçun işlenmesi durumda devlet ancak zarar gören olabilir. Mağdur doğrudan doğruya suçla ihlal edilen değer sahibi olmakla birlikte ancak hayatta olan kimseler mağdur olabilirler. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanununun hiçbir maddesinde devletin mağdur olduğuna yönelik ibare mevcut değildir ve devletin zarar gören olarak nitelendirildiği görülmektedir.

TCK'da mağdurun suçun işlenmesiyle ihlal edilen hak ve hukuki menfaatin sahibi olduğunun unutulduğu bundan dolayı yanlış kullanıldığı yerler mevcuttur. Hukuka uygunluk nedenlerinden olan ilginin rızası veya hak sahibinin rızası kavramları dışında mağdurun rızası teriminin kullanıldığı yerler de mevcuttur¹³⁷. Türk ceza hukukunda bir eylemin suç sayılabilmesi için yasalarda maddi ve manevi unsurlarla düzenlenmesi gerekir. Suçun kanuni tanımındaki maddi ve manevi unsurlar suça sebebiyet veren fiilin hukuka aykırı olduğunu göstermektedir. Suç tipinde ilgilinin rızasının bulunması durumunda ceza verilmeyeceğinin belirtilmesi fiilin tipikliğini ortadan kaldırmamakta yalnızca fiili hukuka uygun hale getirmektedir. Bu durumda kanuni tanımla bir suç mevcuttur. Aynı zamanda bu suçun bir mağduru da vardır. Ancak hukuken göz önünde bulundurulması gereken

¹³⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin, s. 314.

¹³⁶ Koç, s. 101.

¹³⁷ Katioğlu, s. 661.

bir mağduriyet söz konusu değildir. Bundan dolayı kanunda “ilgilinin rızası” kavramı yerine “mağdurun rızası” kavramı kullanılmalıdır¹³⁸.

2. Zarar Gören

Ceza Muhakemesi Kanununda suçtan zarar gören kavramından ne ifade edilmek istendiği belirtilmemiş, sınırları çizilmemiştir.

Suçun işlenmesinden dolayı mağdur olan kimsenin yakınları suçtan zarar gören olabilir. Örneğin insan öldürme suçundan suçun mağduru öldürülen kişiye suçtan zarar gören ise mağdurun yakınlarıdır. İşlenen suçun niteliğine göre ya da mağdurun yaşına göre suçtan zarar gören kavramı değişiklik gösterebilir. Bundan dolayı zarar gören kavramını tanımlamak ve sınırlarını çizmek oldukça zordur¹³⁹.

Suçtan zarar gören kavramının tanımı yapılmamakla birlikte CMK'nın çeşitli maddelerinde bu kavrama yer verilmiştir. Bunlar: Hâkimin davaya bakmayacağı haller (CMK m. 22), Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına itiraz (CMK m. 173) ve kamu davasına katıldığı (CMK m. 237) düzenleyen maddelerdir. Aynı zamanda TCK'nın 73. maddesinde düzenlenen soruşturması ve kovuşturması şikâyete bağlı suçlarda da zarar gören kavramına yer verilmiştir¹⁴⁰.

Suçtan zarar gören kavramını sınırları mağdur kavramına göre daha geniştir. Mağdur bir suçun işlenmesiyle ihlal edilen hukuki menfaatlerin sahibi iken, suçtan zarar gören ise bir suçun işlenmesinden dolayı hukuken korunan menfaatleri, hakları, doğrudan veya dolaylı olarak ihlal edilen kimsedir. Başka bir ifadeyle suçtan zarar gören, her zaman suçun mağduru olan kimse değildir¹⁴¹. Mağdur ise aynı zamanda suçtan zarar gören kişidir¹⁴².

Suçtan zarar gören kavramı doktrinde ikiye ayrılmıştır. Bunlar dar anlamda suçtan zarar gören ve geniş anlamda suçtan zarar görenlerdir. Dar anlamda suçtan zarar gören, suçtan doğrudan doğruya zarar gören kimsedir. Geniş anlamda suçtan zarar gören ise suçtan dolayısıyla herhangi bir şekilde zarar görmüş olmayı ifade

¹³⁸ Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, 10. Bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 287-288; Zeki Hafızoğulları, “Hukuka Uygunluk Nedenleri”, (Erişim), <http://www.abchukuk.com/cezahukuku/hukuka-uygunluk.html>, 22.05.2019.

¹³⁹ Bakıcı, *Kamu Davasına Katılma*, s. 910.

¹⁴⁰ Ünlütepe, s. 25.

¹⁴¹ Artuk, Gökçen, Alşahin, s. 313.

¹⁴² Şahin, s. 127.

eder. Doktrinde zarar gören kavramında dar anlamda zarar görme kavramının anlaşılması gerektiği görüşü çoğunluktadır¹⁴³.

Bakıcı'ya göre, suçtan zarar gören kavramından doğrudan ve dolayısıyla zarar görmek görüşü kabul edilirse işlenen birçok suçta mağdurun ve failin mensup olduğu ailenin, köyün, kurumun hatta hazinenin zarar gören olduğunu kabul etmek gerekecektir. Bu kavramı böylesine geniş tanımlamamak gerekir¹⁴⁴.

Özbek'e göre, suçtan zarar gören ifadesiyle, suçtan dolaylı olarak etkilenen kişilerinde davaya katılması hem katılan kimselerin kapsamını çok genişletecek hem de yargılama çabuk ve etkin bir şekilde yürümeyecektir. Suçtan dolaylı zarar görme yalnızca mağdurun suç dolayısıyla hayatını kaybetmesi ya da suç mağdurunun çok küçük olması, akli bir maluliyetinin olması durumunda kanuni temsilcisi ya da birinci ve ikinci dereceden akrabalarla sınırlı olarak kabul edilebilir¹⁴⁵.

Suçtan zarar görme kavramı kendi içerisinde derecelendirmeye tabi tutulabilir. Suçun mağduru ve suçtan zarar gören kavramlarının birleştiği durumlarda derecelendirme önem arz eder. Örneğin kasten yaralama suçunda kişi ihlal edilen menfaatin sahibi olduğundan mağdur iken hakkı ihlal edilmiş olduğundan suçtan birincil derecede zarar gören konumundadır. Yaralananın altsoyu, üstsoyu, eşi ve çocukları ikinci dereceden zarar gören iken yaralananın kardeşleri ise üçüncü dereceden zarar görendir. Buradaki derecelendirme yapılırken suçla korunan hukuki değer esas alınmaktadır¹⁴⁶.

Suçtan zarar gören kavramı ihtiyaca göre şekillenmiş olup bazen dar yorumlanırken bazen de geniş yorumlamaya tabi tutulmuştur. Örneğin hâkimin tarafsızlığı ve kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar itiraz durumunda zarar gören kavramı geniş yorumlanırken soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suçlarda şikâyet söz konusu olduğunda veya kamu davasına katılma söz konusu olduğunda dar yorumlanmalıdır¹⁴⁷.

¹⁴³ Bakıcı, **Kamu Davasına Katılma**, s. 910.

¹⁴⁴ Bakıcı, **Kamu Davasına Katılma**, s. 910.

¹⁴⁵ Veli Özer Özbek, **Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı; CMK İzmir Şerhi**, 1. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 905.

¹⁴⁶ Özen, **Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri**, s. 246.

¹⁴⁷ "Hâkim bir olayda suçtan zarar göreni belirlerken, sanığa yüklenen ve cezalandırılması istenen fiille haklı bir çıkarı zedelenen kişinin ceza kovuşturması konusundaki isteğini göz önünde tutmak ve bu

Yargıtay, suçtan zarar görme kavramını dar yorumlayarak suçtan doğrudan doğruya meydana gelen ve gelmesi umulan zarar olarak belirlenmiştir. Bu durumda dolaylı olarak meydana gelen zarar kişiyi zarar gören durumuna getirmez¹⁴⁸. Yargıtay bir olayda hazinenin kamu davasına katılma talebini rüşvet suçu açısından hazinenin doğrudan doğruya zarara uğradığını belirterek talebi kabul ederken aynı olayda dolandırıcılık suçu açısından hazinenin doğrudan zarar görmediğini belirterek kamu davasına katılma talebini reddetmiştir¹⁴⁹.

Suçtan zarar gören sıfatını almak için ihlal dolayısıyla meydana gelen zararın kapsamı belirlenmelidir. Zarar kavramı tehlikeyi de içine alacak şekilde anlaşılmalıdır. Bu durumda soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suçlarda suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde suçtan zarar gören kavramından bahsedilecek ve zarar görenin şikâyeti ile kovuşturma yapılabilecektir. Ayrıca zararın daha sonra ödenmesi durumunda bu kişinin zarar gören sıfatı değişmeyecektir¹⁵⁰.

Suçtan zarar gören sıfatını kazanmak için uğranılan zarar maddi veya manevi nitelikte olabilir. Bir kimsenin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen eksilme maddi zarar iken, kişinin iradesi dışında kişilik değerlerinde meydana gelen zarar ise manevi zarardır¹⁵¹. Yargıtay manevi zararı her zaman kamu davasına katılmak için yeterli görmemektedir. Yargıtay bir olayda kamu davasına katılma konusunda

haklı görüldüğünde kişiye suçtan zarar gören niteliği tanımak durumundadır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 07.02.2012 Tarih ve 2011/5-350 Esas ve 2012/27 Karar sayılı kararı, Şahin s. 125.

¹⁴⁸ “5271 Sayılı CMK’nın 237. maddesinde suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişilerin katılabileceği belirtilmektedir. Öte yandan, ceza genel kurulunun 24.12.1965 gün ve 5855 sayılı kararında uygulandığı üzere katılma talebinin kabulüne esas teşkil edecek zarardan maksat suçtan doğrudan doğruya meydana gelen ve gelmesi umulan zarardır. Dolaylı olarak meydana gelecek zarardan davaya katılmak mümkün değildir. Kamu davasına katılma için aranan “suçtan zarar görme” kavramı kanunda açıkça tanımlanmamış, gerek ceza gerekse diğer özel dairelerin yerleşmiş kararında “suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş bulunma hali” olarak anlaşılıp uygulanmış, buna bağlı olarak da dolaylı veya muhtemel zararların, davaya katılma hakkı vermeyeceği kabul edilmiştir. Nitekim bu husus, Ceza Genel Kurulu 08.11.2016 tarihli ve 830-412, 03.05.2011 tarih ve 155-80, 04.07.2016 tarihli ve 127-180, 22.10.2002 tarihli ve 234-366 ile 11.04.2000 tarihli ve 65-69 sayılı kararında; dolaylı veya muhtemel zarar, davaya katılma hakkı vermez.” Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 19.12.2018 Tarih ve 2018/2821 Esas ve 2018/8195 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019; Benzer kararlar için bkz. Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 10.12.2018 Tarih ve 2018/3073 Esas ve 2018/7941 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019; Yargıtay 19. Ceza Dairesinin 12.11.2018 Tarih ve 2016/7838 Esas ve 2018/11697 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁴⁹ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 13.12.2018 Tarih ve 2015/5439 Esas ve 2018/9668 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁵⁰ Yenisey, Nuhoğlu, s. 156.

¹⁵¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 17. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 521-531.

doktrinde ve uygulamada kişinin davaya katılırken kanunen suçtan zarar görmesi şartının arandığı ancak kanunda bu zararın maddi veya manevi olması konusunda bir ayrıma tabi tutulmadığı, sınırlandırılmadığını belirtmiştir¹⁵².

Suçtan zarar gören birden fazla kişi olabileceği gibi tüzel kişiler ve devlette suçtan zarar gören olabilir. Yargıtay devletin suçtan zarar gören olabileceğini bir olayda şöyle belirtmiştir: Devlet savunma görevinin öneminden dolayı “kamusal savunma” için ayrı bir makam düzenlemiştir. Bu makam müdafiliklidir. Sanığın kamu görevi yapan bir müdafî tarafından savunulmasının gerçek sebebi devletinde suçtan sorumlu olmasıdır. Devletin suçtan zarar görmesi kamusal iddia görevinin sebebini oluştururken devletinde suçtan sorumlu olması kamusal savunma görevinin sebebidir. Kamusal savunma makamının amacı, sanığı savunarak suçtan sorumlu olan devletin sorumsuzluğunu ileri sürmek, aksini ileri süren iddiayı kısmen veya tamamen çürütmektir. Sanık savunma yapma ve yapmama konusunda özgürken müdafî sanığı ve devleti savunmak zorundadır¹⁵³.

Tüzel kişinin kamu davasına katılabilmesi için ya CMK'nın 237. maddesinde belirtildiği gibi suçtan zarar görmüş olmalı ya da kanunlarda belirli tüzel kişilerin işlemiş olduğu bazı suçlardan dolayı kamu davasına katılmaları özel olarak düzenlenmiş olmalıdır. Örneğin 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun katılmayı düzenleyen 18. maddesine göre gümrük idaresinin, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet Ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca Maliye Bakanlığının, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun katılmayı düzenleyen 162. maddesine göre Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu ile Türkiye Sigorta Mevduatı Fonu'nun usulüne uygun başvuruda bulunması durumunda kamu davasına katılabilecekleri açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bu kanunlarda özel olarak düzenlenen katılma kurumu ile belirtilen tüzel kişilerin zarar görme koşulu aranmadan kamu davasına katılmaları sağlanmıştır¹⁵⁴.

¹⁵² Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 19.03.2015 Tarih ve 2014/36744 Esas ve 2015/14773 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁵³ Ceza Genel Kurulu 07.10.2003 Tarih ve 2003/220 Esas ve 2003/242 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁵⁴ “Ceza Genel Kurulunun 03.05.2011 tarih ve 155-80, 22.10.2002 tarihli ve 234-366, 21.02.2012 tarihli ve 279-55 ile 15.04.2014 tarihli ve 599-190 sayılı kararında da aynı sonuca varılmıştır. Buna göre, her ne kadar Aklama Suçu İşlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 15. maddesi uyarınca hazine ve maliye bakanlığına suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçundan açılan kamu davalarının takibi görevi verilmiş ise de anılan suçtan açılan kamu davasına hazine ve maliye bakanlığının

Yargıtay doğrudan zarar görmeyi de çeşitli kıstaslarla değerlendirmektedir. Olay üzerinden inceleyecek olursak, köy merasına tecavüz suçundan dolayı açılan davada Yargıtay zarar gören köy tüzel kişiliği olup Maliye Bakanlığı doğrudan zarar görmediğinden katılma talebini reddetmiştir. Bu olayda Maliye Bakanlığının doğrudan zarar gören olmadığını birtakım kıstaslarla belirlemiştir. Bunlar Maliye Bakanlığının köy merası üzerinde tasarruf yetkisi bulunmamakta, mülkiyet hakkı olmamakla birlikte merayı kiraya verememekte ve kullanmamakta, para cezası, eski hale getirme, tazminata hükmetme gibi yaptırımlar uygulayamamakta, ıslah giderine katılamamakta ve meranın gelirinden yararlanamamaktadır. Yargıtay tüm bu sayılan nedenlerden dolayı Maliye Bakanlığının doğrudan zarar gören olamayacağını belirtmiştir¹⁵⁵.

Yargıtay bilişim suçlarında gerçek kişinin hesap açtığı bankadan, o bankanın başka şubesine internet aracılığıyla para havale ettirmesi suretiyle işlenen hırsızlık suçunda bankanın suçtan zarar gören olmadığı gerekçesi ile kamu davasına katılma talebini reddetmiştir¹⁵⁶. Bilişim sistemine hukuka aykırı müdahale suretiyle haksız çıkar sağlama suçundan açılan davada gerçek kişinin hesap açtığı bankanın başka şubesine para havalesinde, ilk derece mahkemesinin bankanın katılma talebini kabul etmesini uygun görmemiş ve suçtan zarar gören olmadığını belirterek katılmanın

katılmasını özel olarak düzenleyen bir kanun hükmü bulunmayıp ceza muhakemesi hukukunda davaya katılmanın kural olarak, CMK'nın 237. maddesinde kanun hükmüyle düzenlendiği gözetildiğinde söz konusu yönetmelik hükümlerinin anılan suçtan hazine ve maliye bakanlığına davaya katılma hakkı vermeyeceği anlaşılmaktadır." Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararı 16.10.2018 Tarih ve 2015/172 Esas ve 2018/435 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019; "TÜRSAB'ın, 1618 sayılı kanunun 33-34. maddesine göre turizm şirketlerini temsilen kurulmuş bir tüzel kişilik olduğu, 1618 sayılı kanunun 34. maddesinin son fıkrasına dayanılarak çıkarılan yönetmeliğin 4/f bendine göre özel hukuk tüzel kişilerine açılan davalarda müdahale hakkı verildiği anlaşılmaktadır....Hemen belirtelim ki 1618 sayılı yasada izin almaksızın seyahat acenteliği faaliyeti yürütme suçuna ilişkin ceza davalarına kültür ve turizm bakanlığının katılabileceğine dair özel bir hükme yer verilmemiştir. O halde, anılan bakanlığın katılma isteminin genel hükümlere göre sonuca bağlanması zorunludur. Gerek yargılama sırasında yürürlükte bulunan 1412 Sayılı CMUY'nın 365. Gerekse denetim tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 5271 Sayılı CMK'nın 237. maddesinde ise suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişilerin davaya katılabileceği belirtilmiştir. Öte yandan Ceza Genel Kurulunun 24.12.1965 gün ve 58-55 sayılı kararında da uygulandığı üzere, katılma talebinin kabulüne esas teşkil edecek zarardan maksat suçtan doğrudan doğruya meydana gelen veya gelmesi umulan zarardır. Dolaylı olarak meydana gelebilecek zararlar nedeniyle davaya katılma mümkün değildir." Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 06.02.2017 Tarih 2006/7-344 Esas ve 2007/23 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁵⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 14.01.2014 Tarih ve 2013/222 Esas ve 2014/6 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁵⁶ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 01.11.2016 Tarih ve 2016/17963 Esas ve 2016/14495 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

temyiz istemini reddetmiştir¹⁵⁷. Yargıtay dolandırıcılık suçunun nitelikli hali olan bilişim sistemleri, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle bu suçun işlenmesi durumunda bankanın zarar gören olduğunu kabul ederek kamu davasına katılma hakkı olduğunu belirtmiştir¹⁵⁸.

Katılma konusunda asıl hak sahibi olan kimse mağdur veya suçtan zarar görendir. Suçtan zarar görenin yaşının küçük olması veya malul olması durumunda fiili ehliyeti bulunmadığından kamu davasına bizzat katılamaz. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun (TMK) 14. maddesine göre ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların fiile ehliyeti bulunmamaktadır. Katılma niteliği itibariyle şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Bu durumda suçtan zarar gören küçük veya kısıtlı ayırt etme gücüne sahipse davaya katılma veya katılmama konusunda bizzat iradesine bakılacaktır. Ancak ayırt etme gücünden yoksun ise bu durumda kanuni temsilcisi onun yerine katılma konusunda iradesini belirtecek zarar görenin iradesi önem arz etmeyecektir. Ceza muhakemesinde ayırt etme gücü, mağdur veya suçtan zarar görenin kamu davasına katılma veya katılmama durumunda oluşacak hukuki sorunu algılama ve makul bir şekilde karar vermesidir¹⁵⁹.

Genel ahlak ve aile düzeni aleyhine işlenen suçlarda mağdur ergin olsa bile mağdurun anne ve babası davaya katılabilir. Mağdurun kardeşlerinin, dedesinin, dayı, amca, hala, teyze gibi yakınlarının davaya katılabilmeleri için mağdurun anne ve babasının hayatta olmaması gerekir. Anne ve baba daha önceden ölmüş ise mağduru yetiştiren, gözeten kardeş de davaya katılma hakkına sahiptir¹⁶⁰.

¹⁵⁷ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 01.06.2016 Tarih 2014/25924 Esas ve 2016/10421 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁵⁸ Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 12.05.2014 Tarih ve 2013/23631 Esas ve 2014/8917 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁵⁹ "...Aynı şekilde ayırt etme gücünden yoksun olan zarar görene, baro tarafından avukat görevlendirilmesi durumunda da avukatın temyiz yoluna başvurabilmesi davaya katılma hakkında kanuni temsilcinin iradesine bağlıdır." Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 13.03.2018 Tarih ve 2015/136 Esas ve 2018/98 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019; "5271 Sayılı CMK'nın 260/1. maddesine göre katılan sıfatını alabilecek surette zarar görmüş bulunanlar için kanun yolunun açık olduğu, suçtan zarar gören yaşı küçük mağdure ile ilgili olarak 6284 sayılı kanunun 20/2. maddesinin amir hükmü ve Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 19.10.2010 gün 2010/9-149 Esas, 2010/205 sayılı kararı da göz önüne alınarak 5271 Sayılı CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca suçtan zarar gören ... 'nın davaya katılmasına..." Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 01.10.2015 Tarih ve 2014/10867 Esas ve 2015/8825 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁶⁰ Sedat Bakıcı, **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması Ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, 3. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2000, s. 1175.

Mağdur ergin fakat ayırt etme gücüne sahip değilse vesayet altına alınır. Vasi sıfatıyla kamu davasına katılabilmek için sulh hukuk hâkiminden husumet izni alınmalıdır¹⁶¹. Mağdurun katılma kararı verilirken reşit olamaması durumunda velayeten katılma kararı verilmiş ancak mağdur yargılama kararı verilirken yaşı düzeltilmiş veya on sekiz yaşını doldurmuş olması nedeniyle ergin olursa ona velayeten verilen katılma kararı hükümsüz olacaktır. Mağdurun kendi adına davaya katılma talebinde bulunması gerekecektir¹⁶².

Öldürme suçlarında uygulamada ve Yargıtay'ın oturmuş içtihatlarında mağdurun, mirasçılarının ve anne babasının kamu davasına katılabileceği kabul edilmiştir. Bu kimselerden biri davaya katılmış ancak yargılama devam ederken ölmüşse katılanın mirasçıları yargılamaya devam edebilir. Yargıtay bir kararında mirasçılara bu durumun tebliğ edilmemesini bozma nedeni saymıştır¹⁶³. Mağdurun mirasçısı olmamasına rağmen resmi nikâhı olmayan eşi de kamu davasına katılma hakkına sahiptir¹⁶⁴. Mağdurun nişanlısının ise arada hukuki bir bağ olmadığından dolayı suçtan zarar gören olarak değerlendirilmemektedir¹⁶⁵. Nişanlılık tarafların karşılıklı evlenme vadiye oluşan bir aşamadır. Nişanlılık ilişkisi ise nişanlanma adı verilen hukuki işlemle kurulur¹⁶⁶. Bu durumda nişanlılığın hukuki bir bağ içermediğini söylemek doğru değildir¹⁶⁷.

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve suç örgütüne yardım etme suçları kamunun güvenliğine karşı işlenen suçlardan olup korunan hukuki yarar kamu düzeni, kamu barışıdır. Bundan dolayı bu suçların mağduru toplumdaki tüm bireylerdir. Bu suçların işlenmesi durumunda davaya katılabilmek için diğer suçlarda olduğu gibi katılma talebinde bulunan kimsenin doğrudan zarar görmesi gerekmektedir¹⁶⁸.

¹⁶¹ Bakıcı, **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması Ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s. 1175.

¹⁶² Bakıcı, **Kamu Davasına Katılma**, s. 912.

¹⁶³ Selahattin Canbolat, "Yargıtay Kararı Işığında Ceza Usul Hukukunda Kamu Davasına Müdahale", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 6, 1984, s. 892-893.

¹⁶⁴ Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 06.12.2006 tarih ve 2006/289 Esas ve 2006/5503 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁶⁵ Canbolat, s. 894.

¹⁶⁶ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüüş, **Türk Özel Hukuku**, C. III, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2013, s. 12.

¹⁶⁷ Canbolat, s. 894.

¹⁶⁸ "Hükmolunan cezanın miktarına göre katılan ...'nun duruşmalı inceleme isteminin 5320 sayılı yasanın 8/1. maddesi aracılığıyla 1412 Sayılı CMUK'un 318. maddesi uyarınca suç işlemek amacıyla örgüt kurma, bu örgüte üye olma suçları yönünden, suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyen

3. Malen Sorumlu Olan

CMK'nın 2/1. maddesinde malen sorumlu olan *“Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddi ve manevi sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişi”* şeklinde tanımlanmıştır.

Kamu davasına katılmanın konusu esas itibariyle ispat vakası olmayıp mahkemeden yasal süjelik elde etme talebidir. Malen sorumlu ise görünmekte olan davada herhangi bir süje sıfatı taşımamakta verilecek karardan yapacağı ödemelerle yani malıyla sorumlu olan kişiyi ifade etmektedir¹⁶⁹.

Malen sorumlu olanlar yargılamada savunma makamının yani sanığın yanında yer almakta iddia makamının yani suçtan zarar görenin karşısında yer almaktadır. Bunun sebebi malen sorumlu olan şüpheli veya sanık gibi hükmün sonucundan maddi ve mali olarak etkilenen kişidir. Buradaki sorumluluk hukuki açıdan olup cezai açıdan değildir. Bundan dolayı malen sorumlu olmayı yasa koyucunun kamu davasına katılma kısmında düzenlenmesini eleştiren görüşler mevcuttur¹⁷⁰.

Kamu davasına katılmanın esas amacı mağdur ve suçtan zarar göreni korumak ve onlara yargılama sürecinde süjelik kazandırarak birçok hak tanınmasıdır. Bu açıdan bakıldığında malen sorumlu olan hükümden mali olarak etkileneceğinden sanığın davayı kazanması lehine olacak iken mağdur veya suçtan zarar görenin davayı kazanması aleyhine olacaktır. Malen sorumlu olan davayı sanığın hukuki açıdan kazanması için uğraşacak bu da mağdur ve suçtan zarar göreni zor duruma düşürecektir. Böylece kurumun amacı mağdur ve suçtan zarar göreni korumak iken malen sorumlu olanın katılma hakkına sahip olan kişilere eklenmesiyle bu amaç zedelenmiş olacaktır. Bundan dolayı kamu davasına katılma kurumu ile malen sorumlu olanın amaçları ve yargılamada buldukları konular birbirine taban tabana zıttır.

hazinenin kamu davasına katılma hakkı olmadığından, mahkemece katılma kararı verilmesi de bu suçlar yönünden temyiz yetkisi vermeyeceğinden ...” Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 16.10.2018 Tarih ve 2016/3491 Esas ve 2018/6382 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 12.02.2019.

¹⁶⁹ Ünver, Hakeri, s. 294; Yenisey, Nuhoğlu, s. 159-160.

¹⁷⁰ Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, s. 192-193.

Malen sorumlu olanın kimi zaman sanıkla menfaatlerinin çatıştığı görünmektedir. Menfaatlerinin çatışma nedeni malen sorumlu olanın sanığın kusurunu ispatlama ve mahkûm edilmesini sağlama durumudur. Ceza yargılamasına konu olmuş bir suç aynı zamanda haksız fiil teşkil edip hukuk yargılamasına da konu olabilir¹⁷¹. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 74. maddesinde, “*Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.*” şeklinde belirtilmiştir. Hukuk hâkimi ceza hâkiminin kararından ayrılmak istediğinde bunu gerekçelendirmesi gerekir¹⁷². Hukuk mahkemeleri uygulamada ceza mahkemelerinin kararını bekletici sorun yapmaktadır¹⁷³. Böylece malen sorumlu olan ceza davası sonucunda hükmedilen kararı hukuk mahkemesinde kullanarak kusur ve zararın belirlenmesinde hukuk mahkemesini bağlamasa da maddi olguların tespit edilmesi ve mahkûmiyet durumunda malen sorumlu olan hukuk mahkemesinde açılan rücu davasında bu kararı sanığın aleyhine kullanabilecektir¹⁷⁴.

Türk Borçlar Kanununda gözetim ve denetim yükümlülüğünü yerine getirmekte gerekli özenin gösterilmemesi durumunda sorumlu olan kişinin ortaya çıkan zararlardan sorumlu olacağını düzenleyen hükümler bulunmaktadır. Bunlara: adam çalıştıranın sorumluluğu (TBK m. 66), hayvan bulunduranın sorumluluğu (TBK m. 67), yapı malikinin sorumluluğu (TBK m. 69) örnek verilebilir. Yine aynı şekilde Türk Medeni Kanununda düzenlenen, ev başkanının sorumluluğu (TMK m. 369) ve taşınmaz malikinin sorumluluğu (TMK m. 730) da malen sorumlu olma hallerindedir¹⁷⁵.

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununun 85/1. maddesinde işleten ve teşebbüs sahibinin, aracın işletilmesinden doğan zararı kusurlu olmasalar da tazmin etmek zorunda oldukları belirtilmiştir. Ölüm veya yaralanma ile sonuçlanan bir trafik

¹⁷¹ Kazaker, s. 51.

¹⁷² Eren, s. 827.

¹⁷³ Pekcanitez, Özekes, Akkan, s. 347.

¹⁷⁴ Kazaker, s. 52.

¹⁷⁵ Eren, s. 617.

kazasında, aracın işleteni ve teşebbüs sahibi malen sorumlu olduklarından kamu davasına bu sıfatla katılabileceklerdir.

Sigorta hukukunda ise durum farklılık göstermektedir. Örneğin bir trafik kazasında taksirle yaralanan mağdur zararının giderilmesi için sigortacıya başvurup zararının karşılanması isteyebilir. Bu durumda sigortacı mağdurun zararını giderdikten sonra sigorta ettiren ödenen tazminat sebebiyle rücu edebilir. Bu durumda sigortacıyla sigorta ettiren sanığın menfaatleri çatışacak karşı karşıya geleceklerdir¹⁷⁶.

4. Şikâyetçi

Şikâyetçi kavramı, CMK'nın 237. maddesinde kamu davasına katılma hakkına sahip olanlar arasında düzenlenen suçtan zarar gören ve mağdurun şikâyetçi olduğunu belirterek kamu davasına katılmasını kapsayan geniş bir ifadedir¹⁷⁷.

Şikâyetçi bireysel iddia makamı süjesidir. Şikâyetçi, TCK'nın 73. maddesinde belirtilen soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suçlarda¹⁷⁸, suçtan zarar görenden başkası değildir. Yani her şikâyetçi, şikâyetçi olduğunu belirterek kamu davasına katılma hakkına sahip değildir. Katılabilmesi için suçtan dolayı haklı bir yararının ihlal edilmiş olması gerekir¹⁷⁹.

Yargıtay suçtan zarar görenin şikâyetçi olmaması durumunda kamu davasına katılamayacağı görüşünü benimsemektedir. İmkânı olduğu halde önceden şikâyetçi olmayan suçtan zarar gören daha sonra kamu davasına katılamaz. Yargıtay için önemli olan daha önceden davayla kendi rızasıyla ilgilenmeyen kimsenin daha sonradan müdahil olmamasının sağlanmasıdır¹⁸⁰.

Uygulamada resen kovuşturulan suçlarda suçtan zarar gören ve mağdurun şüpheli veya sanıktan şikâyetçi olmaması durumunda iddianame ve kararda mağdur

¹⁷⁶ Yapar, s. 61.

¹⁷⁷ Koç, s. 105.

¹⁷⁸ Şikâyetçi kavramı, yalnızca soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suçları kapsayacak şekilde kullanılmamalı resen soruşturulan suçları da kapsamalıdır. Aksi takdirde şikâyetçi CMK'nın 234. maddesinde tanınan birçok haktan mahrum kalmış olur. Açıklama için bkz. Rifat Çulha, Fahrettin Demirağ, Ayşe Nuhoğlu, Salih Oktar, Durmuş Tezcan, **Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı**, 3. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınevi, Ankara, 2018, s. 34; Yenisey, Nuhoğlu, s. 157.

¹⁷⁹ Şahin, s. 125; Ünlütepe, s. 34.

¹⁸⁰ Ünver, Hakeri, s. 293.

ismiyle yer almaktayken şikâyetçi olması durumunda ise müşteki sıfatıyla yer aldığı görülmektedir¹⁸¹.

Şikâyetçi ve katılan farklı terimlerdir. Bir suçu soruşturma ve kovuşturma makamlarına bildiren kişi yani şikâyetçi sanığın cezalandırılmasını istemekle birlikte kamu davasına katılarak aktif muhakeme yetkilerini kullanmak istemeyebilir. Bu durumda katılan gibi muhakemeye katılıp sanığın cezalandırılmasında deliller ileri sürme ve muhakeme sonucunda verilen kararı kanun yollarına götürme yetkisine sahip olmaz¹⁸².

B. HUKUKEN KİŞİ OLMA

1. Gerçek Kişiler

Gerçek kişiler insanlar olup hukuken kişi olmakla birlikte hak ehliyetine de sahiptirler. Her insanın hak ehliyetine, haklara ve borçlara ehil olduğu TMK da açıkça belirtilmiştir¹⁸³.

TMK'nın 28/1. maddesinde kişiliğin başlangıcı "*Kişilik çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar*" şeklinde düzenlenmiştir. Medeni Kanunla doğum olayına hukuki bir mahiyet yüklenmiştir. Sağ doğum ana rahminden çıkarken canlı olmasını ifade ederken, tam doğum ise çocuğun bedeninin tamamen annenin bedeninden ayrılmasıdır. Aynı maddeye göre hak ehliyeti ise çocuğun sağ doğmak koşulu ile ana rahmine düştüğü andan itibaren kazanılır. Çocuğun hak ehliyetini kazanabilmesi için sağ doğması gerekmektedir¹⁸⁴.

Ceza muhakemesi açısından kişinin yargılama sürecinde süjelik kazanabilmesi için ister iddia ister savunma makamı olsun sağ olması gerekir. Örneğin insan öldürme suçunu işleyen sanığın ölmesi halinde kamu davası açılmaz. Açıldıysa hâkim bu davanın düşmesine karar verir. Aynı durum suçtan zarar gören için de geçerlidir. Suçtan zarar gören sağlığında şikâyetçi olup davayı takip etmek istediğini belirtmediyse mirasçıları onun yerine davayı takip edemez. Suçtan zarar gören davaya katılmış ancak dava devam ederken ölmüş ise bu durumda davayı

¹⁸¹ Koç, s. 107.

¹⁸² Koç, s. 107.

¹⁸³ Jale g. Akipek, Turgut Akıntürk, Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku*, 13. Bs., Beta Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 209.

¹⁸⁴ Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 241-245.

mirasçılarını sürdürebilir. Suçtan zarar görenin ölmesi halinde yargıcın mirasçılarını ne şekilde haberdar edeceğine dair mevzuatta bir kural yoktur. Bu boşluğun yargı kararlarıyla doldurulması gerekmektedir¹⁸⁵.

2. Dava Ehliyetine Sahip Olmak

Medeni yargılamada ve ceza yargılamasında bir kimsenin yargılama sürecinde sahip olduğu hakları ve yükümlülükleri kendi başına kullanabilmesi için dava ehliyetine sahip olması gerekmektedir.

TMK'nın 10. maddesine göre kişinin fiil ehliyetine sahip olabilmesi için temyiz kudretine sahip ve kısıtlı olmaması ile birlikte ergin olması şartı aranır¹⁸⁶. Fiil ehliyetinin yargılama hukukundaki karşılığı dava ehliyetidir¹⁸⁷. Kişinin dava ehliyetini kazanabilmesi çeşitli ayrımlara tabi tutulmuştur. Bu ayrım: tam ehliyetli, tam ehliyetsiz, sınırlı ehliyetli ve sınırlı ehliyetsizdir. Her birinin dava ehliyeti farklılık arz etmektedir.

Tam ehliyetli olanlar her türlü hukuki işlemi ve kullanacakları her hakkı bizzat kullanma hakkına sahiptir yani dava ehliyeti tamdır. Tam ehliyetsizler ise tek başına hiçbir işlem yapma yetkisine sahip değildirler. Onların adına bu yetkiyi kanuni temsilcileri kullanır. Tam ehliyetsizler, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklarını kanuni temsilci aracılığıyla kullanamazlar. Bu durumda tam ehliyetsizin bu hakları kullanmadığında mağdur olmaması için doktrin ve yargısal içtihatlarla, kişilik hakları ile bu hakların korunmasına ilişkin olan davalarda temsil kabul edilmiştir. Sınırlı ehliyetsizler, ayırt etme gücüne sahip olan küçükler ve kısıtlıların bulunduğu gruptur. Bu grup kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklarını temsilci olmadan kullanabilirken diğer haklarını temsilci vasıtasıyla kullanırlar. Sınırlı ehliyetsizler ise evli kişiler ile kendilerine yasal danışman atanmış olan kimselerdir. Bu kişilerin dava ehliyeti kanunda sayılan bazı işlemler sınırlandırılmış olup diğer konularda tamdır¹⁸⁸.

Tam dava ehliyetine sahip olmak için gereken şartları şu şekilde sıralamak mümkündür: Temyiz kudretine sahip olmak, ergin olmak ve medeni hakları kullanmaktan kısıtlanmamış olmak.

¹⁸⁵ Erdener Yurtcan, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 5. bs., Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 824-825.

¹⁸⁶ Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 303.

¹⁸⁷ Pekcanitez, Özekes, Akkan, s. 185.

¹⁸⁸ Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 302-317-321-334.

a. Temyiz Kudretine Sahip Olmak

TMK'nın 13. maddesinde temyiz kudretine sahip olma *“Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir”* şeklinde tanımlanmıştır.

Medeni Kanunun bu tanımından yola çıkarak ayırt etme gücünü, akla uygun şekilde davranma yani belirli bir olay karşısında normal insanlardan birçoğunun göstereceği davranışa benzer hareketler sergileme şeklinde ifade edebiliriz¹⁸⁹. Temyiz kudreti içeriğinde herhangi bir davranışın sebep ve sonuçlarını algılayabilmek ve bu algılayışa uygun şekilde hareket etmeyi barındırır. Temyiz kudretinin zihni ve iradi olmak üzere iki unsuru vardır. Zihni unsur yapılan hareketleri algılayabilmeyi karşılarken iradi unsur ise bu algılayışa uygun olarak kişinin kendi iradesiyle hareket etmesini karşılar¹⁹⁰.

Suçtan zarar görenin yargılama sürecinde temyiz kudretine sahip olup olmadığı konusunda gerektiğinde bilirkişiden de yardım alarak karar verme yetkisi hâkimdedir. Bu konuda CMK'nın 74. maddesine göre, *“Fiili işlediği yolunda kuvvetli şüpheler bulunan şüpheli veya sanığın akıl hastası olup olmadığını, akıl hastası ise ne zamandan beri hasta olduğunu ve bunun, kişinin davranışları üzerindeki etkilerini saptamak için; uzman hekimin önerisi üzerine, Cumhuriyet savcısının ve müdafinin dinlenmesinden sonra resmî bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından karar verilebilir”* şeklinde düzenleme mevcuttur.

b. Ergin Olmak

Dava ehliyetinin bir diğer şartı da ergin olmaktır. İnsanlar belirli bir yaşa gelmeleri durumunda ruhi ve fikri bir gelişim düzeyine ulaşır. Bundan dolayı kanun koyucu TMK'nın 11. maddesinde erginlik yaşını on sekiz olarak belirlemiştir¹⁹¹.

Türk Medeni Kanununda erginlik üç halde kazanılır. İlki TMK'nın 11. maddesinde düzenlenen kişinin on sekiz yaşını doldurmasıyla olan erginliktir.

¹⁸⁹ Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 287.

¹⁹⁰ Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, s. 825.

¹⁹¹ Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 294.

İkincisi TMK' nın 11/2. maddesinde belirtilen evlilik halidir. Evlilik kişiyi ergin kılar. Üçüncüsü ise TMK'nın 12. maddesinde düzenlenen kişinin on beş yaşını doldurması durumunda, durumlar gerektiriyorsa kendi isteği ve velisinin rızasıyla hâkim kararıyla ergin kılınmasıdır.

Ceza yargılamasında mağdur ve suçtan zarar görenin kamu davasına katılabilmesi, iddia ve savunmada bulunabilmesi için ergin olmaları gerekmektedir.

c. Medeni Hakları Kullanmaktan Kısıtlı Olmama

Dava ehliyetinin üçüncü şartı kısıtlı olmamaktır. Kısıtlanmış olan kişinin kendi fiiliyle kendi lehine hak ve aleyhine borç oluşturabilme yetkisi, mahkeme kararıyla kaldırılır veya sınırlandırılır. Bundan dolayı yalnızca erginler kısıtlanabilir. Küçükler zaten kendi fiilleriyle iş yapamazlar¹⁹².

Medeni kanunda kısıtlılık halleri zorunlu ve istem üzerine olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir. Zorunlu olarak kısıtlanma halleri: akıl hastalığı, akıl zayıflığı (TMK m. 405), savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşam tarzı, kötü yönetim (TMK m. 406), bir yıl veya daha uzun süre ile hapis cezasına çarptırılma (TMK m. 407) halleridir. İstem üzerine kısıtlanma ise kişinin yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı nedeniyle işleri idare edememesi durumunda hâkimler kısıtlanmasını istediği hallerdir (TMK m. 408).

Davaya katılma açısından kişinin istem üzerine veya zorunlu olarak kısıtlanmış olması önemli değildir. Önemli olan kısıtlanıp kısıtlanmadığıdır. Kısıtlanması durumunda temsilcisi vasıtasıyla katılma hakkını kullanmak zorunda kalacaktır¹⁹³.

3. Tüzel Kişiler

Tüzel kişiler, gerçek kişiler gibi maddi varlığa sahip olmasalar da hukuken gerekli olan şartları taşıyarak ortaya çıktıklarında gerçek kişiler gibi hak süjeliği kazanırlar¹⁹⁴.

¹⁹² Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 300.

¹⁹³ Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, s. 826.

¹⁹⁴ Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 533.

Tüzel kişiler kendilerine özgü mal varlıklarıyla lehlerine hak oluşturabilme aleyhlerine borçlara sahip olabilme yetkisine ayrıca üçüncü kişiler ile ilişkilere girebilme ehliyetine de sahiptir¹⁹⁵. Tüzel kişiler Türk Hukukunun çeşitli alanlarında gerçek kişiler gibi hak ve yetkilere sahip olarak düzenlenmiştir.

CMK'nın 249. maddesinde kamu davasına katılmada tüzel kişinin durumu düzenlenmiştir. Buna göre *“Bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, katılan veya savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir”* şeklinde düzenlenmiştir. Bu şekilde kamu davasına katılan tüzel kişinin organ veya temsilcisi, kamu davasına katılan kişilere sağlanan hak ve yetkilerden yararlanacaktır. Tüzel kişinin katılma talep ettiği suçtan dolayı sanık olan kişi, tüzel kişinin organ veya temsilcisi ise bu haktan yararlanamayacaktır.

Yargıtay'a göre devlet ve tüzel kişi suçun işlenmesinden zarar görseler dahi suçun pasif süjesi olamazlar. Görülmekte olan davaya katılabilirler. Bir hakkın süjesi yalnızca bireyler olabilir¹⁹⁶.

C. KAMU DAVASININ BULUNMASI GEREKTİĞİ

1. Bir Kamu Davası Bulunmalıdır

Bir suç işlenmesi durumunda hâkimin sanığı yargılayabilmesi, yargılama işlemlerinin yapılabilmesi için ortada açılmış bir dava bulunmalıdır¹⁹⁷.

Hukukun gelişim süreci içerisinde yargılama makamının iddia ve savunma makamı karşısında bulunduğu durum bakımından itham, tahkik ve karma olmak üzere üç sistemden söz edilir. İtham sisteminde bir kişinin cezalandırılabilmesi için bir kişi tarafından itham edilmesi ve itham eden kişi tarafından suçluluğunun ispatlanması gerekir. Tahkik sisteminde muhakeme makamları yalnızca yargılama makamlarından ibaret, sanık ise yargılama objesi konumundaydı. Bu sistemde hâkim davaya kendiliğinden el atmakta iddia makamı tarafından önüne bir dava gelmemekteydi. Tahkik sistemine tepki olarak ortaya çıkan karma sistemle birlikte

¹⁹⁵ Akipek, Akıntürk, Ateş, s. 533.

¹⁹⁶ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 19.12.2018 Tarih ve 2018/2821 Esas ve 2018/8195 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 16.02.2019.

¹⁹⁷ Baha Kantar, *Ceza Muhakemesi Usulü*, 2. kitap, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1946, s. 17; Bakıcı, *Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler*, s. 1113.

hukukumuzda da benimsenmiş bulunan “*davasız yargılama olmaz*” ilkesi ortaya çıkmıştır. Hâkim resen davaya el koyamaz. Hâkimin önüne davayı getirecek olan ise iddia makamıdır¹⁹⁸.

Hukukumuzda suç işlenmesi durumunda soruşturma yapma yetkisi Cumhuriyet savcılıklarına verilmiştir. Cumhuriyet savcısı ihbar, şikâyet üzerine veya bizzat kendisinin suç işlendiğine tanıklık etmesi durumunda iddianame hazırlayıp hazırlamaması konusunda soruşturmaya başlar. Soruşturmanın sonunda uyuşmazlığın yargılama makamı huzurunda tartışılması gerektiğine dair yeterli şüpheye ulaşırsa iddianame hazırlayarak mahkemeye sunar. Sanığın, yapılacak yargılama sonucunda mahkûm olma ihtimali, beraat etme ihtimalinden daha fazlaysa yeterli şüphe vardır¹⁹⁹. Bu durumda Cumhuriyet savcısı iddianame hazırlamakla yükümlüdür.

Kamu davasına katılma kovuşturma aşamasında mümkündür. Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanların kamu davasına katılabilmesi için Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin mahkemece kabul edilmesi gerekir.

2. Kamu Davası Açılmış Olmalıdır

CMK'nın 160. maddesine göre Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir surette bir suç işlendiğini öğrenmesi durumunda kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlamak zorundadır.

Cumhuriyet savcısı suçun işlendiğini resen, ihbar üzerine, soruşturma ve kovuşturması şikâyete tabi olan suçlarda şikâyet üzerine, duruşmada suç işlenmesi durumunda tutanakla öğrenme, talep, yabancı devletin şikâyeti gibi çeşitli yollarla öğrenebilir²⁰⁰. Bu şekilde suç işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısı CMK'nın 170/2. maddesine göre toplanan deliller, suçun işlendiğini konusunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlemek zorundadır. Yeterli delil değerlendirmesi bir takdir yetkisi olmakla birlikte denetimsiz bir yetki değildir.

¹⁹⁸ Öztürk, s. 122.

¹⁹⁹ Şahin, s. 99; Ünver, Hakeri, s. 37,

²⁰⁰ Karakehya, s. 395-397.

Somut olayın özelliklerine göre bu yetkinin yerinde kullanılıp kullanılmadığı yetkili merci tarafından denetime tabi tutulur²⁰¹.

Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinde topladığı deliller sonrasında yeterli şüpheye ulaşması halinde kural olarak kamu davasının mecburiliği ilkesi gereğince iddianame hazırlamak zorundadır. Bu ilkenin istisnası olan “*maslahata uygunluk*” olarak da adlandırılan, kamu davasını açmada takdir yetkisine göre Cumhuriyet savcısı, yeterli şüpheye ulaşsa bile bu ilkenin kovuşturamama kararı verilmesine olanak tanıyan bir veya birden fazla nedene dayanarak kamu davası açılmasına gerek olmadığına karar verebilir. Maslahata uygunluk ilkesi her ülkede farklı uygulama alanlarına, koşullarına ve sonuçlarına sahiptir. Bu ilke keyfiliğe sebebiyet vermemeli, hukuk güvenliğini ve hukukun eşit uygulanması kavramlarıyla çelişecek şekilde kullanılmamalıdır. İlkenin uygulanmasında oldukça hassas davranılmalı, adil ve hakkaniyete uygun şekilde ceza muhakemesine hizmet edecek şekilde kullanılmalıdır. Aksi takdirde işlenmiş olan suçun takip edilmemesine duyulan öfkeden kaynaklı hukuk devleti ile ters düşen “ihkak-ı hak” eylemleri artmış olur²⁰².

CMK'nın 171. maddesine göre, “(1) Cumhuriyet savcısının cezayı kaldıran şahsi sebep olan etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde Cumhuriyet savcısı kovuşturamaya yer olmadığı kararı verebilir. (2) 253 üncü maddenin ondokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir ”. Buna göre TCK m. 93/1, m. 167/1, m. 192/1, m. 201/1, m. 221/1, m. 254, m. 274/1 gibi suçlardaki koşulların gerçekleşmesi halinde Cumhuriyet savcısı kovuşturamaya yer olmadığı kararı verebilir. Yine aynı şekilde uzlaşma kurumunda fail ve mağdurun uzlaşması halinde, CMK'nın 253/19. maddesine göre şüphelinin uzlaşma sonucu kararlaştırılan edimi def'aten yerine getirmesi durumunda, kovuşturamaya yer olmadığı kararı verilir.

²⁰¹ Ünver, Hakeri, s. 37.

²⁰² Mustafa Özen, “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 67, S. 3, 2009, s. 20.

Cumhuriyet savcısının iddianameyi hazırlayıp mahkemeye sunduktan sonra mahkeme, CMK'nın 174. maddesinde belirtilen nedenlerle iddianameyi iade etmezse veya iddianameyi on beş gün içerisinde reddetmezse²⁰³ iddianameyi kabul etmiş sayılacaktır. CMK'nın 175. maddesine göre, “İddianamenin kabul edilmesiyle kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar”.

3. Derdest Bir Kamu Davası Olmalıdır

Derdest olma davanın halen görülüyor olması, hâkimin davadan el çekmediği anlamına gelmektedir. Kamu davasına katılabilmek için kovuşturma aşamasının devam ediyor olması gerekir.

Mahkeme hüküm vermekle birlikte davadan elini çeker. Bu durumda kamu davasına katılmak mümkün değildir. Her ne kadar hüküm verilmesiyle mahkeme davadan elini çekmiş olsa da kanun yolu açık olduğundan dava halen derdesttir. Kanun yolunda CMK'nın 237/2. maddesine göre davaya katılmak mümkün değildir. Bu durumun istisnası ise aynı maddede ilk derece mahkemesinde ileri sürülmekle birlikte reddolunan veya karara bağlanamayan katılma talepleridir. Bu durum kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilirse incelenip karar bağlanır²⁰⁴.

Ceza yargılamasında durma kararı: soruşturma veya kovuşturma yapılmasının şarta tabi tutulduğu hallerde şartın gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde şartın gerçekleşmesini beklemek üzere verilen karardır. Durma kararı uyuşmazlığı çözmekle birlikte hâkimin davadan geçici bir süre el çekmesine neden olur. Bu sürede tüm yargılama işlemleri durur²⁰⁵. Kamu davasına katılmak için ise davanın halen görülüyor olması gerekmektedir. Durma kararı ile yargılama işlemlerine devam edilemeyeceğinden dolayı bu aşamada mahkeme tarafından katılma kararı verilemez.

²⁰³ TCK Madde 174: “(1) Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle;

a) 170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen,

b) Suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen,

c) Ön ödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen, iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.

²⁰⁴ Koç, s. 143.

²⁰⁵ Karakehya, s. 555.

Kamu davasına katılabilmek için gerekli olan davanın derdest olması şartının bir istisnası mevcuttur. Yargıtay bir kararında fikri içtimanın uygulanması durumunda, cezası hafif olan suçtan dolayı ceza davasının açılmamış olması yani derdest olamaması halinde bu suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş olan kimsenin kamu davasına katılma olanağının bulunduğunu kabul etmiştir²⁰⁶.

II. KAMU DAVASINA KATILMA USULÜ

A. KATILMA TALEBİ

Katılma, kamu davası açıldıktan sonra mahkemeye dilekçe verilmesi veya katılma sitemini içeren sözlerin duruşma tutanağına geçirilme suretiyle olur (CMK m. 238). Katılma talebi sözlü veya yazılı şekilde yapılabilir. Duruşma sırasında suçtan zarar görenin şikâyet belirten ifadesi üzerine davaya katılmak isteyip istemediği sorulur.

Katılma talebini içeren dilekçe, mektup, faks ve bu sonucu doğuracak herhangi bir iletişim aracılığıyla davayı gören mahkemeye gönderilir. Suçun ihbar edilmesi veya yetkili makamlara şikâyette bulunulması katılma iradesini içermemekte yalnızca suçların devlet tarafından takibinin yapılması istenmektedir²⁰⁷.

Davanın her aşamasında katılma talebinde bulunulabilir. Sanığın cezalandırılmasını isteyen her dilekçe davaya müdahale niteliğinde olup katılmak isteyen kişinin illa “*kamu davasına katılmak istiyorum*” demesi şart değildir. Kişinin yargılama sürecinde delil sunması, tanık göstermesi, keşif yapılmasını istemesi gibi işlemleri davaya katılma mahiyetindedir²⁰⁸. Dilekçede kamu davasına müdahale niteliği taşıyan iradenin bulunması katılma için yeterlidir²⁰⁹.

²⁰⁶ “5271 Sayılı CMK’nın 170. maddesinde, 765 Sayılı TCK’nın 264/7. maddesindeki düzenlemeden farklı biçimde eylemin bir başka suçu oluşturması halinde ayrıca cezalandırılacağına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Eylemin aynı zamanda bir başka suçu oluşturması halinde 5237 sayılı TCK’nın 44. maddesi uyarınca en ağır ceza gerektiren suçtan cezalandırılma söz konusu olacaktır. Bu durumda CMK’nın 170. maddesinin uygulanması halinde, daha ağır ceza gerektirdiği için bu maddenin içerisinde eriyen suç yönünden kamu davasına katılma olanağının bulunduğu hallerde, artık bu suçtan zarar gören kimselerin kamu davasına katılmalarının da olanaklı olduğunun kabulünde zorunluluk vardır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26.12.2006 Tarih ve 2006/8-317 Esas ve 2016/319 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 18.02.2019.

²⁰⁷ Koç, s. 150.

²⁰⁸ Bakıcı, **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s. 1176.

²⁰⁹ Öztürk, s. 191.

Yargıtay birçok kararında sanığın cezalandırılması isteminde olan dilekçelere rağmen katılma talebi hakkında olumlu veya olumsuz karar verilmemesi halinde katılma talebini kendisi karara bağlamaktadır²¹⁰. İlk derece mahkemesinde bir suçtan dolayı her ne sınıfla olursa olsun birden fazla sanık bulunması durumunda yani davanın objektif olarak birleştirilmesi durumunda kişi dava birleştirilmeden önceki yapılan yargılamada katılma talebinde bulunmuş ve kabul edilmiş ise diğer sanık hakkındaki yargılamada sanığın cezalandırılmasına yönelik talepleri varsa bu talep kamu davasına katılmasına karar verilmesi için yeterlidir²¹¹.

Kamu davası açıldıktan sonra yerel mahkemeye verilen dilekçelerle soruşturmanın genişletilmesi yolunda istemde bulunmak, kamu davasına müdahale niteliği arz eder²¹². Kamu davası açıldıktan sonra şikâyetçilerin Cumhuriyet savcısına verdikleri bazı kişilerin tanık olarak dinlenmesine yönelik olan dilekçelerinde davaya katılma niteliğinde olduğu kabul edilir²¹³. Davaya katılmak isteyen kişinin şikâyet dilekçesinde “sanıkların suçlarının sabit olduğu” belirten ifadeler davaya katılmak için yeterlidir²¹⁴.

Suçtan etkilenen kişi ancak kovuşturma aşamasında davaya müdahale edebileceğinden soruşturma aşamasında müdahaleden vazgeçtiğini belirtmesi, kamu davasının açılması halinde davaya katılmasına engel teşkil etmez²¹⁵. Kovuşturma aşamasında kişi katılma talebinde bulunup da mahkemenin karar vermesiyle katılan sıfatını aldıktan sonra şikâyetinden vazgeçerse katılma kararı hükümsüz hale gelir. Bu durumda mahkeme tarafından katılma kararı kaldırılmalıdır. Bu kararın kaldırılmamış olması kişiye yasa yollarına başvurma hakkı vermez. Suçtan etkilenen kişi duruşmada katılan sıfatını almadan şikâyetçi olmadığını söylerse daha sonra bu

²¹⁰ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 15.04.2014 Tarih ve 2009/10524 Esas ve 2010/12106 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 16.02.2019; Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 17.01.2011 Tarih ve 2009/29943 Esas ve 2011/157 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 16.02.2019; Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 26.05.2011 Tarih ve 2010/7425 Esas ve 2011/3172 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 16.02.2019.

²¹¹ Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 08.05.2013 Tarih ve 2013/814 Esas ve 2013/3668 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 16.02.2019.

²¹² Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26.09.1988 Tarih ve 1986/6-277 Esas ve 1988/312 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 16.02.2019.

²¹³ Yargıtay 09.11.1983 Tarih ve 1983/7269 Esas ve 1983/8325 Karar sayılı kararı, Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, s. 845.

²¹⁴ Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 30.09.1996 Tarih ve 1996/2136 Esas ve 1996/3086 Karar sayılı kararı, Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, s. 853.

²¹⁵ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 30.05.1969 Tarih ve 1969/3293 Esas ve 1969/3304 Karar sayılı kararı, Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, s. 847.

karardan vazgeçip de kamu davasına katılma isteminde bulunması durumunda bu istem mahkeme tarafından reddedilmelidir.²¹⁶

Bir olayda mağdur duruşma sırasında sanıktan şikâyetçi olmadığını belirtmiş ancak şikâyetinden vazgeçmesinden dört gün sonra mağdur vekili, mağdurun duruşma sırasında zihni karmaşıklık yaşadığından dolayı şikâyetinden vazgeçtiğini belirterek dilekçeyle kamu davasına katılma talebinde bulunmuştur. Mağdur vekili ayrıca sulh hukuk mahkemesinden vasi tayini talebinde bulunmuştur. Bunun üzerine Adli Tıp Kurumu raporuna kişinin akli dengesinin yerinde olduğunu belirtmesi üzerine sulh hukuk mahkemesi vasi tayini talebini reddetmiştir. Yargıtay sulh hukuk mahkemesinin mağdurun akli dengesinin yerinde olduğuna dair karara dayanarak kişinin şikâyetinden vazgeçmesini geçerli sayarak katılma hakkı bulunmadığına karar vermiştir²¹⁷.

Suçtan etkilenen kişinin katılma talebinde bulunabilmesi için CMK 234/1-b maddesine göre usulüne uygun çağrı kâğıdıyla duruşmadan haberdar edilmesi ve davaya katılma olanağının sağlanması gerekmektedir. Yargıtay katılan sıfatını alabilecek şekilde suçtan zarar görenin usulüne uygun olarak çağrı kâğıdıyla haberdar edilmemesi²¹⁸ veya çağrıya gelmediği takdirde yokluğunda hüküm verilebileceği şerhini içeren tebligat yapılmadan ve ihbar yazısının kendilerine ulaştığına dair belge bulunmayan suçtan zarar görenin davaya katılmasına karar vermektedir²¹⁹.

Yargıtay usulüne uygun olarak tebligatın yapılmamasından dolayı katılma hakkına sahip olanların davaya kovuşturma aşamasında katılmamasını hak ihlali

²¹⁶ Bakıcı, **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s. 1178.

²¹⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 13.06.2006 Tarih ve 2006/9-155 Esas ve 2006/158 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 18.02.2019.

²¹⁸ "Sanık hakkında zimmet suçundan kamu davası açıldığı, 3628 Sayılı Yasanın 17 ve 18. maddesine göre İçişleri Bakanlığının bu suçun zarar göreni olduğu bu sıfatının gereği olarak CMK'nın 234/1-b. maddesi gereğince kovuşturma evresinde sahip olduğu katılma ve öteki hakları kullanabilmesi için dava ve duruşmalardan haberdar edilmesi gerektiği, diğer yandan aynı kanununun 260/1. maddesine göre de kamu davasından haberdar edilmemiş bulunup da katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanların kanun yollarına başvurma haklarının bulunduğu gözetilerek hükmün bildirilmesi gerektiği..." Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 26.12.2018 Tarih ve 2016/5739 Esas ve 2018/9752 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 18.02.2019; Benzer kararlar için bkz. Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 27.03.2012 Tarih ve 2010/35269 Esas 2012/7508 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 18.02.2019.

²¹⁹ Yargıtay 13. Ceza Dairesinin 24.06.2015 tarih ve 2014/24767 Esas ve 2015/11737 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 18.02.2019.

saymakta ve bu kimselerin katılmalarına karar vermektedir. Tebligat Kanunu'nun 10. maddesine göre *“Tebligat tebliğ yapılacak şahsa bilinen en son adresine yapılır. Şu kadar ki kendisine tebliğ yapılacak şahsın müracaatı ve kabulü şartıyla her yerde tebligat yapılması caizdir. Bilinen en son adresin tebligata elverişli olmadığına anlaşılması veya tebligat yapılamaması halinde, muhatabın adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresi, bilinen en son adresi kabul edilerek tebligat buraya yapılır”* şeklinde tebligat usulü belirtilmiştir. Yargıtay bir kararında şikâyetçinin dosyada belirttiği adresine tebliğ yapılmadan adres kayıt sistemindeki adrese yapılan tebligatı usulsüz olarak değerlendirip duruşmadan haberdar edilme hakkının ihlali saymıştır²²⁰.

Katılma talebinde bulunma yetkisine sahip olabilmek için dava ehliyetine sahip olmak gerekir. Yani kişi ayırt etme gücüne sahip, ergin ve kısıtlı olmamalıdır. Ayırt etme gücüne sahip olan küçükler velayet altında buldukları anne veya babası tarafından, kanuni temsilcileri tarafından veya bunların vekâletname ile yetki verdiği vekiller tarafından davaya katılma talebinde bulunulabilir. CMK'nın 234/2. maddesine göre mağdurun on sekiz yaşını doldurmaması halinde istem olmaksızın vekil görevlendirilir. Bu durumda vekil ile velayet hakkı sahibinin veya kanuni temsilcisinin iradelerinin çatışması durumunda hangi iradeye öncelik tanınacağı önem arz etmektedir. Yargıtay birçok kararında suçtan zarar gören veya mağdur olan çocukların kanuni temsilcilerinin davaya katılmak istemediğini beyan etmiş olması halinde vekil tarafından başvuru temyiz başvurusunu reddetmektedir²²¹.

²²⁰ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 18.12.2018 Tarih ve 2017/2229 Esas ve 2018/8023 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 20.02.2019; Benzer kararlar için bkz. Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 17.12.2018 Tarih ve 2018/3755 esas ve 2018/5433 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 20.02.2019.

²²¹ *“Mağdurun suç tarihinde ve mahkemede beyanının alındığı duruşma tarihi itibarıyla 15 yaşından küçük olması nedeniyle, mağdur adına şikâyet hakkının ve kamu davasına katılma hakkının yasal temsilcilerine ait olduğu mağdurun babası ...'ın 06.03.2015 tarihli duruşmada, sanıklardan şikâyetçi olmadığı anlaşılakta, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 20.05.2014 Tarih ve 2013/282 Esas ve 2014/273 sayılı karar gereğince usulüne uygun şekilde katılan sıfatını almayan mağdurun temyiz hakkı bulunmaması nedeniyle mağdur vekilinin temyiz isteminin reddine...”* Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 13.12.2018 Tarih ve 2018/6223 Esas ve 2018/19464 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 20.02.2019; *“...Nüfus kaydına göre suç tarihi itibarıyla 14 yaşında bulunan mağdurun kanuni temsilcisi olan annesi ...'in 25.06.2015 tarihli celsedeki beyanında sanıktan şikâyetçi olmadığını, davaya katılmak istemediğini beyan etmesi karşısında, mağdura yaşı nedeniyle atanan zorunlu vekilin CMK'nın 237 ve devamı maddeleri uyarınca mağdur çocuk adına kamu davasına katılmaya ve hükmü temyiz hakkı bulunmadığı anlaşılakla ...”* Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 18.12.2018 Tarih ve 2016/2233 Esas ve 2018/806 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 20.02.2019; *“Aile düzenine karşı işlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunda, korunan hukuki yarar*

Yargıtay kişinin kamu davasına katılma talebinde bulunmadan ölmesi durumunda mirasçılarının katılma talebinde bulunma hakkının bulunmadığından dolayı katılma taleplerini kabul etmemiştir. Ancak mirasçılar suçtan dolayı doğrudan zarar görmüşlerse kamu davasına katılma talebinde bulunmaları mümkündür²²². Yargıtay bir kararında küçüklere velayeten kamu davasına katılmasına karar verilmiş olan anne veya babanın ölmesi durumunda velayet hakkı mirasçılara geçmeyeceğinden mağdurun abisinin davaya katılmasına karar verilmiş olmasını hukuka aykırı görmüştür²²³.

Yargıtay bir kararında derdest olan bir davada duruşma gününü bildiği halde takip etmeyen, şikâyetçi olmayan ve talepte bulunmayan kişinin davaya katılmasına karar verilmesini hukuka aykırı bulmuştur²²⁴.

B. KATILMA TALEBİNİN ZAMANI

CMK'nın 237. maddesinde kamu davasına katılmanın zamanı belirtilmiştir. Bu maddeye göre *“(1) Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.(2) Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteminde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karar bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır”* şeklinde açıklanmıştır.

velinin aile hukukundan kaynaklanan velayet hakkı olup, suçtan zarar göreninde kaçırılan veya alıkonulan çocuğun kanuni temsilcisi olduğu ve mahkemece istinabe yoluyla ifadesine başvuru olan müşteki babanın şikâyetçi olmadığını beyan etmesi karşısında kamu davasına katılma ve hükmü temyiz etme hakkı bulunmayan mağdureye baroca atanan vekilin temyiz isteminin... reddine” Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 12.01.2015 Tarih ve 2014/11483 Esas ve 2015/17 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 20.02.2019.

²²² “Müşteki ...'ın kamu davasına katılmadan ölmesi nedeniyle açılan, CMK'nın 243. maddesi uyarınca mirasçılarının davaya takibe hakları bulunmamakla beraber, eşi olan ...'ın çalındığı iddia edilen mallar üzerinde tasarruf hakkı bulunması nedeniyle suçtan doğrudan zarar gördüğü, bu nedenle kamu davasına katılmasına karar verilmesinde yasaya aykırı görülmediği belirlenen yapılan temyiz incelemesinde ...” Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 13.12.2018 Tarih ve 2016/13960 Esas ve 2018/15469 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 20.02.2019.

²²³ Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 26.01.1988 Tarih ve 1987/1914 Esas ve 1988/239 Karar sayılı kararı, Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, s. 844.

²²⁴ Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 16.12.2008 Tarih ve 2008/16542 Esas ve 2008/13402 Karar sayılı kararı, Ünver, Hakeri, s. 707.

Katılma kural olarak ilk derece mahkemesinde hüküm verilinceye kadar mümkündür. İlk derece mahkemesinde ileri sürülmesine rağmen karara bağlanmamış olan katılma taleplerine istinaf veya temyiz aşamasında karar verilebilmektedir²²⁵. Katılma hakkına sahip olan kişiler davadan, duruşma gününden haberdar edilmeyerek katılma hakkının kısıtlanmış olması durumunda istinaf aşamasında Bölge Adliye Mahkemesi, temyiz aşamasında ise Yargıtay katılma hakkında karar verir²²⁶.

CMK'nın 175. maddesine göre kovuşturma evresi iddianamenin kabulüyle başlayan yargılama ve bunun sonucunda hüküm verilmesini kapsayan süreçtir. Soruşturma evresi ise suç işlendiği şüphesi ile başlayan ve iddianamenin kabulü ile sona eren evredir.

Katılma talebinin hüküm ifade edebilmesi için kovuşturma evresinde yapılması gerekmektedir. Soruşturma evresinde böyle bir talebin olması durumunda Cumhuriyet savcısı mahkeme gibi ret veya kabul kararı veremez. Ancak ileride açılacak olan kamu davasında soruşturma aşamasında yapılan bu talep geçerli sayılmalıdır. Cumhuriyet savcısı bu talebin yer aldığı dilekçeyi dosyaya koyarak mahkemeye vermesi durumunda mahkeme makul bir sebep yoksa yeniden dilekçe verilmesini istememeli verilen bu dilekçeye dayanarak karar vermelidir²²⁷.

Kovuşturma aşamasında hüküm verilinceye kadar katılma talebinde bulunmak mümkündür. İstinaf ve temyiz aşamasında katılma mümkün olmakla birlikte, mahkemenin kabul veya ret yönünde bir karar vermemesi, istemi reddetmesi, katılma hakkına sahip olanların duruşmadan haberdar edilmemeleri gibi nedenlerle katılma mümkün olmaktadır. İstinaf ve temyiz aşamasında öncelikle katılma başvurusu karara bağlanır daha sonra esasa ilişkin istemler değerlendirilir. CMK'nın 272. maddesine göre, "*Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir*" şeklinde düzenlenmiştir. Bölge Adliye

²²⁵ Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 17.12.2018 Tarih ve 2014/35136 Esas ve 2018/21841 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.02.2019; Benzer kararlar için bkz. Yargıtay 17. Ceza Dairesinin 31.10.2016 Tarih ve 2016/1089 Esas ve 2016/11112 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.02.2019.

²²⁶ Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 27.03.2012 Tarih ve 2010/32269 Esas ve 2012/75208 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.02.2019.

²²⁷ Yenisey, Nuhoğlu, s. 164.

Mahkemesi veya Yargıtay tarafından karar bozulur ve dava ilk derece mahkemesinin önüne gelirse yeniden yargılama yapılacağından davaya müdahale mümkündür. Bu hak mağdur veya zarar görene bildirilmelidir²²⁸.

Olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesinde CMK'nın 317/1. maddesine göre, “*Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanır*” şeklinde düzenleme mevcuttur. CMK'nın 242. maddesine göre katılan kanun yollarına başvurabilir. Buna göre kavuşturma aşamasında katılma talebi reddedilen, karara bağlanmayan ve haberdar olmadıkları için talepte bulunamayan katılma hakkı sahipleri yargılamanın yenilenmesinde de katılma talebinde bulunabilirler²²⁹. Davanın ilk defa görülmesi sırasında katılan sıfatını almış olanlar yargılamanın yenilenmesi veya Yargıtay, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kararın bozulup kendilerine geldiği aşamada yeniden katılma talebinde bulunmaları gerekmemektedir²³⁰.

CMK'nın 237/2. maddesine göre kovuşturma aşamasında katılma talebinde bulunulmamasına rağmen ilk derece mahkemesi tarafından hüküm verilmesinden sonra kanun yoluna başvurulmasında ilk defa temyiz aşamasında katılma mümkündür. Esas mahkemesi önündeki dava devam ettiği için aynı şeyi istinaf için söylemek mümkün gözükmemektedir. İlk defa istinaf yolunda katılma mümkün değildir²³¹.

C. KATILMA TALEBİ HAKKINDA İNCELEME VE KARAR

Kamu davasına katılabilmek için katılma talebi veya katılmak istendiğini gösteren herhangi bir irade beyanı gerekir. Beyan üzerine mahkeme tarafından karar verilmesi gerekir.

CMK'nın 238. maddesine göre “(2) *Duruşma sırasında şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur.*(3) *Cumhuriyet savcısının, sanık ve varsa müdafinin dinlenmesinden sonra davaya*

²²⁸ Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 478; Nuhoğlu, Yenisey, s. 165.

²²⁹ Sevi Bakım, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi”, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 2, İstanbul, 2013, s. 924.

²³⁰ Yenisey, Nuhoğlu, s.165.

²³¹ Yenisey, Nuhoğlu, s. 166.

katılma isteminin uygun olup olmadığına karar verilir” şeklinde yapılan düzenlemeyle mahkemenin katılma talebini değerlendirme usulü belirtilmiştir.

Duruşma sırasında suçtan etkilenen kişinin şikâyeti belirten ifadeler kullanması halinde, mahkeme tarafından davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulması zorunludur. Mahkemenin bu kurala uymaması bozma nedeni olup Anayasaya da aykırılık oluşturur²³². Anayasa'nın hak arama hürriyetinin düzenlendiği 36. maddesine göre “*Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkında sahiptir*” şeklinde düzenlenmiştir. Mahkemenin kişiye şikâyeti, davayı takip etme iradesinin bulunduğunu gösteren beyanlarına rağmen katılmak isteyip istemediğinin sorulmaması adil yargılanma hakkının ihlalini oluşturur.

Katılma hakkına sahip olanlara gerekçeli kararın tebliğ edilmemesine rağmen temyiz etme hakkının kullanılmamış olması durumunda ortada bir temyiz davası bulunmadığından bozma kararı da verilemez²³³. Suçtan etkilenen kişinin duruşmada şikâyeti belirten bir irade beyanı yoksa katılmak isteyip istemediğinin mahkeme tarafından sorulmasına da gerek yoktur²³⁴.

Kovuşturma aşamasında suçtan etkilenen kişinin kamu davasına katılmak istediğini beyan etmesine rağmen mahkemenin bu konuda karar vermemiş olması halinde Yargıtay yaptığı incelemelerde ilk öncelikle kişinin katılma talebini incelemekte, kabul etmesi durumunda davanın esasına girmektedir. Yargıtay hükmü temyiz etmeyi katılma iradesinin olduğuna yönelik yorumlamaktadır²³⁵.

²³² Yenisey, Nuhoğlu, s. 168.

²³³ Yenisey, Nuhoğlu, s. 168.

²³⁴ “Mağdur vekilinin temyizine gelince, mağdurum 18 yaşından küçük olduğunun saptanması üzerine 16.06.2015 tarihli oturumda istemi aranmaksızın kendisine bir vekil görevlendirilmiştir. Görevlendirilen vekile 234. madde uyarınca mağdur ve şikâyetçiye tanınan hakların açıklanıp tutanağa geçirilmediği sabit ve bu husus yasaya aykırı ise de, mağdur vekiline, aynı oturumda yokluğunda yapılan işlemler ve belgeler okunarak diyecekleri sorulmuş, mağdur vekili okunan belgelere ve hazırlıktaki şikâyetten vazgeçmeye bir diyeceğinin olmadığını bildirmiştir. Mağdur vekili duruşmada, şikâyeti belirten ifade kullanmadığından, artık 238. maddenin 2. fıkrası uyarınca, davaya katılmak isteyip istemediğini sormaya gerek bulunmamaktadır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu 11.07.2006 Tarih ve 2006/9-191 Esas ve 2006/183 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 24.02.2019.

²³⁵ “Yargıtay Genel Kurulunun dairemizce benimsenen 21.11.2006 gün ve 2006/2-249-247, 15.07.2008 gün ve 2008/9-95-195, 27.01.2009 gün ve 2010/9-149-105 sayılı kararları da gözetilerek; mağdurlar... ve ...'nın davaya katılma talebinde buldukları, katılma talebi ile ilgili mahkemece olumlu veya olumsuz bir karar verilmediği anlaşılacakla, mağdurların suçtan dışarı zarar görmesi ve bu hususta herhangi bir inceleme ve araştırma yapılmasına gerek bulunmaması nedeniyle,

Mahkeme katılma talebinde bulunulması üzerine Cumhuriyet savcısı, sanık ve varsa müdafinin de dinlenmesinden sonra talebin kabulü veya reddine ilişkin karar verir. Mahkemenin henüz katılma konusunda karar vermeden vekilin katılan vekili olarak kabul edilmesi ve tutanağa geçirilmesi veya vekilin müdahilliğine karar verilmesi kanuna aykırıdır²³⁶. Mahkemenin katılmaya karar vermeden önce katılma dilekçesiyle vekâletnamenin okunup dosyaya konduğunun belirtilmesi yeterli olmayıp “...nın davaya katılan olarak kabulüne karar verildi” gibi bir ifadeyle bu konuda karar vermesi gerekmektedir²³⁷.

CMK'nın 238/3. maddesine göre, katılma talebi hakkında karar verebilmek için mahkemenin ayrıca sanık ve müdafinin de görüşünü alması gerekir. Bu husus Yargıtay Ceza Genel Kuruluna konu olmuştur. Olayda sanık ve müdafinin katılma istemi üzerine beyanlarının alınmadığından dolayı hükmün bozulması istenmiştir. Yargıtay ise mutlak temyiz nedenlerinin 1412 Sayılı Ceza Yargılaması Usulü Yasasının yürürlükte olan 308. maddede sayıldığını, bu hususun bu maddede sayılanlardan biri olmadığına ayrıca bu maddede sayılanlardan başka hukuka aykırılıkların bozma nedeni sayılabilmesi için hükmün esasına etkili olması gerektiğini belirtmiştir. Sanık ve müdafinin görüşünün alınmamasının hükme etki etmeyen bir hukuka aykırılık olmadığından hükmü bozmamıştır²³⁸.

Asliye ceza mahkemesindeki duruşmalarda 31.12.2019 tarihine kadar cumhuriyet savcısı bulunmadığından dolayı Cumhuriyet savcısının görüşü

mağdurlar... ve ...'nın 5271 Sayılı CMK 237/2. maddesi uyarınca sanıklar... ve ... hakkında açılan kamu davasına katılmasına karar verilerek yapılan inceleme ...” Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 04.12.2018 Tarih ve 2018/561 Esas ve 2018/5153 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 28.02.2019; “Müşteki hakanın 10.07.2014 tarihli duruşmada sanık ...dan şikayetçi olup kamu davasına katılma talebinde bulunduğu ancak; bu hususta bir karar verilmediği, müştekinin süresinde temyiz dilekçesi verip hükmü temyiz ederek katılma iradesini gösterdiği anlaşılma, 5271 Sayılı CMK'nın 260/1 ve 237/2. maddeleri uyarınca hükmü temyiz hakkı bulunduğundan katılan olarak kabulüne karar verilmiştir.” Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 05.12.2018 Tarih ve 2018/4290 Esas ve 2018/18870 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 28.02.2019; Benzer kararlar için bkz. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 26.11.2018 Tarih ve 2017/1201 Esas ve 2018/9315 karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 28.02.2019; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 01.11.2017 Tarih ve 2016/161119 Esas ve 2017/13908 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 28.02.2019; Yargıtay 19. Ceza Dairesinin 06.11.2017 Tarih ve 2015/12963 Esas ve 2017/9200 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 28.02.2019.

²³⁶ Bakıcı, **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s. 1177.

²³⁷ Bakıcı, **Olaydan Kesin Hükme Kadar Ceza Yargılaması ve Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s. 1177.

²³⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 28.02.2012 Tarih ve 2011/11-294 Esas ve 2012/64 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 28.02.2019.

alınmamaktadır. Yalnızca verilen hükümler ile tutuklama veya salıverilmeye dair kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yollarına başvurabilmesini sağlamak için dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmektedir²³⁹.

Katılma hakkında karar verecek olan mahkeme birtakım incelemeler yaparak katılmanın gerçek ve usulüne uygun olup olmadığını araştıracaktır. Bu incelemeleri sırasıyla şu şekilde özetleyebiliriz:

- CMK'nın 237. maddesinde katılma hakkına sahip olanlar: mağdur, suçtan zarar gören veya malen sorumlu olanlardır. Katılma isteminde bulunan kişinin bu sıfatları taşıyıp taşımadığı,
- Katılma talebinde bulunan suçtan etkilenen kişilerin dava ehliyetine sahip olup olmadığı, yani temyiz kudretine sahip, ergin ve kısıtlanmamış olması konusunda araştırılması,
- Katılma isteminde bulunan kişinin ergin olmaması durumunda onun adına talepte bulunan velisinin velayet hakkına sahip olup olmadığı,
- Katılma isteminde bulunanın vesayet altına olması halinde, vesayet makamlarından izin alınıp alınmadığı,
- Katılma isteminde bulunanın kendisini vekille temsil etmek istemesi durumunda vekilin, vekâletnamesinin ehliyet yönünden geçerli olup olmadığı,
- Katılma talebinde bulunanın tüzel kişi olması durumunda yetkili organlar tarafından istemde bulunup bulunmadığı, tüzel kişinin kendisini vekille temsil ettirmesi durumunda vekâletnamenin yetkili organlar tarafından verilip verilmediği,
- Katılma talebinde bulunan kimsenin talebinde vazgeçmesi durumunda hukuken geçerli bir şekilde katılma isteminden vazgeçip vazgeçmediği araştırılacaktır²⁴⁰.

²³⁹ "Ceza muhakemesinde mahkeme, dava açıldıktan sonra pasif konumda olmayıp, hüküm vermek için yeterli kanaate ulaşıncaya kadar maddi gerçeği araştırmaya devam etmek zorundadır. Maddi gerçeği resen araştırma ilkesi uyarınca mahkemeler, Cumhuriyet savcısının ortaya koyduğu delillerle bağlı olmadıkları gibi hüküm için gerekli tüm araştırmaları kendiliğinden yapmak ve tarafların haklarını korumakla yükümlüdürler. Bu nedenle, Cumhuriyet savcısının duruşmada bulunmaması ve katılma hususunda görüşünün alınmaması, adil yargılanma ilkesi ile mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkelerine aykırılık oluşturmamaktadır." Anayasa Mahkemesinin 22.10.2015 Tarih ve 2015/9 Esas ve 2015/94 Karar sayılı kararı, Anayasa Mahkemesi Sitesi, (Erişim), <https://www.anayasa.gov.tr>, 28.02.2019.

Bazı kanunlarda mahkeme tarafından kamu davasına katılmaya dair karar verilmesine gerek olmadan katılma istemiyle mahkemeye yapılan başvuru ile katılan sıfatı kazanılmaktadır. Bunlar: 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu²⁴¹, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu²⁴², 5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu²⁴³, 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu²⁴⁴, 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu²⁴⁵ örnek olarak verilebilir.

²⁴⁰ Koç, 162-163.

²⁴¹ Bankacılık Kanunu m. 162: *“Bu Kanunda belirtilen suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapılması, Kurum veya Fon tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Ancak, 160. maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen suçtan dolayı soruşturma ve kovuşturmalar Kurumun veya Fonun yazılı bildirim üzerine veya gecikmesinde sakınca görülen hallerde resen Cumhuriyet savcılarınca yapılır ve Kurum ve Fon haberdar edilir. Bu fıkra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, Kurumun veya Fonun başvuruda bulunması hâlinde, bunlar başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanırlar. İtibarin zedelenmesi, sırların açıklanması ve zimmet suçlarından dolayı ilgililerin dava hakkı ile 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri saklıdır.”*

²⁴² Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu m. 18: *“Bu Kanunda tanımlanan suçlar dolayısıyla açılan davalarda mahkeme, iddianamenin bir örneğini ilgili gümrük idaresine de gönderir. Başvurusu üzerine, ilgili gümrük idaresi açılan davaya katılan olarak kabul edilir.”*

²⁴³ Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu m. 42: *“Bu Kanunun 38 inci, 39 uncu ve 41 inci maddelerinde belirtilen suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapılması, Kurum tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Bu fıkra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, başvuruda bulunması halinde Kurum, başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanır. Birinci fıkra hükümlerine göre başlatılan soruşturmalar neticesinde Cumhuriyet savcılarını kovuşturmaya yer olmadığına karar verirse, bu karar Kuruma tebliğ edilir. Kurum, kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraza yetkilidir. Kamu davası açılması halinde, iddianamenin bir örneği Kuruma tebliğ edilir. Bu Kanunun 39 uncu maddesinde belirtilen suçtan dolayı ilgililerin Cumhuriyet Başsavcılığına başvuru hakkı saklıdır.”*

²⁴⁴ Sermaye Piyasası Kanunu m. 115: *“(1) Bu Kanunda tanımlanan veya atıfta bulunulan suçlardan dolayı soruşturma yapılması, Kurul tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir.*

(2) Başvuru üzerine kamu davası açılması hâlinde iddianamenin kabulü ile birlikte, bir örneği Kurula tebliğ edilir ve Kurul aynı zamanda katılan sıfatını kazanır.”

²⁴⁵ Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet Ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu m. 18: *“Yukarıdaki maddede yazılı suçlara ilişkin ihbarlar doğrudan Cumhuriyet Başsavcılıklarına yapılır. İhbar üzerine derhal bir ihbar tutanağı düzenlenir ve bir örneği muhbire verilir. Acele ve gecikmesinde sakınca umulan hallerde tutanak düzenlenmesi sonraya bırakılabilir. Muhbirlerin kimlikleri, rızaları olmadıkça açıklanmaz. İhbar asılsız çıktığında aleyhine takibat yapılanın istemi üzerine muhbirin kimliği açıklanır. Yukarıdaki fıkraya göre yapılan ihbar veya takipsizlik kararı ve iddianame Cumhuriyet Başsavcılığınca, Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü ile varsa diğer ilgili kamu kurum veya kuruluşlarına bildirilir. Hazine avukatının yazılı başvuruda bulunması hâlinde Maliye Bakanlığı, başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanır. Bu suçlardan dolayı müfettiş ve muhakkikler de soruşturma neticesinde delil veya emare elde ettikleri takdirde, işi yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığına ihbar ve evrakı tevdi ederler. Cumhuriyet Başsavcılığı müfettiş ve muhakkikler tarafından kendisine tevdiine lüzum görülmediği halde dahi evrakın taalluk ettiği iş hakkında soruşturma yapmak üzere gerekçe göstererek evrakı ait olduğu merciden isteyebilir. 17. maddede yazılı suçlardan dolayı delil veya emare elde eden müfettiş ve muhakkikler durumu yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığına ihbar ve evrakı tevdi etmedikleri takdirde bunlar hakkında da*

III. KAMU DAVASINA KATILMANIN SONUÇLARI

A. KATILMANIN DAVAYA ETKİSİ

Kamu davasına katılma davayı durdurmaz. Tarihi belirlenmiş olan duruşma ve yargılama usulüne ilişkin diğer işlemler de vaktin darlığından dolayı katılan kimse çağırılmayacak veya kendisine haber verilemeyecek olsa bile belirli gününde yapılır (CMK m. 240).

Kanun koyucu katılmanın yargılamayı durdurma etkisi olmadığını belirterek katılmayı kamu davasının yanında ikinci derece önemli olan dava olduğunu benimsemiştir. Suçtan etkilenen kimselerin katılma isteminde bulunup da mahkeme tarafından bu sıfatın kendisine verilmesi durumunda yargılama ne aşamada ise katılan o andan itibaren davaya katılmış olur. Mahkeme tarafından önceden belirlenmiş olan duruşma günleri veya yapılması belirlenen diğer işlemler, zamanın uygun olmamasından dolayı katılana bildirilemeyecek ya da katılanın herhangi bir nedenle çağırılması mümkün olmazsa duruşma ve diğer işlemler önceden belirlenen günlerde yapılır²⁴⁶

Katılmadan önce verilmiş olan kararlar katılana tebliğ edilmez. Bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilmesi için Cumhuriyet savcısı için öngörülen sürenin geçmesiyle katılan başvuru hakkını kaybeder (CMK m. 241). Katılana katılmadan önce alınıp da savcıya bildirilmiş olan kararlar için mahkeme tarafında bildirimde bulunulamaz. Katılan katılma kararı ile davacı statüsüne ulaştığında önceki kararlar için bir bildirimde bulunulmamakla birlikte bu kararlar için belirli şartlar altında kanun yoluna başvurusu imkânı tanınmıştır. Bu şart Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurusu için gereken sürenin geçirilmemiş olmasıdır. Bu sürenin geçirilmesi ile artık katılan katılmasından önceki kararlara karşı başvuru hakkına sahip olmayacaktır²⁴⁷.

yapılacak takibattan dolayı Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat Hükümleri uygulanmaz. İhbar konusu müsnet suç hakkında dava açılıncaya kadar bilgi vermek ve yayın yapmak yasaktır."

²⁴⁶ Yurtcan, s. 856.

²⁴⁷ Erdal Noyan, *Ceza Davası*, 2. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 755; Yurtcan, s. 856.

B. KATILANIN HAKLARI

1. Genel Olarak

CMK'nın 234. maddesinde mağdur ve şikâyetçinin hakları soruşturma ve kovuşturma evresinde olmak üzere ikiye ayrılarak düzenlenmiştir. CMK'nın 237. maddesinde ise mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanların şikâyetçi olduklarını yetkili makamlara bildirmek suretiyle kamu davasına katılabileceği düzenlenmiştir.

Kamu davasına katılmak için öncelikle suçtan zarar gören veya mağdur olmak gerekir. Bu kimseler katılan sıfatını kovuşturma aşamasında alırlar. Soruşturma aşamasında katılan sıfatlı kimseler olmayıp suçtan zarar gören ve mağdur kimseler vardır. Kovuşturma aşamasında katılan sıfatını alarak hem CMK'nın 239. maddesinden yararlanır hem de bu kimseler özünde mağdur veya suçtan zarar gören kimseler olduğundan CMK'nın 234. maddesinde mağdur ve şikâyetçiye tanınmış olan haklardan yararlanmaktadır.

Katılanın katılma durumunda yararlanabileceği haklar, yalnızca CMK'nın 234 ve 239. maddesinde sayılan haklarla sınırlı olmayıp çeşitli maddelerde düzenlenmiştir. Buna göre:

CMK'nın 52/3. maddesinde mağdur çocukların dinlenmesi sırasında ses ve görüntünün kayda alınması zorunlu tutularak çocukların yargılama süresince yeniden dinlenmesi yerine bu kayıtlara bakılacak ve çocukların daha fazla yıpranması önlenmiş olacaktır.

CMK'nın 67/4. maddesinde özel ve teknik bir bilgi gerektiren konularda bilirkişiye başvurulması durumunda bilirkişisini düzenlediği raporun örneklerine katılana da göndereceği düzenlenmiştir.

CMK'nın 76. maddesinde belirli şartların mevcut olması durumunda mağdurun vücudu üzerinde iç veya dış beden muayenesi veya vücudundan kan, saç, tükürük, tırnak gibi biyolojik örnekler alınabileceği düzenlenmiştir. Bu şartlar: örnek alma işleminin cerrahi müdahale gerektirmemesi, hâkim tarafından karar verilmesi ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yirmi dört saat içerisinde yetkili hâkim onayına sunulmak üzere Cumhuriyet savcısı tarafından

karar verilmesi gerektiğidir. Bu düzenlemeyle mağdurun vücut dokunulmazlığı korunmuştur.

CMK'nın 78. maddesinde soy bağıнын tespiti veya suçtan elde edilen bulguların mağdura ait olup olmadığının tespiti için moleküler genetik incelemeler yapılabileceği düzenlenmiş ve örneklerin belirtilen amaçlar dışında kullanılması yasaklanarak mağdurun kişiliği, özel hayatı korunmaya çalışılmıştır.

CMK'nın 84. maddesinde keşif yapılırken mağdurun ve vekilinin bulunabileceği düzenlenmiştir. İşin geri bırakılmasına neden olmamak koşulu ile keşif yapılacağı mağdur ve vekiline de bildirilecektir.

CMK'nın 100. maddesinde tutuklama nedenleri düzenlenmiştir. Bu maddeye göre şüpheli veya sanığın, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunması durumu tutuklama nedeni sayılarak mağdur, şüpheli veya sanık tarafından yapılacak olan baskılara karşı korunmak istenmiştir.

CMK'nın 109/3. maddesinde şüphelinin adli kontrol şartıyla salıverilmesi için şüpheliye yüklenecek olan yükümlülükler düzenlenmiştir. Bu maddenin h bendinde, "*Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynı veya kişisel güvenceye bağlamak*" şeklinde düzenlenerek mağdurun zararının giderilmesi isteme hakkı güvence altına alınmıştır.

CMK'nın 114. maddesinde, "*(1) Hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı şüpheli veya sanığın rızasıyla güvencenin mağdurun haklarını karşılayan veya nafaka borcuna ilişkin bulunan kısımlarının, istedikleri takdirde, mağdura veya nafaka alacaklılarına verilmesini emredebilir. (2) Soruşturma ve kovuşturmanın konusunu oluşturan olaylar nedeniyle, mağdur veya nafaka alacaklısı lehinde bir yargı kararı verilmiş ise, şüpheli veya sanığın rızası olmasa da ödemenin yapılması emredilebilir*" şeklinde düzenlemeyle mağdurun suçtan dolayı uğramış olduğu zararın giderilmesi hakkı güvence altına alınmıştır.

CMK'nın 127/5. maddesinde, "*El koyma işlemi, suçtan zarar gören mağdura gecikmeksizin bildirilir*" şeklinde düzenlemeyle mağdurun yargılama işlemlerinden haberdar olma hakkı korunmuştur.

CMK'nın 131/2. maddesinde, *“128. madde hükümlerine göre el konulan eşya veya diğer malvarlığı değerleri, suçtan zarar gören mağdura ait olması ve bunlara delil olarak artık ihtiyaç bulunmaması halinde sahibine iade edilir”* şeklinde düzenlemeyle mağdurun zilyetlik veya mülkiyet hakkı korunma altına alınmıştır.

CMK'nın 158/7. maddesinde *“Yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturma evresinde geçildikten sonra suçun şikâyete bağlı olduğunun anlaşılması halinde; mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam olunur”* şeklinde düzenlemeye yer verilerek soruşturma ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlarda ihbar, şikâyet hükmünde sayılmıştır. Mahkemenin davadan el çekmesi durumunda mağdur, TCK'nın 73/2. maddesinde düzenlenen süreyi kaçırmış olabilir. Bu düzenlemeyle mağdurun hak kaybına uğraması önlenmiştir.

CMK'nın 171. maddesinde Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmada takdir yetkisini kullanabilme şartları düzenlenmiştir. Mağduriyetin giderilmesine yönelik olan, *“Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir”* şeklinde düzenlemeyle mağdurun zararının giderilmesi güvence altına alınmıştır.

CMK'nın 201. maddesinde katılanın mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile sanığa, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya gelen diğer kişilere soru sorma hakkı düzenlenmiştir. Duruşmaya katılan avukatta katılan vekili sıfatıyla sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya gelen diğer kişilere duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltme hakkına sahiptir.

CMK'nın 202. maddesinde mağdurun kendisini ifade edebilecek ölçüde Türkçe bilmemesi durumunda, mahkeme tarafından atanan tercümandan yararlanma hakkı düzenlenmiştir. Yine aynı maddede engelli olan mağdura da anlayacağı şekilde iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktaların anlatılacağı düzenlenmiştir. CMK'nın 324/5. maddesinde, *“Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılır ve bu giderler devlet hazinesince karşılanır”* şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir.

CMK'nın 209/2. maddesinde, “*Sanığa veya mağdura ait kişisel verilerin yer aldığı belgelerin, açıkça istemeleri halinde, kapalı oturumda okunmasına mahkemece karar verilebilir*” şeklinde yapılan düzenlemeyle mağdurun güvenliğinin ve özel hayatının gizliliğinin korunması amaçlanmıştır.

CMK'nın 211/2. maddesinde duruşmada okunması ile yetinilecek olan belgeler konusunda katılanın iradesinin de göz önünde bulundurularak, “*Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanık veya müdafii birinci fıkrafta belirtilenlerin dışında kalan tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterebilirler*” şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir.

CMK'nın 215. maddesinde, “*Suç ortağının, tanığın veya bilirkişinin dinlenmesinden ve herhangi bir belgenin okunmasından sonra bunlara karşı bir diyecekleri olup olmadığı katılana veya vekiline Cumhuriyet savcısına, sanığa ve müdafisine sorulur*” şeklinde yapılan düzenlemeyle katılanın yargılamaya katılan kişilerin söyledikleri ve yargılama sırasında okunan belgeler konusunda görüş bildirme hakkı düzenlenmiştir. Yine aynı şekilde CMK'nın 216. maddesinde delillerin tartışılmasında söz hakkı verilmiş ve deliller hakkında sanığın ve müdafinin ya da kanuni temsilcisinin açıklamalarına karşı görüş bildirme hakkı tanınmıştır.

CMK'nın 236. maddesinde ise mağdurun tanık olarak dinlenebileceği düzenlenmiştir. Mağdurun tanık olarak dinlenmesinde diğer tanıklardan farklı olarak mağdura yemin ettirilmez. Suçun işlenmesinden dolayı psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur ise maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller dışında yalnızca bir defa dinlenir. Mağdur çocuklar ve suçtan dolayı psikolojisi bozulmuş olan kimseler dinlenirken yanlarında, psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman olan bilirkişi bulundurulmalıdır.

2. Soruşturma Evresinde Suçtan Zarar Gören Ve Mağdurun Hakları

a. Haklarını Öğrenme Hakkı

Suç mağdurlarının en temel haklarından biri hakları konusunda bilgilendirilme hakkıdır. Mağdurun hak arama hakkını kullanabilmesi için haklarının ne olduğunu bilmesi ve öğrenmesi gerekmektedir. CMK'nın 234/3. maddesinde, “*Bu*

haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır” şeklinde güvence altına alınmıştır.

Mağdurun bilgilendirilme hakkı, hakları konusunda genel olarak bilgilendirilme ve bazı suç mağdurlarına tanınan ve ceza yargılaması ile bağlantılı olan diğer olaylar hakkında bilgilendirilmeyi kapsamaktadır. Yetkili merciler hukuk sisteminin mağdura tanımış olduğu haklar çerçevesinde suç mağdurlarının tazminat hakkı, hizmet servisleri ve yargılama sürecinin işleyişi hakkında mağdurun haklarını bildirmeli ve kullanabilmesini kolaylaştırmalıdır²⁴⁸.

Mağdurun haklarını bilmeye en çok ihtiyaç duyduğu an suçun meydana geldiği ana en yakın olan andır çoğu mağdurun ilk temas kurduğu makam kolluk kuvvetleridir. CMK'nın 90. maddesinde “*Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanuni hakları derhal bildirilir*” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Ancak mağdur konusunda bu şekilde bir düzenleme kanunda mevcut değildir²⁴⁹. Mağdurun mağduriyetini artmasını önlemek için suç işlenmesinden itibaren yargılama sürecinin sonuna kadar haklarını etkin bir şekilde kullanabilmesi için mağdurun her aşamada yetkili merciler tarafından bilgilendirilmesi ve gerekli olan desteğin sağlanması gerekir.

Birçok mağdur açısından ilk temas kurulan yer kolluk kuvvetleri olduğundan kolluk gereken eğitimi almalı ve bu kapsamda mağdurları bilgilendirmelidir. Davanın ilerleyen aşamalarında mağdurların ne şekilde hareket edeceği konusunda bilgi vermek üzere esas olarak savcılık makamı düzeyinde belirli kişiler veya özel prosedürler koordineli şekilde düzenlenmelidir. Polis, savcı, mahkeme ve cezanın infazına katılan tüm kurumların mağdurları bilgilendirme konusundaki rolü kanunda belirtilmelidir²⁵⁰.

²⁴⁸ Değirmenci, s. 53.

²⁴⁹ Değirmenci, s. 55.

²⁵⁰ Ivo Aertsen, “Türkiye’de Mağdur Haklarının Ve Mağdurlara Verilen Hizmetlerin Güçlendirilmesi; Etkin Uygulamaya Doğru”, **Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu**, Ankara, 30-31 Ekim, 2014, s. 91-93.

b. Delillerin Toplanması İsteme Hakkı

Mağdura delillerin toplanmasını isteme hakkının verilmesi mağdurun delil olarak nitelendirilen ve tanık konumunda olmaktan öteye geçemeyen bakış açısını değiştirerek mağdurun mahkemede süje olarak kabul edildiğini gösterir²⁵¹.

Delillerin toplanması esasen soruşturma evresinde yapılması gereken işlemdir. Bunun nedeni Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinde elde ettiği delillere dayanarak suçun işlenip işlenmediği konusunda yeterli delile ulaşması durumunda iddianame hazırlayacaktır. Bu şekilde elde edilen deliller kovuşturma aşamasında değerlendirilecek ve mahkeme tarafından bir kanaate ulaşılacaktır²⁵².

CMK'nın 160. maddesine göre Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın gerçekleştirilebilmesi için emrindeki kolluk görevleriyle şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamak ve muhafaza altına almakla yükümlüdür. Bu durumda mağdur veya şikâyetçi delillerin toplanması istemini soruşturmayı yürütmekle görevli olan Cumhuriyet savcısına yapacaktır. Suçüstü hali, Cumhuriyet savcısına ulaşamaması veya olayın Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşması durumunda CMK'nın 163/1. maddesine göre soruşturma işlemlerini sulh ceza hâkimi yaptığından mağdur delillerin toplanmasını sulh ceza hâkiminden isteyecektir²⁵³.

c. Tutanak Ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı

Mağdur ve şikâyetçi soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak şartıyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteyebilme hakkına sahiptirler (CMK m. 234/1-a-2).

Mağdur ve şikâyetçiye tanınan soruşturma evresinde belge ve tutanakların örneğini isteme hakkı sınırsız değildir. Ceza yargılamasının amacı sanığı yargılarken sanığın haklarını gözetererek, insan onuruna saygılı ve hukuk devleti çerçevesi içerisinde gerçeğe ulaşmaktır²⁵⁴. Bu amacı tehlikeye atan her türlü duruma karşı kanun koyucu tedbir olarak bu düzenlemeyi yapmıştır. Belgenin verilmesi

²⁵¹ Değirmenci, s. 56.

²⁵² Ünlütepe, s. 65.

²⁵³ Değirmenci, s. 56-57.

²⁵⁴ Uğur Ersoy, "Ceza Muhakemesinin Amacı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Prof. Dr. Uğur Alacakaptan'a Armağan*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, C. I, İstanbul, 2008, s. 299.

durumunda soruşturmanın gizliliği veya ulaşılmak istenen amacın tehlikeye atılıp atılmadığını değerlendirme yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. Mağdur ve şikâyetçinin belgelerden örnek alması soruşturmanın gizlilik ve amacını tehlikeye atmıyorsa Cumhuriyet savcısı örnek alınmasına izin verecektir. Cumhuriyet savcısı değerlendirmesi sonucunda soruşturmanın gizliliği veya ulaşılmak istenen amacın tehlikeye atılacağını düşünüyorsa CMK'nın 153/2. maddesine göre sulh ceza hâkiminden davaya erişimin kısıtlanmasını isteyecektir. Ancak CMK'nın 234. maddesinde böyle bir düzenleme yapılmamıştır. CMK'nın 153/2. maddesine gönderme yapılmadığından dolayı soruşturma evresinde mağdurun belge örneği alma hakkının Cumhuriyet savcısının takdirine bağlı olduğu söylenebilir²⁵⁵.

Mağdur ve şikâyetçiye tanınan belge örneği isteme hakkı 9.10.2003 tarih ve 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanunu ile de güvence altına alınmıştır. Bu kanunun dördüncü maddesinde herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurulmuş kurum ve kuruluşlar ellerinde olan veya görevleri gereği ellerinde bulunması gereken bilgi ve belgeleri isteyebilecektir. İstenen belgeler başvurulmuş kurumların ellerinde olsa dahi adli soruşturma ve kovuşturmayla ilişkin olan bilgi veya belgeler bazı durumların varlığı halinde verilemeyecektir. Bu durum Bilgi Edinme Kanununun 20. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde, suç işlenmesine neden olacak, suç işlenmesinin önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanuni yollarla yakalanıp kovuşturmalarını tehlikeye atacak olan bilgi ve belgeler açıklanamaz. Yine aynı maddede, yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek, hakkında dava açılmış bir kimsenin adil yargılanma hakkını ihlal edecek nitelikteki bilgi ve belgelerin açıklanması da kanunun kapsamı dışında bırakılmıştır ve CMK hükümlerinin saklı olduğunu belirtmiştir. CMK ve Bilgi Edinme Kanunu bir arada değerlendirildiğinde mağdura tanınan bilgi ve belgelere ulaşma hakkının, Bilgi Edinme Kanununun 20. maddesindeki istisnalar dışında engellenemeyeceği açıktır²⁵⁶.

d. Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı

Mağdur ve şikâyetçi kovuşturma aşamasında davaya katılma hakkını kullanmasa bile bir vekilin yardımından faydalanma hakkına sahiptir. Mağdur ve

²⁵⁵ Değirmenci, s. 57.

²⁵⁶ Değirmenci, s. 58.

şikâyetçi kendileri vekil atayamıyorsa baro tarafından kendilerine vekil atanmasını isteyebilir (CMK m. 234/1-b-5)²⁵⁷.

CMK'da baro tarafından vekil göndermesi ihtiyari ve zorunlu olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir. Soruşturma evresinde mağdur vekili bulunmaması durumunda cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilmektedir (CMK m. 234/1-a-3). Burada söz konusu olan görevlendirme mağdurun istemine bağlı olup zorunluluk arz etmez. Mağdur on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul ve kendisinin bir vekili olmaması durumunda, istem aranmaksızın vekil görevlendirilmesi yapılır (CMK m. 234/2). Kanun bu şekilde bir düzenleme yaparak özel olarak korunmaya ihtiyaç duyan kimseler ve çocukları koruma altına almıştır.

CMK'nın 153. maddesinde müdafiiye tanınan dosya inceleme hakkı ve belgelerden harçsız örnek isteme yetkisi aynı maddenin son fıkrasında mağdur vekiline de tanınmıştır. Yargıtay'a göre müdafii veya vekilin bu yetkiyi kullanabilmesi için vekâletname veya görevlendirme yazısının bulunması gerekmektedir. Bunlar olmadan mahkemedeki dava dosyaları incelenebilir ancak soruşturma dosyaları incelenemez²⁵⁸. Yargıtay'ın bu görüşü 24.12.2010 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılıkları İle Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliği 45. maddesine değiştirilmiştir. Bu maddeye göre *"5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek şartıyla soruşturma evresindeki usul ve işlemler gizlidir. Şüpheli veya müdafii soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini almasına ilişkin yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi ve ilgili hâkimin kararıyla kısıtlanabilir"* şeklinde yapılan düzenlemeyle müdafii veya vekil vekâletname veya görevlendirme yazısı olmadan soruşturma dosyasının inceleme ve örnek alma yetkisine sahiptir²⁵⁹.

²⁵⁷ Karakehya, s. 166.

²⁵⁸ Ünver, Hakeri, s. 223.

²⁵⁹ Ünver, Hakeri, s. 223.

e. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı İtiraz

Mağdur ve şikâyetçinin haklarından bir diğeri de CMK'nın 234/1-a-5. maddesinde belirlenen Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı usulüne uygun olarak itirazda bulunabilmektedir.

Cumhuriyet savcısı suçu ihbar veya başka bir şekilde öğrenmesinden itibaren maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılamanın yapılabilmesi için emrindeki kolluk görevlileri ile şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamaya başlar (CMK m. 160). Bu sürecin sonunda toplanan delillerle kamu davası açılması için yeterli şüpheyne ulaşamazsa kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verir. Bu karar suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınan veya sorguya çekilmiş olan şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı süresi ve merci gösterilir (CMK m. 172/1).

Suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza mahkemesine itiraz edebilir. İtiraz dilekçesinde kamu davasının açılmasını gerektirecek olaylar ve delillerde gösterilir. Suçtan zarar görenin bazı durumlarda bu haklarını kullanması olanaksızdır. Cumhuriyet savcısı şahsi cezasızlık ve etkin pişmanlık hallerinde kamu davasını takdirine göre açmayabilir (CMK m. 171). Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmada takdir hakkına sahip olduğu durumlarda suçtan zarar gören itiraz hakkına sahip değildir (CMK m. 173/5).

3. Kovuşturma Evresinde Katılanın Hakları

a. Haklarını Öğrenebilme Hakkı

CMK'nın 234. maddesinde mağdur ve şikâyetçinin hakları soruşturma aşaması ve kovuşturma aşamasındaki haklar şeklinde ikiye ayrılmış olmasına rağmen aynı maddenin üçüncü fıkrasında “*Bu haklar suçun mağdurları ve şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır*” şeklinde düzenlenen hükmü her iki evre içinde ortak hüküm niteliği taşımaktadır²⁶⁰.

²⁶⁰ Ünlütepe, s. 71.

Soruşturma evresinde katılanın hakları açıklanırken belirtildiği gibi hak arama hakkına sahip olan herkesin bu haklarını kullanabilmesi için haklarının kapsamı ve sınırlarını bilmesi ve öğrenmesi gerekmektedir.

b. Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı

Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeye verilen iddianamenin kabulüyle kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar. Mahkeme iddianamenin kabulünden sonra duruşma gününü belirleyerek duruşmada hazır bulunması gereken kişiler çağrılır (CMK m. 175).

Duruşmanın gün ve saatinden haberdar edilmesi gerekenler arasında mağdur ve şikâyetçi de vardır (CMK m. 234/1-b-1). Mağdur ve şikâyetçiye veya vekillerine usulüne uygun²⁶¹ olarak duruşma gün ve saati tebliğ edilmeli duruşmadan haberdar edilme hakkı kullandırılmalıdır. Bu hak hüküm verilinceye kadar kullandırılmazsa CMK'nın 260. maddesi uyarınca kanun yollarına başvurma hakkı olan şikâyetçilere gerekçeli karar tebliğ edilmelidir. Yargıtay birçok kararında duruşmadan haberdar edilmeyen suçtan etkilenen kimselerin davaya katılma ve diğer haklarının kısıtlandığını belirterek bu kimselere tebliğ edilmesi yönünde karar vermiştir²⁶².

Yargılamanın katılma hakkına sahip olan kimselerin katılmasına olanak sağlayacak makul süre içerisinde yapılması gerekmektedir. Yargısal içtihatlarla getirilmiş olan ve uygulamada da benimsenmiş olan bu ilkeye göre kovuşturma evresinin başlamasından hüküm verilinceye kadar ki geçecek olan süreç içerisinde,

²⁶¹ "kovuşturma aşamasından kendisine ulaşamadığı için dinlenemeyen mağdur ...'ın, sanıktan şikâyetçi olduğunu ve kamu davasına katılma talebinin olduğunu ifade etmesi karşısında; mağdurun yokluğunda konulan hükme karşı gerekçeli kararın 24.11.2017 tarihinde yapmış olduğu şikâyet ve katılma talebi sırasında "... olarak bildirmiş olduğu en son adresine 7201 Sayılı Kanunun 10. maddesi uyarınca tebliğ çıkarılması, bu adresin tebligata elverişli olmadığına anlaşılması veya tebligat yapılmaması halinde, muhatabın adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresine tebliğ yapılması gerekirken mernis adresi olarak gösterilen bir başka adresine tebliğe çıkarılarak Tebligat Kanununun 21/2. maddesine göre işlem yapıldığı ..." Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 17.12.2018 Tarih ve 2018/3755 Esas ve 2018/5433 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 29.02.2019.

²⁶² "Dosya tetkiklerinde zimmet suçundan davaya katılma ve hükmü temyiz etme hakkı bulunan Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu ile ilgili... banka davadan ve karardan haberdar edilmeden gıyapta karar verildiği anlaşıldığından, ilgili banka ve Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulunca gerekçeli kararın usulüne uygun tebliği ile temyiz edilmesi halinde temyiz dilekçesi eklendikten ve bu temyize ilişkin ek tebliğname de düzenlendikten sonra iadesi için dosyanın mahalline gönderilmek üzere Yargıtay cumhuriyet başsavcılığınca tevdiine ..." Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 20.12.2018 Tarih ve 2016/18878 Esas ve 2018/14718 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 29.02.2019.

suçtan zarar görenlerin davadan haberdar olması ve katılma başvurusu yapabilmesine imkân verecek makul bir sürenin geçmesi gerekir²⁶³.

CMK'nın 176/4. maddesinde duruşma günü ile iddianamenin sanığa tebliği arasında en az bir haftalık sürenin bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bu süreye uyulması mahkemeye yüklenmiş olan bir yükümlülük olup koruyucu süredir²⁶⁴. Kanunda suçtan etkilenen kişiler açısından böyle bir düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir. Bu durum kıyas yolu ile suçtan zarar görene de uygulanmalı, en azından duruşma günü ile duruşma gününün suçtan zarar görene tebliği arasında bir haftalık süre bulunmalıdır. Suçtan zarar görene böyle bir hakkın tanınması durumunda yargılama sürecine katılarak sanığın cezalandırılmasında aktif bir rol oynaması ve haklılığını ortaya koyacak imkânlardan faydalanması sağlanmış olur. Bu şekilde yapılan uygulama silahların eşitliği ilkesi²⁶⁵ ile de bağdaşır²⁶⁶.

Makul süre geçmeden örneğin yargılamanın birkaç gün içerisinde sonlandırılması durumunda, suçtan zarar gören duruşmadan haberdar olmadığı için katılma hakkını kullanamayacak ancak hükme karşı kanun yollarına başvurabilecektir. Bu durumda katılma hakkına sahip olan kişilerin kanun yollarına başvurarak yargılama sürecindeki haklarını kullanmama tehlikesi ortaya çıkacaktır²⁶⁷.

²⁶³ Koç, s. 191.

²⁶⁴ Uğur Ersoy, "Sanık, Çağrı Kağıdının Tebliği İle Duruşma Günü Arasında Bulunması Gereken En Az Bir Haftalık Süreden Vazgeçebilir mi?", **Prof. Dr. Uğur Alacakaptan'a Armağan**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, C. I, İstanbul, 2008, s. 305.

²⁶⁵ Silahların eşitliği ilkesi: Ceza yargılamasının asıl amacı olan maddi gerçekliğe ulaşmak için muhakeme sürecinde taraflara birbirlerine eşit haklar tanınmasıdır. Bu ilke sayesinde, yargılama sürecinde mahkemeden ileri sürülecek olan iddialar, talepler ve bunu ispatlamaya sağlayan deliller karşılıklı olarak ileri sürülecek ve birbirlerinin beyanlarına karşıda söz hakkı tanınacak yargısal temel hakların kullanımında biri için diğerinden aleyhe durum oluşmayacaktır. Açıklama için bkz. Sinan Kocaoğlu, "Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 86, 2009, s. 53-56.

²⁶⁶ Koç, s. 192.

²⁶⁷ "somut olayda kamu davasının açıldığı tarih ile hükmün verildiği tarih arasında 8 ay 8 günlük bir süre geçmiş olup, bu sürenin ölenin suçtan zarar gören yakınlarının haberdar olmalarını ve katılma talebinde bulunmalarını sağlamaya yeterli ve makul bir süre olduğu, suçtan zarar görenin bu süre içerisinde katılma başvurusunda bulunmaması ve katılan sıfatını almaması nedeniyle hükmü temyize hak ve yetkilerinin bulunmadığı açıktır. O halde yerel mahkemenin ret kararı isabetlidir." Yargıtay Ceza Genel Kurulu 21.03.2006 Tarih ve 2006/9-54 Esas ve 2006/48 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 29.02.2019.

c. Tutanak Ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı

Kovuşturma evresinde katılma kararı ile katılan sıfatını alan mağdur ve şikâyetçinin tutanak ve belgelerden örnek alma hakkı CMK'nın 234/1-b-3. maddesinde düzenlenmiştir.

Soruşturma evresinde soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmadan tutanak ve belgelerden örnek isteyebilen mağdur ve şikâyetçinin, kovuşturma evresinde bu hakkını vekili aracılığı ile kullanması zorunluymuştu. Anayasa Mahkemesinin "...vekili aracılığıyla..." ibaresini Anayasanın 2. ve 36. maddesine aykırı görerek iptal etmiştir²⁶⁸. Anayasa Mahkemesinin bu kararı ile vekili olmayan mağdur ve şikâyetçinin de dosyadan doğrudan örnek alabilmesine doğrudan imkân tanınmıştır.

d. Tanıkların Davetini İsteme Hakkı

Ceza yargılamasında delil akla, hukuka ve maddi gerçeğe uygun olan olayı temsil eden her türlü vasıta²⁶⁹. Tanık dava konusu olay hakkında beş duyu organından en az birisi aracılığıyla edinmiş olduğu izlenimleri, öğrendiği bilgileri, gördüğü ve müşahade ettiği olayları tanık dinlemeye yetkili olan makama açıklayan kimsedir²⁷⁰. Tanık dinleme yetkisi Cumhuriyet savcısı, hâkim ve mahkemeye tanınmıştır (CMK m. 43).

CMK'nın 234. maddesinde mağdur ile şikâyetçiye tanıkların davetini isteme hakkı tanınmıştır. CMK'nın 178. maddesinde ise mahkeme başkanı veya hâkimin,

²⁶⁸ "İtiraz konusu ibareyi içeren kuralda, mağdur ile şikâyetçinin kovuşturma evresinde tutanak ve belgelerden vekili aracılığı ile örnek isteyebileceği öngörülmektedir. Buna göre vekili olmayan mağdur ile şikâyetçi, kovuşturma aşamasında dosyadaki tutanak ve belgelerden örnek alamayacaktır. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuk güvenliğini sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve yasalarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir. ...Kovuşturma aşamasında mağdur ile şikâyetçinin dava dosyasındaki tutanak ve belgelerden örnek alması hak arama özgürlüğünün bu bağlamda adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Böylece tutanak ve belgelerden örnek alınması mağdur ile şikâyetçiye muhakemenin seyrine yön vermek ve etki etmek olanağını da sağlayacaktır. İtiraz konusu ibare ile mağdur ile şikâyetçinin vekilleri olmaksızın dosyadaki tutanak ve belgelerden örnek alması engellenerek, yargı mercileri önünde davacı olarak iddiada bulunma, bilgiye ulaşarak muhakemenin gidişatına yön verme haklarının sınırlandırılması hak arama özgürlüğü ile bağdaşmaz. Açıklanan nedenlerle itiraz konusu ibare Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir." Anayasa Mahkemesinin 17.05.2012 Tarih ve 2011/37 Esas ve 2012/69 Karar sayılı Kararı, Resmi Gazete Tarih: 17.05.2012 Sayı: 28360

²⁶⁹ Öztürk, s. 224.

²⁷⁰ Ünver, Hakeri, s. 233.

sanığın veya katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağırılması hakkındaki dilekçeyi reddetmesi durumunda, sanık veya katılanın o kişileri duruşmaya getirme hakkına sahip olduğu ve getirmesi durumunda mahkemenin o kişileri dinleyeceği düzenlenmiştir. Bu hüküm kapsamında kamu davasına katılarak katılan sıfatını almış olan mağdur veya suçtan zarar görene mahkemeye tanıklarını davet etme yetkisi tanınmıştır. CMK'nın 234. maddesinde yalnızca tanıkları davet etme hakkından bahsederken, CMK'nın 178. maddesinde hem tanıklar hem de uzman kişileri mahkemeye davet etme hakkı tanınmıştır. Bu şekilde katılan tarafından getirilen tanık veya uzman kişilerin mahkeme tarafından dinlenilmesi zorunludur²⁷¹.

CMK'nın 201. maddesine göre katılan mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile tanıklara soru sorabilirken, katılan vekili ise doğrudan tanıklara soru sorabilme hakkına sahiptir.

e. Avukattan Yararlanma Hakkı

Kovuşturma aşamasında katılan sıfatını almış olan mağdur veya şikâyetçinin avukattan yararlanma hakkı CMK'nın 239 ve 234. maddesinde düzenlenmiştir.

Katılan usulüne uygun olarak düzenlenmiş bir vekâletname ile duruşmada kendisini vekil ile temsil edebilir. Bu vekâletname dava dosyasına konur ve mahkeme tarafından *“katılan vekili olarak duruşmalara kabulüne karar verildi”* şeklinde ibarenin tutanağa yazdırılmaması usul eksikliği oluşturmaz²⁷².

Katılanın avukat yardımından yararlanması soruşturma aşamasında mağdur ve şikâyetçinin avukat yardımından yararlanması gibi ihtiyari ve zorunlu olmak üzere ikiye ayrılır. CMK'nın 239/1. maddesinde, *“Mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilir”* şeklinde yapılan düzenlemeyle katılana ihtiyari olarak avukat görevlendirilmesi düzenlenmiş olup bu durum tamamen katılanın istemine bağlıdır. CMK'nın 239/2. maddesinde, *“Mağdur veya suçtan zarar görenin²⁷³, sağır ve dilsiz*

²⁷¹ Çulha, Demirağ, Nuhoglu, Oktar, Tezcan, s. 45.

²⁷² Koç, s.199.

²⁷³ *“18 yaşından küçük olan mağdurun duruşmada beyanının alınması ve kararın tefhim edilmesi sırasında kendisine zorunlu vekil tayin edilmesi gerektiği gözetilmeden, 5271 Sayılı CMK'nın 234/2. Maddesi hükmüne muhalefet edilerek, vekil tayin edilmeden duruşmaya devam karar verilmesi bozmayı gerektirmiş...”* Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 04.06.2014 Tarih ve 2014/3470 Esas ve

veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Buna göre, bu kimselerin özel durumlarından ya da yaşının küçüklüğünden dolayı olayları sağlıklı bir şekilde değerlendiremeyeceğinden istemleri aranmaksızın baro tarafından görevlendirilen avukattan yararlanma hakkı düzenlenmiştir. Bu maddede malen sorumlu olan veya tüzel kişilerden bahsedilmemiş olduğundan bu kimselerin davaya katılması halinde bu hükümler uygulanamayacaktır.

f. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı

Katılanın kanun yollarına başvurma hakkı CMK'nın çeşitli maddelerinde düzenlenmiştir. CMK'nın 234/1-b-6. maddesinde mağdur veya şikâyetçi davaya katılmış olmak şartıyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma hakkı düzenlenmiştir. CMK'nın 242. maddesinde ise katılanın Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu hükümlere bakıldığında kanun yollarına başvurmak için davaya katılmış olmanın şart olduğu gözlenmektedir.

CMK'nın kanun yollarına başvurma hakkını düzenleyen 260. maddesinde başvurma hakkına sahip olanlar belirtilmiştir. Buna göre, “*Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karar bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır*” şeklinde belirtilmiştir. Bu hükme bakılacak olursa yalnızca davaya katılanlar değil, katılma istemi mahkeme tarafından karar bağlanmamış olanlar, reddedilenler ve katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenlerin de kanun yollarına başvurma hakkına sahip olduğu görülür.

Yargıtay duruşmada katılma talebinde bulunulduğu veya duruşmada sanığın cezalandırılmasını istediği gibi katılmak istenildiği belirten beyanlar bulunduğu halde bu yönde karar verilmemesi durumunda yaptığı temyiz incelemesinde öncelikle katılma talebi hakkında karar vermektedir. Temyiz isteminde bulunmuş

olmayı da katılma iradesi olarak kabul edip katılma talebinin kabulü halinde davanın esasını incelemeye başlamaktadır²⁷⁴.

İlk derece mahkemesinde mağdur veya suçtan zarar görenin kamu davasına katılarak katılan sıfatını almış olması bu kimselere mutlak olarak kanun yoluna başvurma hakkı vermez. Suçtan etkilenen kimselerin katılan sıfatını alabilecek durumda olamamasına rağmen mahkemece katılmasına karar verilmesini Yargıtay hukuken geçersiz görmekte ve temyiz hakkı bulunmadığını belirterek temyiz istemini reddetmektedir²⁷⁵.

Katılan sıfatını alabilecek olan kimselerin duruşmaya usulüne göre davet edilmesi ve duruşmadan haberdar edilmeyerek davaya katılma olanağının sağlanmamış olmasında da bu kimselerin kanun yoluna başvurma hakkı mevcuttur. Bu durumda Yargıtay öncelikle bu kimselerin davaya katılmasına karar verecek daha sonra temyiz incelemesine geçecektir²⁷⁶. Katılma hakkına sahip olan kimselere duruşma günü tebliğ olmasına rağmen bu kimselerin duruşmaya katılmaması ve davaya katılma isteminde bulunmaması durumunda bu kimselerin kanun yollarına başvuru hakkından da bahsedilemeyecektir²⁷⁷.

²⁷⁴ "Yerel mahkemece verilen hükümler temyiz edilmekle, başvurunun süresi ve kararın niteliği ile suç tarihine göre, müşteki ...'in sanıktan şikâyetçi olması ve cezalandırılmasını istemesi ancak mahkemesince katılma hususunda bir karar verilmemesi karşısında, kararı temyiz ederek katılma iradesini ortaya koyan müşteki ...'in CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca kamu davasına katılmasına karar verilerek ..." Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 18.12.2018 Tarih ve 2014/38102 Esas ve 2018/22090 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 01.03.2019; "...Başvurunun süresi ve kararın niteliğine göre suç tarihine göre, katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar gören ve 06.12.2012 tarihli duruşma da sanığın cezalandırılmasını isteyen mağdur vekiline kamu davasına katılmak isteyip istemediği sorulup katılma konusunda bir karar verilmemiş ise de CMK'nın 260/1. maddesi uyarınca kanun yoluna başvuru hakkının saptanması ve temyiz dilekçelerinin kapsamı karşısında, CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca mağdur ...'in davaya katılmasına..." Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 15.10.2018 Tarih ve 2014/26435 Esas ve 2018/17302 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 01.03.2019.

²⁷⁵ Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 30.10.2018 Tarih ve 2017/378 Esas ve 2018/11015 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 02.03.2019.

²⁷⁶ "Yerel mahkemece verilen temyiz hükmü temyiz edilmekle, başvurunun süresi kararın niteliği ile suç tarihine göre, mahkemece suçtan zarar gören ...'nün duruşmalardan haberdar edilip kamu davasına katılma olanağı sağlanmamış ise de, temyiz dilekçesinin kapsamı karşısında CMK'nın 237/2. maddesi uyarınca suçtan zarar gören ...'nün katılan, vekilinin ise katılan vekili olarak kabulüne..." Yargıtay 18. Ceza Dairesinin 30.10.2018 Tarih ve 2018/5384 Esas ve 2018/13768 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 02.03.2019.

²⁷⁷ "Duruşma günü bildirir davetiyenin 10.02.2015 tarihinde şikâyetçiye usulüne uygun olarak tebliğ edilmiş olmasına rağmen şikâyetçinin yerel mahkemece karar verilinceye kadar katılma talebinde bulunmadığı anlaşılmalı, katılan sıfatını alma ve hükmü temyiz etme hakkı bulunmayan şikâyetçi vekilinin temyiz isteminin, 5320 Sayılı Kanununun 8. maddesinin yollamasıyla halen yürürlükte bulunan 1412 Sayılı CMUK'un 317. maddesi gereğince isteme uygun olarak reddine..." Yargıtay 12. Ceza

Katılanın davaya katılmadan önce verilen kararlar için kanun yoluna başvurması, kanun yoluna başvurması için Cumhuriyet savcısına öngörülen süreye tabiidir. Bu sürenin geçmesiyle katılanın da hakkı düşer (CMK m. 241/2). Katılan Cumhuriyet savcısına tanınan süre içerisinde elinde olmayan, kaçınamayacağı olağanüstü nedenlerden dolayı kanun yoluna başvuramaması durumunda engelin kalkmasından itibaren eski hale getirme talebiyle birlikte kanun yollarına yedi gün içerisinde başvurabilir (CMK m. 241/1)²⁷⁸.

Katılan kanun yollarına başvururken Cumhuriyet savcısından bağımsızdır. Cumhuriyet savcısı bir karara karşı kanun yoluna başvurmasa dahi katılan kanunca tanınmış olan kanun yollarına başvuru hakkını kullanabilmekte serbesttir. Katılan, Cumhuriyet savcısının kanun yollarına başvururken dayandığı itiraz ve temyiz nedenleriyle de bağlı değildir. Katılma başvurusundan önceki kararlara karşı da Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvuramaması veya başvurusunu geri alması katılanın hakkını kullanmasına engel teşkil etmez²⁷⁹.

Katılanın istinaf kanun yoluna başvuru süresi katılanın duruşmada bulunup bulunmamasına göre farklı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre katılan veya vekili hüküm açıklanırken duruşmada bulunuyorsa yani hüküm yüzlerine karşı okunuyorsa yedi gün içerisinde istinaf yoluna başvurabilir. Ancak hüküm katılanın yokluğunda açıklanmışsa istinaf süresi tebliğden itibaren başlar (CMK m. 273). Katılanın temyiz yoluna başvuru süresi ise hüküm katılan veya vekilinin yüzüne karşı okunmuşsa hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içerisinde temyiz yoluna başvururken katılan ve vekilinin duruşmada bulunmaması durumunda bu süre tebliğden itibaren başlamaktadır (CMK m. 291).

Katılanın kanun yollarına başvuru hakkını vekili aracılığıyla kullanması durumunda vekil katılanın açık rızasına aykırı olarak kanun yollarına başvuramaz (CMK m. 261). Suç mağdurunun yaşının küçük olması durumunda ayırt etme gücüne

Dairesinin 28.03.2018 Tarih ve 2017/6662 Esas ve 2018/3610 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 02.03.2019; "Somut olay incelendiğinde, kovuşturma evresinde yöntemine uygun biçimde davetiye tebliğ olunmak suretiyle duruşmadan haberdar edilen müşteki vekilinin, oturumlara katılmadığı gibi katılma talebini dilekçe ve belgede sunmadığı anlaşılmalı... temyiz etme yetkisi bulunmadığından..." Yargıtay 17. Ceza Dairesinin 12.03.2018 Tarih ve 2018/489 Esas ve 2018/2948 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 02.03.2019.

²⁷⁸ Koç, s. 203.

²⁷⁹ Koç, s. 203-204.

sahip olmadığı durumlarda ve kısıtlı olduğu durumlarda katılma ve temyiz yoluna başvuru hakkını kanuni temsilcisi kullanır. Kanuni temsilcinin temyiz yoluna başvuru hakkını kullanmak istememesi durumunda baro tarafından zorunlu olarak atanan avukatın kanun yollarına başvurma yetkisi bulunmamaktadır. Aynı şekilde CMK'nın 234. maddesine uygun olarak ihtiyari atanan avukatında katılanın iradesine aykırı olarak kanun yollarına başvuru hakkı bulunmamaktadır²⁸⁰.

Katılanın temyiz kudreti olmaması durumunda iradesine hiçbir geçerlilik tanınmayacak ve kanuni temsilcisi kanun yollarına başvuru hakkını kullanmak istemiyorsa bu kimseye atanan zorunlu vekilin kanun yollarına başvuru hakkı olamayacaktır. Ayırt etme gücüne sahip olan küçükler ise TMK'nın 16. maddesinde belirtildiği gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı olan hakları kullanma konusunda iradelerine geçerlilik tanınacaktır. Bu kimselerin ceza muhakemesi açısından katılma konusunda ayırt etme gücü ise kamu davasına katılma veya katılmamanın da doğuracağı hukuki sonuçları algılayıp makul seçimde bulunmaktadır.

Yargıtay'ın bu konuda ikili bir ayırım yaptığı görülmektedir. Buna göre, TCK'nın 31. maddesinde on iki yaşından küçüklerin hiçbir şekilde kusur ehliyetine sahip olmadığı, on iki ile on beş yaş arasında ise kusur yeteneğinin olup olmadığının araştırılması gerektiği, on beş yaşından büyüklerin ise kural olarak bu yeteneğe sahip olduğu belirtilmiştir. Yargıtay on beş yaşından küçük olan kişilerin katılma bakımından ayırt etme gücü olmadığını kabul ederek katılma ve kanun yoluna başvurmada kanuni temsilcinin iradesini geçerli saymıştır. On beş yaşından küçük olanlara atanan zorunlu vekil ile kanuni temsilcinin kanun yollarına başvurma konusunda kanuni temsilcinin iradesine geçerlilik tanınmıştır. On beş yaşından büyük olanlar ise katılma konusunda ayırt etme gücüne sahip olduklarından kanun yoluna başvurma hakkını kullanmada iradesine üstünlük tanınarak zorunlu vekille bu

²⁸⁰ "Ankara numune eğitim ve araştırma hastanesinin 27.04.2010 tarihli raporu ile mental reterdasyon tanısı ile zekâ geriliği saptanan mağdureye 4721 Sayılı TMK'nın 405. maddesi uyarınca vasi tayini yapıldığı, mağdurenin kanuni temsilcisi olan vasinin talimatla alınan 08.06.2015 tarihli oturumda şikâyetçi olmayıp açıkça davaya katılmak istemediğini bildirdiğinin anlaşılması karşısında mağdur vekilinin temyiz talebinin 5320 Sayılı Kanununun 8/1. maddesi gözetilerek CMUK 317. maddesi gereğince reddine..." Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 24.10.2017 Tarih ve 2014/599 Esas ve 2017/431 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 04.03.2019.

konudaki irade uyuşmazlıklarında on beş yaşından büyük olan çocukların iradesi geçerli sayılmaktadır²⁸¹.

4. Katılanın Ödevleri

a. Davayı Takip Etmek

Katılan duruşmalara katılma yetkisine sahip olmakla birlikte davayı takip etme yükümlülüğü yoktur. Katılma dilekçesinin kabulüyle kamu davasına katılan kişi daha sonraki duruşmalara katılmasa bile kendisine yargılama sürecindeki tüm işlemler tebliğ edilir²⁸².

CMK'nın 188. maddesinde duruşmada bulunması zorunlu olan kişiler düzenlenmiştir. Buna göre, *“Duruşmada, hükme katılacak hâkimler ve Cumhuriyet savcısı ile zabıt kâtibinin ve kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği haller de müdafinin hazır bulunması şarttır”* şeklinde düzenleme yapılmıştır. Davayı takip etme her ne kadar katılanın ödevleri başlığı altında düzenlense de esasen ödev değildir²⁸³. Doktrinde katılanın davayı takip etme durumunun hem hak hem de ödev olduğunu savunan görüş mevcuttur. Katılanın davayı takip etmemesi durumunda katılma hükümsüz kalmayacağı gibi duruşmaya da ara verilmeyecek ve ertelenmeyecektir. Yargılamaya devam olunarak karar verilecektir²⁸⁴.

Katılanın davayı takip etme yetkisi kendi iradesine bağlı olarak onun menfaatine ve korunmasına yönelik olarak düzenlenmiştir. Katılanın menfaati için düzenlenmiş olan bu yetkinin ödev olarak kabul edilmesi durumunda, tali ceza

²⁸¹ *“Dosya kapsamına göre mağdurenin suç tarihi itibarıyla 10 yıl 9 aylık olduğu, mağdurenin kovuşturma aşamasında beyanlarının tespit edildiği, 12.06.2009 tarihli celsede ise 11 yaş 3 aylık olduğu mağdurenin bu tarihte alınan duruşma beyanında sanıktan şikâyetçi olduğu ve davaya katılmak istediğini ifade ettiği, mağdureye yaşı nedeniyle atanan zorunlu vekilinde mağdurenin beyanlarını tekrar ettiğini ifade ederek davaya katılma talebinde bulunduğu anlaşıldığı, ancak mağdurenin beyanlarının tespit edildiği tarihte 15 yaşından küçük olması nedeniyle şikâyete ve kamu davasına katılmaya ilişkin beyanlarının hukuken geçerli kabul edilemeyeceği, zira mağdurenin 15 yaşından küçük olması nedeniyle TMK'nın 339 ve devamı maddeleri uyarınca mağdurenin menfaatlerini korumakla yükümlü olup velayet hakkı kapsamında mağdure adına şikâyette bulunma ve kamu davasına katılma hususunda mağdurenin velisi konumundaki annesinin beyanda bulunmasının mümkün olduğu, ayrıca şikâyet ve kamu davasına katılma hususunda mağdure ve mağdureye yaşı nedeniyle atanan zorunlu vekilin iradesi ile mağdurenin velisinin beyanları arasında çatışma halinde velinin beyanına üstünlük tanınması gerektiği anlaşılmıştır.”* Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 24.10.2017 Tarih ve 2014/599 Esas ve 2017/431 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 04.03.2019.

²⁸² Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 480.

²⁸³ Koç, s. 183.

²⁸⁴ Kantar, s. 88.

davası olan katılmanın, asli ceza davasının yürüyüşünü aksatması sonucunu doğuracaktır ki bu da katılma hükümlerinin düzenlenme amacına ters düşecektir. Katılanın esasen kendisini vekil aracılığıyla temsil etme yükümlülüğü de yoktur. CMK'nın 239/2. maddesinde düzenlenen baro tarafından istem aranmaksızın atanan zorunlu müdafii bu durumun istisnasını oluşturmaktadır. Zorunlu müdafii duruşmada bulunması gereken kişilerden olup davayı takip etme yükümlülüğü vardır²⁸⁵.

Katılanın duruşmada hazır bulunma yükümlülüğünün olmadığı istisnasının CMK'nın 146/7. maddesinde düzenlenen katılanın tanık olarak dinlenmesine dair hüküm oluşturmaktadır. Buna göre “*Çağrıya gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçiyle ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir*” şeklinde düzenlenmiştir. Katılanın tanık olarak dinlenmesi gerektiğinde öncelikle usulüne uygun olarak çağırılacak, bu çağrıya uymaması durumunda zorla getirilecektir²⁸⁶.

Katılanın duruşmaları takip etmemesi katılma talebinden vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Aksi durumun kabulü suç işlenmesinden dolayı mağdur olmuş veya suçtan zarar görmüş olan kimselerin üzerinde duruşmaları takip etmesine yönelik baskı oluşturabilir. Oysaki ceza yargılamasında mağdur ve suçtan zarar görenin davaya katılması, yargılamaya yön verme, sanığın cezalandırılmasında etkili olma ve suçun işlenmesinden dolayı doğmuş olan mağduriyetin yargılama sürecinde aktif rol üstlenerek mağdur ve suçtan zarar görenin bir nebze teskin edilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Katılanın davayı takibini zorunlu tutmak psikolojik yönden etkilenmesine, zarar uğramasına sebebiyet verebilir. Bundan dolayı kanunda cinsel suçlardan mağdur olmuş olan kimselerin ve psikolojileri bozulmuş olan kimselerin kanunen zorunlu olmadıkça yalnızca bir defa dinleneceğine dair düzenleme mevcuttur²⁸⁷.

b. Duruşma Düzenini Bozmamak

Duruşmanın yönetimini CMK'nın 192. maddesine göre mahkeme başkanı veya hâkim sağlar. Aynı şekilde duruşmanın düzenini de CMK'nın 203. maddesine göre mahkeme başkanı veya hâkim tarafından sağlanır.

²⁸⁵ Kazaker, s. 125.

²⁸⁶ Koç, s.184.

²⁸⁷ Koç, s. 185.

Duruşmaya katılan herkes duruşmanın düzen ve disiplinine uymak zorundadır. Bu düzenin duruşmada buluna herhangi biri tarafından bozulması durumu CMK'nın 203. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, “Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın düzenini bozan kişinin, savunma hakkını kullanmasına engellemek koşuluyla salondan çıkarılmasını emreder. Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve hâkim veya mahkeme tarafından avukatlar hariç, verilecek bir kararla derhal dört güne kadar disiplin hapsine konulabilir. Ancak çocuklar hakkında disiplin hapsi uygulanmaz” şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden anlaşıldığı gibi katılan da duruşmaya katılan diğer kimseler gibi duruşma düzenini bozan davranışlarda bulunamaz.

CMK'nın 205. maddesinde, “Bir kimse, duruşma sırasında bir suç işlerse mahkeme olayı tespit eder ve hususta düzenleyeceği tutanağı yetkili makama gönderir; gerek görürse failin tutuklanmasına da karar verebilir” şeklinde yapılan düzenleme ile duruşma sırasında suç işlenmesi düzenlenmiştir.

CMK'nın 203 ve 205. maddelerinde düzenlenen bu cezalar 1136 Sayılı Avukatlık Kanununun hükümleri açık olduğundan avukatlar hakkında uygulanamaz. Avukatların duruşma düzenini bozan davranışlar sergilemesi durumunda hâkim veya mahkeme başkanının duruşmayı tatil etmesi yerinde olacaktır²⁸⁸.

c. Katılanın Tanık Olması

Ceza muhakemesini amacı olan maddi gerçeğe ulaşmada en önemli araç olan beyan delillerinden biri de tanıktır. Tanık beş duyu organı ile algıladıklarını, yargılama makamlarına ulaştırarak maddi gerçeğin ortaya çıkmasında yardımcı olan kimsedir²⁸⁹. Aynı zamanda tanık adaletin gerçekleştirilmesi açısından çoğu durumda ulaşılabilir tek delildir²⁹⁰.

Tanığın ceza yargılamasında bu kadar önemli olmasının nedeni tanığın istemeden gerçeğe aykırı bir beyanda bulunamayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Yargıtay da bu yönde düşünmekte olup verdiği bir kararda tanığın anlatmış olduğu olayı tam veya kesin olarak hatırlaması mümkün iken

²⁸⁸ Koç, s. 187.

²⁸⁹ Yusuf Yaşar, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Gizli Tanıklık”, *Ekonomi Ve Siyasal Bilimler aylık İnternet Dergisi*, S. 133, 2013, s. 3.

²⁹⁰ Muhammet Kızıl, “Tanık İfadesi Ve İnanırcılık”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, 2014, s. 399.

tamamen farklı boyutta gerçeğe aykırı şekilde anlatmasını pek mümkün görmeyerek tanığın yalan söylediği ortaya çıkmadıkça beyanına itibar edilmesi gerektiğine karar vermiştir²⁹¹.

Tanıklar çağrı kâğıdı ile çağrılır. Çağrı kâğıdında gelmemesinin sonuçları bildirilir. Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirilme kararı verilebilir. Karar yazısında zorla getirilmelerinin sebebi belirtilir ve bu kimselere de çağrı kâğıdı ile çağrılan tanıklar hakkındaki işlemler uygulanır (CMK m. 43). Çağrıya rağmen gelmeyen tanık zorla getirilir ve gelmemesinden dolayı neden olduğu zararı karşılar. Haklı sebepler varsa gelmemesinden kaynaklanan zararlardan dolayı aleyhine hükmedilmiş olan zararlar kaldırılır (CMK m. 44).

Hak, hukuk düzeni tarafından kişilere tanınmış olan ve korunan, kullanılıp kullanılmaması ise kişinin iradesine bırakılmış olan yetkidir²⁹². Yükümlülük ise hukuk düzeninin koymuş olduğu emir ve yasaklara uyulmaması durumunda hukuk düzeni tarafından düzenlenen yaptırımla karşılaşılması sonucunu doğurmaktadır²⁹³. Buna dayanarak CMK'nın 44. maddesinde tanık olan kişinin duruşmaya gelmeyen kimseyi yaptırıma bağlaması tanıklığın haktan ziyade ödev olduğunu göstermektedir.

5237 Sayılı TCK'nın 6. maddesinde kamu görevlisi kamusal faaliyetlerin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi şeklinde tanımlanmıştır. Maddenin gerekçesinde birinin kamu görevlisi olarak adlandırılması için aranan ölçütün yaptığı işin kamusal faaliyetin yürütülmesi olması gerektiği belirtilmiştir. Kamusal faaliyet ise Anayasa ve kanunlarla düzenlenmiş olan usule göre belirlenmiş olan bir siyasi kararlar, hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Madde gerekçesinde kamu görevlisine örnek olarak tanıklar, bilirkişiler, tercümanlar ve asker kişiler olarak sayılmıştır. Tanık suçun işlenmesiyle bozulan kamu düzenini tesis etmeye, maddi gerçekliğin ortaya çıkarılması bakımından beş duyu organıyla algıladıklarını mahkemeye aktarırken

²⁹¹ Devrim Güngör, "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, 2013, s. 308.

²⁹² Mehmet Emin Emni, "Hak Kavramı", (Erişim), [dergisosyalbil.selcuk.edu.tr>download.705-1392-1-SM.pdf](http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/download.705-1392-1-SM.pdf), 10.03.2019.

²⁹³ Uğur Özer, "Hukukun Temel Kavramları", (Erişim), [web.hitit.edu.tr>dosyalar>durular.ugurozer@hititedutr301020178B5M7W8Y.](http://web.hitit.edu.tr/dosyalar>durular.ugurozer@hititedutr301020178B5M7W8Y.), 11.03.2019.

katılmış olacaktır. Mahkemeye tanık olarak çağrılan kişi tanıklık görevini ifa ederken kamu görevlisi sayılacaktır²⁹⁴.

Ceza yargılamasında her şeyin delil olabilmesi kuralı ve tanıklığın kamu görevi olması gereğince herkes tanık olabilir. Soruşturma evresinde suçtan zarar gören veya mağdur kovuşturma evresinde ise katılan olayı bizzat yaşayan gören kişiler olduğundan yargılama sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için önemli açıklamalarda bulunabilirler. Katılanın tanıklığı sanığın yargılamadaki durumunu mutlak olarak ağırlaştırması söz konusu değildir. Katılanın mahkemeye beyan ettikleri ile dosyadaki deliller arasında çelişki yoksa katılanın ifadesi göz önünde bulundurulur. Katılanın ifadeleri ile dosyadaki deliller yargılamaya katılan diğer kişilerin beyanları uyumlu değilse mahkeme tarafından görüşüne itibar edilmeyecektir²⁹⁵.

Mağdur ve şikâyetçinin tanık olarak dinlenilmesi durumunda yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır. Mağdur ve şikâyetçi kovuşturma evresinde katılan sıfatını aldığından katılanın tanıklığında da yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır. Katılanın aynı zamanda tanık olarak dinlenmesi durumunda bir sınırlama mevcuttur. Suçun işlenmesinden dolayı psikolojisi bozulmuş olan mağduru veya mağdur çocukların, bu suçun soruşturma ve kovuşturmasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında zorunluluk arz eden durumlar hariç olmak üzere yalnızca bir defa dinlenir. Mağdur çocuklar ve suçun işlenmesinden dolayı psikolojisi bozulmuş olan mağdur tanık olarak dinlenirken, mahkemede psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişide bulundurulmalıdır (CMK m. 236).

Anayasanın 38. maddesine göre, “Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz” şeklinde belirlenmiştir. Maddeden de anlaşıldığı gibi bir kimse kendi mahkûmiyeti için çabalamaya zorlanamayacağından katılan tanıklık yapmaktan çekinme hakkına sahiptir²⁹⁶.

²⁹⁴ Burcu demren dönmez, “Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 94, 2011, s. 113.

²⁹⁵ Koç, s. 210.

²⁹⁶ Koç, s. 211.

Katılan vekilinin tanıklığında vekillik yerine başkasının ikamesi mümkün olan bir yargılama süjesidir. Tanıklık ise maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında oldukça önemli ve yerine bir başkası ikame olunamayan vazgeçilmez bir delildir. CMK m. 46'ya göre avukatlar bu sıfatları dolayısıyla veya yüklendikleri yargı görevinden dolayı öğrendikleri bilgiler bakımından tanıklıktan çekinebilirler. Katılan vekilinin tanıklık yapacak olması durumunda vekillikten çekinmesinde yarar vardır²⁹⁷.

d. Katılanın Bilirkişi Olması

Bilirkişi çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren durumlarda sahip olduğu uzmanlık bilgisiyle, olayların ispatı konusunda mahkemeye yardımcı olan ve mahkeme tarafından atanmış olan kimsedir (CMK m. 63/1).

Bilirkişi mahkeme tarafından atandığından, mahkemenin yardımcısı olduğu ifade edilir. Soruşturma aşamasında ise bilirkişi savcılık tarafından görevlendirilir. Mahkemenin veya savcının bazı istisnai durumlar²⁹⁸ haricinde bilirkişi görevlendirme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bilirkişi mahkeme tarafından resen veya savcının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanuni temsilcinin istemi üzerine atanır²⁹⁹.

Ceza Muhakemesi Kanununda katılanın bilirkişi olmayacağına yönelik bir düzenleme mevcut değildir. Bu durumda katılanın bilirkişi olarak görevlendirilmesi yasaya aykırılık teşkil etmeyecektir. Bilirkişinin sanığın lehine veya aleyhine olarak delilleri değerlendirmesi mümkündür. Sanık ve katılan yararları birbirinden farklı olan mahkeme süjesi iken bilirkişilik yapan katılanın sanığın ne derece lehine delil değerlendirmesi yapabileceği de tartışmaya açıktır³⁰⁰.

6754 Sayılı Bilirkişi Kanununu ve Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan 30143 Sayılı Bilirkişi Yönetmeliğinde bilirkişilerin sahip olması gereken özellik ve görevlerini ifa sırasındaki hakları ve ödevleri düzenlenmiştir. Bilirkişi Kanununun 3.

²⁹⁷ Ünver, Hakeri, s. 235.

²⁹⁸ Sahte Para ve Değerler Üzerine Yapılan İnceleme (CMK m. 73), Şüpheli Veya Sanığın Bilincinin İncelenmesi (CMK m. 74/1), Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması (CMK m. 75/3), Çocuğun Soybağının Araştırılması (CMK m. 76), Moleküler Genetik İnceleme Yapılması (CMK m. 79/2), Ölünün Adli Muayenesi (CMK m. 86/3), Otopsi (CMK m. 87/1), Zehirlenme Şüphesi Üzerine Yapılacak İşlemler (CMK m. 89/2). Açıklama için bkz. Ünver, Hakeri, s. 260-261-262.

²⁹⁹ Ünver, Hakeri, s. 258.

³⁰⁰ Koç, s. 212.

maddesine göre, “Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirir” şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir. Bilirkişinin en önemli özelliği tarafsız ve bağımsız olmasıdır³⁰¹. CMK’nın 69. maddesinde hâkimin reddini gerektiren sebeplerin bilirkişi hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda bilirkişi tanıklıktan çekinme sebepleri veya diğer nedenlerle tanıklıktan çekinebilir. CMK’nın 22. maddesinde hâkimin suçtan zarar görmesi durumunda hâkimlik görevini yapamayacağı çekinmek zorunda olduğu düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin amacı hâkimin tarafsız olma yükümlülüğü bulunduğundan böyle bir durumda tarafsız olamayacağının öngörülmesidir. Kıyas yapacak olursa bilirkişinin de Bilirkişilik Kanununun 3. maddesi ve Bilirkişilik Yönetmeliğin 5. maddesi gereğince tarafsız olma yükümlülüğü bulunmaktadır. Suçtan zarar gören bir bilirkişinin davada objektif olarak görüş bildirmesi durumu şüphe taşıyacağından katılanın bilirkişi olarak tayin edilmesi kabul edilmemelidir.

e. Adres Değişikliğini Bildirme

Katılanın adresini değiştirmesi durumunda yeni adresini mahkemeye bildirmek zorundadır. Katılan adresini değiştirdiği halde bunu mahkemeye bildirmezse yargılama sürecinde yapılan tebliğ ve yargılama sonunda verilen karar dosyada mevcut olan adresine tebliğ edilir ve karar kesinleştirilir³⁰².

Katılanın adres değiştirmesi nedeniyle beyanının alınması gereken durumlar hariç tebligatın yapılmaması durumunda adres araştırması yapılmaz (CMK m. 235). Mağdur veya şikâyetçi dilekçe veya beyanlarında, katılma iradesini belirtmemiş ve adres değişikliğini de mahkemeye bildirmemiş ise yargılama sonucu verilen hükmü temyiz etme hakkını kazanamaz³⁰³. Mağdur veya şikâyetçi duruşma sırasında sanığın

³⁰¹ Gökhan Karaburun, “Karar Örnekleriyle Yargıtay’ın Bilirkişiliğe Bakışı ve Bilirkişiliğin Sorunları”, **Adli Tıp Bülteni**, C. 22, S. 3, 2017, s. 200-201.

³⁰² Koç, s. 187.

³⁰³ “CMK’nın 235. maddesindeki mağdur, şikâyetçi veya vekilin dilekçelerinde veya tutanağa geçirilmiş olan beyanlarında belirttikleri adresleri tebligatta esas alınır. Bu adrese çıkartılan çağrıya rağmen gelmeyen kimseye yeniden tebligatta bulunulmaz. Belirtilen adresin yanlışlığı, eksikliği veya adres değişikliğinin mahkemeye bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılmaması hallerinde adresin araştırılması gerekmez. Bu kimselerin beyanlarının alınması zorunlu görülen hallerde 3. fıkra uygulanmaz. Şeklindeki düzenleme karşısında soruşturma sırasında dosyaya yansıyan son adresi ve çıkartılan tebligatın bila tebliğ iade edilmesi müteakip mahkeme adres araştırması yapılmadan karar verilmesinde meri mevzuata aykırı bir yön bulunmadığı cihetiyle, duruşmaya katılmayan ve dosyadaki mevcut belgelere göre davaya katılma iradesini açıklamayan mağdurun hükmü temyiz hakkı bulunmadığından temyiz isteminin reddine...” Yargıtay 15. Ceza Dairesinin 11.06.2014 Tarih ve

cezalandırılmasına yönelik iradesini açıklamasına rağmen adres değişikliğini mahkemeye bildirmediğinden kendisine tebliğ yapılmaması halinde “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar gören” sıfatıyla hükmü temyiz edebilir³⁰⁴.

IV. KATILAN SIFATININ SONA ERMESİ

A. KAMU DAVASININ SONA ERMESİ

Katılma davası, asıl davaya bağlı olan ve hukuki nitelik olarak tali ceza davasıdır. Asıl dava olan kamu davası herhangi bir nedenle sona ererse, tali dava olan kamu davası da sona erer³⁰⁵.

Delillerin duruşmada ileri sürülüp tartışıldıktan ve son sözün de sanığa verilmesinden sonra, mahkeme yargılama sürecinde önüne getirilen ve üzerinde tartışılan delillerden edineceği kanaate göre karar verir. Mahkemenin vereceği karar iddianamede düzenlenen suç ve bu suç şüphesi altında bulunan sanık hakkında verilecektir³⁰⁶. Mahkeme önünde olan derdest dava ile alakalı olarak olayı aydınlatmak için başka işlem yapmaya gerek olmadığına karar verirse dava ile ilgili son kararını verecektir. Bu kararı vermeden önce duruşmanın sona erdiğini açıklamalıdır. Duruşmanın sona erdiği açıklanmadan verilen hüküm CMK'nın 223/1. maddesine aykırı olduğundan Yargıtay tarafından kanun yolunda bozulmaktadır³⁰⁷.

Ceza Muhakemesi Kanununda hüküm çeşitleri: beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve davanın düşmesi şeklinde düzenlenmiştir (CMK m. 223/1). Kovuşturma evresinde verilen, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet ve güvenlik tedbirleri, uyuşmazlığın esasını doğrudan doğruya çözümlleyen son kararlar yani hükümdür. Davanın düşmesi ve davanın reddi kararları ise kovuşturma evresinde verilen

2014/3688 Esas ve 2014/11753 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 08.03.2019.

³⁰⁴ “...Bununla birlikte kanun koyucu 234. maddeye aykırı davranılması durumunda anılan hukuka aykırılığın telafisine imkân sağlayacak şekilde bir düzenlemeye yer verilmiş ve “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanlara” kanun yoluna başvurma hakkı tanınmıştır. Bu hakkın kullanılabilmesi içinde yargılama sonucunda verilen kararların aynı kanununun 235. maddesi uyarınca mağdur, şikâyetçi ve suçtan zarar görene tebliği gerekmektedir. Böylece gerekçeli kararın tebliğ edilmesiyle suçtan zarar gören geç de olsa davadan haberdar olarak kararı temyiz etme imkânı bulacaktır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 09.12.2014 Tarih ve 2013/215 Esas ve 2014/547 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 08.03.2019.

³⁰⁵ Koç, s. 221.

³⁰⁶ Öztürk, s. 450.

³⁰⁷ Ünver, Hakeri, s. 651.

uyuşmazlığın esasını doğrudan doğruya çözümleyemeyen kararlardır. Bundan dolayı davanın düşmesi ve davanın reddi kararları hüküm olmasına rağmen son karar değildir³⁰⁸. Mahkeme tarafından verilen:

Beraat kararı: “Yüklenen suçun kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması, işlenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda herhangi bir hukuka uygunluk nedeni olması, yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması, hallerinde verilir” (CMK m. 223/2).

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı: “Sanık hakkında; Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi, hallerinde kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir” (CMK m. 223/3).

Mahkûmiyet kararı: sanığın yüklenen suçu işlediğinin sabit olması yani hâkimin suçun sanık tarafından işlendiğine dair her tür şüpheden uzak olan vicdani kanaate ulaşması durumunda verilen karardır (CMK m. 223/5).

Güvenlik tedbiri: “Sanığın yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, belirli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur” (CMK m. 223/6).

Davanın düşmesi: “Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde davanın düşmesine karar verilir. Davanın durması ise soruşturma veya kovuşturma yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde şartın gerçekleşmesini beklemek üzere durma kararı verilir” (CMK m. 223/8).

Durma kararı verilmesi halinde, bu karar son karar olmadığından şartın gerçekleşmesi ihtimali her zaman bulunduğundan dolayı bu kararın verilmesi kamu

³⁰⁸ Ali Rıza Çınar, “Hükümün Konusu ve Eylemi(Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 84, 2009, s. 34-35.

davasına katılmayı ve kişinin katılan sıfatını etkilemeyecektir. Yalnızca katılan, şartın gerçekleşip mahkemenin yargılamaya devam etmesine kadar katılan sıfatının tanıdığı hak ve yetkileri belirsiz olan bir süre boyunca kullanamayacaktır³⁰⁹.

Mahkemenin CMK'nın 223. maddesinde düzenlenen kararlardan birini vermesiyle hüküm ortaya çıkar. Kamu davasına katılma imkânının sona ermesi için bu hüküm kesinleşmiş olmalıdır. Aksi takdirde üst merci tarafından karar bozulursa kamu davasına katılma talebinde bulunarak davaya katılma imkânı her zaman mevcut olacaktır. Hükmün kesinleşmesi, kanuni yollara başvuru süresinin geçirilmiş olması, kanun yollarına başvuru imkânının bulunmaması veya üst merciiler tarafından bozma kararı verilmesi durumunda gerçekleşir. Hükmün kesinleşmesi için mahkeme tarafından kesinleşme şerhi konulması şart değildir. Kesinleşme şerhi mevcut bir durumun tespiti niteliğinde olup kararın kesinleştiğinin ilanı niteliğindedir³¹⁰.

Kamu davasını istisna olarak düşüren sebepler TCK'nın 73. maddesinde düzenlenen şikâyetten vazgeçme, TCK'nın 75. maddesinde düzenlenen ön ödeme ve CMK'nın 253. maddesinde düzenlenen uzlaşmadır³¹¹. Takibi şikâyete bağlı olan suçlarda, suçtan zarar gören kişinin şikâyetten vazgeçmesi halinde kanunda aksi yazılı olmadıkça dava düşer. Suçtan zarar görenin suçtan dolayı uğramış olduğu zararı hukuk mahkemesinde failden isteyebilmesi için vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamamış olmasına bağlıdır.

Türk Ceza Kanununun 75. maddesinde düzenlenen önödeme “(1) *Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların faili; a) Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını, b) Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için otuz Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı, c) Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın (b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını, Soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz*” şeklinde düzenlenmiştir.

³⁰⁹ Koç, s. 221.

³¹⁰ Koç, s. 221.

³¹¹ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 377.

Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinde düzenlenen uzlaşma ise soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suçlar ve maddede sayılan diğer suçlar açısından mümkündür. Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan suçlar haricinde uzlaşma yoluna gidilebilmesi için kanunda hüküm bulunmalıdır. Suçtan zarar gören ile sanık bu maddede belirtilen suçların işlenmesi halinde uzlaşması durumunda kamu davasının düşmesine karar verilir³¹².

B. KATILANIN ÖLÜMÜ

CMK'nın 253. maddesinde katılanın ölümüyle, katılmanın hükümsüz kalacağı düzenlenmiştir. Katılanın ölümü ile katılma hükümsüz kalsa da katılan vekilinin ölmesi durumunda aynı sonuç doğmayacak katılma geçerliliğini koruyacaktır³¹³.

Katılanın ölmesi durumunda mahkeme tarafından ayrıca bir karar verilmesine gerek olmayıp katılma kendiliğinden hükümsüz kalacaktır. Bu hükümsüzlük geçmişe etkili değildir. Geçmişte katılan tarafından yapılan işlemler geçerliliğini koruyacaktır. Hükümsüzlük geleceğe yöneliktir³¹⁴.

Katılma kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardan olup kişiseldir. Birden fazla katılanın olduğu davada, katılanlardan birinin ölmesi bir diğerinin davasını etkilememektedir. Katılanların davası birbirinden bağımsızdır³¹⁵.

³¹² CMK m. 253: "(1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. Tehdit (madde 106, birinci fıkra),

4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

5. Hırsızlık (madde 141),

6. Dolandırıcılık (madde 157),

7. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

8. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları.

c) Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar."

³¹³ Ünver, Hakeri, s. 713.

³¹⁴ Koç, s. 223.

³¹⁵ Ünver, Hakeri, s. 713.

Mağdur ve suçtan zarar görenin kamu davasına katıldıktan sonra ölmesi durumunda mirasçıların davaya katılabileceği düzenlenmiştir. Kanunda mirasçılık yönünde herhangi bir sınırlama mevcut olmayıp mirasçılığını kanıtlayabilen kişi kamu davasına katılabilir³¹⁶. Suçtan zarar gören veya mağdurun katılma isteminde bulunup da henüz istem karara bağlanmadan kişinin ölmesi durumunda mirasçıların kamu davasına katılma konusu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre kanunda açıkça katılanın ölmesi şeklinde düzenlenmiş olduğundan ölen kimse ancak sıfatını alırsa mirasçılar kamu davasına katılabilir. Ölen kimse henüz kamu davasına katılmadıysa veya ölen kişi istemde bulunmuş ancak mahkeme tarafından incelenmekteyse bu durumda mirasçılar kamu davasına katılamaz³¹⁷. Bir diğer görüşe göre ise katılma sıfatı katılma isteminde bulunulmasıyla kazanılır. Bundan dolayı katılma isteminde bulunulmuş olması mirasçıların kamu davasına katılması için yeterlidir. Mahkemenin karar vermesi kurucu değil tespit niteliğinde bir karardır³¹⁸.

Yargıtay içtihatlarında mirasçıların kamu davasına katılabilmesi için ölen kimsenin katılan sıfatını almış olması aranmaktadır³¹⁹. Aynı zamana Yargıtay ölmüş olan eşin, katılanın ölmesi nedeni ile kamu davasına katılma talebini kabul etmemektedir. Ancak suçtan doğrudan doğruya zarar görmüşse katılma talebini kabul etmektedir³²⁰. Nişanlıların mirasçı sıfatıyla CMK'nın 243. maddesine

³¹⁶ Yurtcan, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, s. 858.

³¹⁷ Ünver, Hakeri, s. 713; Yenisey, Nuhoğlu, s. 174.

³¹⁸ Koç, s. 225.

³¹⁹ "Müşteki... 'ın kamu davasına katılmadan ölmesi nedeniyle CMK'nın 243. maddesi uyarınca mirasçıların davayı takibe hakkı bulunmakla beraber, eşi olan ...'ın çalındığı iddia edilen mallar üzerinde tasarruf hakkı bulunması nedeniyle suçtan doğrudan zarar gördüğü bu nedenle kamu davasına katılmasına karar verilmesinde yasaya aykırılık görülmediği belirlenerek yapılan temyiz incelemesinde..." Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 13.12.2018 Tarih ve 2016/13960 Esas ve 2018/15469 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 10.03.2019; "CMK'nın 243. maddesindeki düzenlenen kanun koyucunun katılanın ölmesi durumunda mirasçılarının, davaya katılanın haklarını talep etmek üzere katılmasını murat ettiği anlaşılmaktadır. Mirasçılarının, miras bırakanın davaya katılmış olması koşuluyla miras bırakanın haklarını takip edebileceklerdir. Davaya katılmayan ve daha sonra ölen mağdurun mirasçılarının davaya katılma hakkı tanımadığı nazara alındığında bu mirasçılarının, ölen mağdurun haklarını takip etmeleri de mümkün değildir." Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 15.12.2017 Tarih ve 2017/19259 Esas ve 2017/28186 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 10.03.2019.

³²⁰ "Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 15.11.1994 tarih 3606/3878 sayılı kararında "müdahil G.A, suç tarihinden önce maktul den boşanması nedeniyle kendi adına davaya müdahil olamayacağından, adı geçen müdahilin temyiz isteminin CMUK'un 317. maddesi gereğince reddine" karar vermiştir. Yine 6. Ceza Dairesinin 16.10.1995 tarih ve 10271/20354 sayılı kararında, "boşandığı eşinin mirasçısı olmayan ve suçtan doğrudan zarar görmesi de söz konusu bulunmayan N.Ç'nin müdahillğine karar verilmesini usul veya yasaya aykırı kabul etmiştir. Olayımızda katılma talebinde bulunan... olayın

dayanarak katılma talebini kabul etmemekle birlikte suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş olması halinde nişanlının katılma talebini kabul etmektedir. Yargıtay suçtan doğrudan doğruya zarar görmenin niteliğini belirtirken “*haklı çıkar*” ve “*cezalandırma konularındaki psikolojik durumu*” değerlendirmektedir. Nişanlılar hakkında bu kıstasların oluştuğu saptandığında nişanlının suçtan zarar gören sıfatıyla kamu davasına katılması kabul edilmektedir³²¹.

Suçtan zarar gören veya mağdurun katılma talebinde bulunup da mahkemece talebin kabulünden sonra katılanın ölmesi halinde mirasçılara tebligat yapılmalı ve duruşma günü bildirilmelidir³²². Mirasçılardan katılma talebi, ölen kimsenin katılma talebinden bağımsızdır. Mirasçılar kendilerine yapılan tebligatla duruşma gününü öğrenerek, duruşmada sanıktan şikâyetçi olduklarını belirtmesi veya katılma istemini bildiren herhangi bir cümlenin söylenmesi durumunda mahkemece katılma talebi hakkında karar verilir. Mahkemece katılma talebinin kabul edilmesiyle mirasçı, katılan sıfatını kazanır³²³.

Katılanın ölmesi durumunda birden fazla mirasçısı varsa bu mirasçıların her biri birbirinden bağımsız olarak kamu davasına katılabilir. Bu durumda her bir mirasçının katılma davası birbirinden farklıdır. Katılanın duruşmaları takip etme zorunluluğu bulunmadığından mahkeme katılanın ölümünden haberdar olmayabilir. Bu durum katılma tali bir dava olduğundan ve ayrıca katılma davası hakkında karar

mağduru değildir. Ayrıca ölenin gayri resmi eşi olması nedeniyle MK'ya göre mirasçı sıfatı bulunmadığı gibi YCGK kararları ve özellikle kararlar birlikte değerlendirildiğinde, suçtan doğrudan doğruya zarar gördüğünü kabul etmekte olanaklı değildir. Bu itibarla adı geçen... 'in açılan kamu davasına katılmasına yasal olanak yoktur ve yerel mahkemenin katılma talebinin reddine ilişkin kararı usul ve yasaya uygundur.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu 15.07.2008 Tarih ve 2008/95 Esas ve 2008/195 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 11.03.2019.

³²¹ “Yukarıda belirtilen bilgi ve belgelerden de anlaşılacağı üzere, katılma isteminde bulunan ile ... geleneksel evlilik törenini yapıp, resmi nikah hazırlığında iken 22.11.2005 tarihinde meydana gelen kazada... ölmüştür. Bu somut olayda nişanlılık evresinde nişanlısı ölen ve ondan bebek bekleyen...’ın olay nedeniyle, evlilik hazırlığında bulunduğu müstakbel eşini kaybetmesinde haklı bir çıkarının zedelendiği, hukuken korunması gereken ciddi bir üzüntüye düştüğü ve bu olaya neden olan sanığın cezalandırılması yönünde psikolojik bir beklenti içine girdiği tartışmasız kabulü gereken bir olgudur. İster haklı çıkar ölçütü, isterse psikolojik faktörler ölçütü nazar alınsın, ..., müteveffa ile arasında var olan ve hukuken koruma altında bulunan nişanlılık statüsü gereğince bu suçtan doğrudan zarar görmüş olduğundan, suçtan zarar gören sıfatıyla kamu davasına katılmasına yasal bir engel bulunmamaktadır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu 15.07.2008 Tarih ve 2008/95 Esas ve 2008/195 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 11.03.2019.

³²² Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 19.06.2018 Tarih ve 2014/28119 Esas ve 2018/11933 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 11.03.2019.

³²³ Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 18.12.2018 Tarih ve 2017/1404 Esas ve 2018/12300 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 11.03.2019.

verilemeyeceğinden bir değişiklik olmayacak verilen son karar katılanın adresine tebliğ edilecektir. Mahkeme son kararın verilmesinden sonra katılanın ölümünden haberdar olursa mahkeme son kararı mirasçılarının adresine tebliğ etmeli ve onlara kanun yollarına başvuru hakkı tanınmalıdır. Mahkemece son kararın tebliğ edilmemesi usul eksikliğidir³²⁴.

C. KATILANIN KATILMA TALEBİNDEN VAZGEÇMESİ VEYA KATILMA DAVASINI GERİ ALMASI

CMK'nın 243. maddesine göre katılan sıfatını almış olan kimsenin vazgeçmesi durumunda katılma hükümsüz kalır. Katılma talebinden vazgeçme veya katılma davasını geri alma kavramları birbirinden farklıdır. Katılma davasını geri alma, mahkemece usulüne göre davaya katılmasına karar verilmiş olan kimselerin davanın ilerleyen aşamalarında taleplerinden vazgeçmeleridir. Katılma talebinden vazgeçme durumunda ise henüz katılma isteminde bulunulmamış veya katılma istemi henüz mahkeme tarafından kabul edilmemiştir³²⁵.

Katılma hakkına sahip olan kimseler davaya katılmak zorunda değildir. Bundan dolayı henüz kamu davası açılmamışken de katılmaktan vazgeçilebilir. Kanun bunu sağlamak üzere CMK 238/2. maddesinde şikâyeti belirten ifadedeler üzerine suçtan zarar görene davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulmasını düzenlemiştir. Özgür bir iradeye dayanan katılma talebinden vazgeçilmesi ile kamu davasına katılma imkânı ortadan kalkar³²⁶. Vazgeçmenin soruşturma veya kovuşturma evrelerinde gerçekleşmesi kamu davasına katılma imkânının ortadan kalkması yönünden birbirinde farklıdır.

Soruşturma evresinde kamu davasına katılmaktan vazgeçme, ortada açılmış olan kamu davası bulunmadığından, ileride açılacak olan davada katılma imkânını ortadan kaldırmaz³²⁷. Kovuşturma evresinde ise henüz mahkeme tarafından bir karar

³²⁴ Koç, s. 226.

³²⁵ Koç, s. 227.

³²⁶ Yenisey, Nuhoğlu, s. 174.

³²⁷ "Bu düzenlemeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde, soruşturma aşamasında şikâyetçi olmayan, mağdurun babasının davaya katılmasına yasal bir engel bulunmamakta ve kovuşturma aşamasında, şikâyetçi olduğunu bildirmesi üzerine, CMY'nın 234/2. maddesi uyarınca davaya katılmak isteyip istemediği hususunun sorulmaması usulü bir eksiklik ise de, şikâyetçi verilen hükme karşı yasa yoluna başvurmadiğinden, bu nedenlere dayalı olarak bir bozmanın yapılması olanağı bulunmamaktadır." Yargıtay Ceza Genel Kurulu 11.07.20066 Tarih ve 2006/191 Esas ve 2006/183 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>,

verilmemesi veya suçtan zarar görenin şikâyetçi olmadığını belirtmesi üzerine katılma imkânı ortadan kalkar³²⁸.

Takibi şikâyete bağlı olan suçlarda soruşturma evresinde şikâyetçi olmadığını belirten mağdur veya suçtan zarar görenin kovuşturma evresinde şikâyetçi olduğunu belirterek kamu davasına katılması mümkün değildir. Bunun nedeni şikâyetten vazgeçmeden vazgeçme mümkün değildir. Resen kovuşturulan suçlarda ise soruşturma evresinde şikâyetçi olmadığını belirten suçtan zarar gören veya mağdur kovuşturma aşamasında şikâyetçi olduğunu bildirerek kamu davasına katılabilir³²⁹.

Katılma davasını geri alma, mağdur veya suçtan zarar görenin mahkemece katılma taleplerinin kabulü halinde söz konusudur. Mahkemece davaya katılmasına karar verilip katılan sıfatını almış kişiler asıl kamu davası sonuçlanıncaya kadar tek taraflı irade beyanıyla tali dava olan katılma davasını geri alabilirler. Geri alma açıkça olabileceği gibi zımnem de geri alınabilir. Katılma davasının geri alınması şikâyetten vazgeçmeden farklıdır. Şikâyetten vazgeçmede sanığın lekelenme hakkı korunduğu için sanığında rızasının alınması gerekirken katılma davasının geri alınmasında sanığın rızasına gerek yoktur³³⁰.

11.03.2019; "Hazırlık soruşturmasında 31.03.1999 günlü dilekçeyle müşteki İnterbank A.Ş vekilinin hizmet nedeniyle emniyeti suistimal etme suçuna ilişkin olarak şikâyetten vazgeçmesi, açılan kamu davasına müdahil olarak katılmasına engel olamayacağı, ancak şahsi hak talebine mani olacağı gözetilmeden, müşteki İnterbank Anonim Şirketinin halefi konumunda bulunan Bayındırbank... vekilinin 07.12.2005 tarihli celsede sunduğu dilekçeyle yaptığı davaya katılma talebinin kabulü yerine yazılma şekilde müdahale isteğinin reddine karar verilmesi..." Yargıtay Ceza Genel Kurulu 05.04.2011 Tarih 2010/7-228 Esas ve 2011/40 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 11.03.2019.

³²⁸ "Kamu davası açıldıktan sonraki şikâyetten vazgeçme beyanı kamu davasına katılma hakkını ortadan kaldırdığına göre..." Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 18.06.2018 Tarih 2018/4343 Esas ve 2018/10954 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 18.03.2019.

³²⁹ "Sanıklar hakkında katılana karşı TCK'nin 86/2. maddesinde düzenlenen ve takibi şikâyete tabi olan basit yaralama suçundan kamu davası açıldığı, katılan ..., müdafii huzurunda Cumhuriyet savcılığında alınan 29.08.2012 tarihli beyanında "kimseden şikâyetim yoktur." demek suretiyle şikâyetten vazgeçtiği; ancak yargılama aşamasında şikâyetçi olup kamu davasına katılmak istemesi üzerine talebinin kabul edildiği anlaşılmış ise de; 5237 sayılı TCK'nin 73. maddesi gereğince şikâyetten vazgeçmeden vazgeçme mümkün olmadığından, takibi şikâyete tabi bu suçlar yönünden katılma kararı hukuki değerden yoksun olup katılan vekiline temyiz hakkı vermeyeceği anlaşılmakla, katılan vekilinin temyiz isteminin 6723 sayılı kanun'un 33. maddesiyle değişik 5320 sayılı kanun'un 8. maddesi gereğince yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK'un 317. maddesi uyarınca isteme aykırı olarak reddine..." Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 31.10.2018 Tarih 2018/2502 Esas ve 2018/16305 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 18.03.2019.

³³⁰ Ünver, Hakeri, s. 713.

Katılanın duruşmaları takip etme zorunluluğu bulunmadığından dolayı duruşmalara gelmemesi katılma davasının geri alındığı anlamına gelmese de mahkemenin takdirine göre davayı takip etmekten vazgeçtiği izlemine oluşturacak kadar duruşmalara gelmemesi katılma davasının geri alındığı şeklinde yorumlanıp katılma hükümsüz kalabilir³³¹.

Katılanın duruşmada şikâyetten vazgeçtiğini söylemesi³³², bir yanılıgı sonucu sanığı şikâyet ettiğini söylemesi veya sanığın o suçu işleyecek yapıda olmadığını söylemesi katılma davasını geri alma niteliğindedir. Geri alma durumunda mahkemece önceden verilmiş olan katılma kararı kaldırılmalıdır. Geri alma kararının kaldırılmaması kişiye davayı kanun yollarına götürme yetkisi tanımaz³³³.

Takibi şikâyete bağlı olan suçlar da katılanın mahkemece vazgeçtiğini söylemesi aynı zamanda şikâyete tabi olan suçun kovuşturma aşamasında sona ermesi sonucunu doğurmaz. Katılma davasının geri alınması ile şikâyetin geri alınması farklı kavramlardır. Şikâyet suçun kovuşturulması için gereken yargılama koşuludur. Bu durumda katılma hükümsüz kalacak ancak yargılama devam edecektir³³⁴. Takibi şikâyete bağlı olan suçlarda katılanın duruşma sırasında şikâyetten vazgeçtiğini bildirmesi durumunda ise sanığında rızası varsa hem katılma hükümsüz kalacak hem de kamu davası düşecektir.

Temyiz kudretine sahip olan çocuklar için ise farklı bir durum vardır. Yargıtay incelemelerinde katılma konusunda ayırım gücünü değerlendirirken çocukları on beş yaşından küçük ve on beş yaşından büyük olarak değerlendirmektedir. Yargıtay on beş yaşından küçük olan çocukların beyanına itibar etmemekte kanuni temsilcinin katılma davasını geri alma durumunda katılma

³³¹ Ünver, Hakeri, s. 713.

³³² "Özel daire'ce 22.01.2010 tarihinde yapılan ilk oturumda tarafların istemi üzerine M.Müsebbih ve M.Tan'ın davaya katılmalarına karar verildiği, hükmün verildiği 29.04.2010 tarihli oturumda sanıklar ve müdafilerinin ayrı ayrı şikâyetlerinden vazgeçtikleri, sanıkların son sözlerinde "hakkımızda açılan davalar düşürülsün" şeklinde beyanda buldukları, buna karşın mağdur M.Tan'ın yüzüne karşı verilen hükmü temyiz ettiği anlaşılmaktadır. 5271 sayılı CYY'nin "katılmanın hükümsüz kalması" başlıklı 243. maddesindeki; "katılan, vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır" şeklindeki düzenleme uyarınca mahkeme tarafından davaya katılmalarına karar verilenlerin daha sonra şikâyetlerinden vazgeçmeleri halinde davaya katılmaları hükümsüz kalacak ve katılan sıfatları sona erecek, buna bağlı olarak da, CYY'de düzenlenen katılanın sahip olduğu hak ve yetkiler kullanılamayacaktır." Yargıtay Ceza Genel Kurulu 07.12.2010 Tarih 2010/206 Esas ve 2010/245 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 20.03.2019.

³³³ Bakıcı, **Kamu Davasına Katılma**, s. 922.

³³⁴ Özen, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, s. 199.

hükümsüz kalmaktadır³³⁵. Yargıtay on beş yaşından büyük olanların ise katılma konusun da katılmanın önemini, sonucunu idrak edebileceğini kabul etmekte ve beyanını geçerli kabul etmektedir. On beş yaşından büyük olanların katılma davasını geri almasıyla hükümsüz kalmaktadır.³³⁶

³³⁵ “Mağdur ...'in suç tarihinde ve mahkemede beyanının alındığı duruşma tarihi itibarıyla 15 yaşından küçük olması nedeniyle, mağdur adına şikâyet hakkının ve kamu davasına katılma yetkisinin yasal temsilcilerine ait olduğu...” Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 08.11.2018 Tarih 2018/1613 Esas ve 2018/16924 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi , (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.03.2019; “Kayden 08.09.2004 doğumlu mağdure Elif Sila ile 02.09.2006 doğumlu mağdur ...'in suç tarihinde on beş yaşından küçük olmaları ve velayet haklarına sahip babaları İbrahim'in kovuşturma evresinde verdiği 05.05.2014 tarihli duruşma ifadesinde suça sürüklenen çocuklardan şikâyetçi olmadığını beyan etmesi karşısında, yaş küçüklüğü nedeniyle tayin edilen vekilin hükümleri temyize hakkı bulunmadığından...” Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 10.01.2018 Tarih 2017/10135 Esas ve 2018/184 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi , (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.03.2019; “Suç tarihi ve beyan tarihi itibarıyla 15 yaşından küçük olan mağdur adına şikâyet hakkının ve kamu davasına katılma yetkisinin yasal temsilcisine ait olduğu, müştekinin şikâyetten vazgeçtiği, sanığın da bu vazgeçmeyi kabul ettiğinin anlaşıldığı olayda sanığa yükletilen TCK'nın 106/1-2 cümle, 125/2-1, maddelerinde düzenlenen tehdit ve hakaret suçlarının takibinin şikâyete bağlı olması karşısında, şikâyetten vazgeçme nedeniyle TCK'nın 73/4 ve CMK'nın 223/8. maddeleri uyarınca kamu davasının düşürülmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi...” Yargıtay 18. Ceza Dairesinin 26.11.2018 Tarih 2016/13855 Esas ve 2018/15830 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.03.2019.

³³⁶ “Kayden 21.08.1998 doğumlu olup suç tarihinde on altı yaşı içerisinde bulunan mağdurenin, kovuşturma evresinde usulüne uygun şekilde yapılan tebligat ile gerçekleştirilen araştırmalara rağmen temin edilememesinden dolayı ifadesinin alınamaması karşısında, yaş küçüklüğü nedeniyle tayin edilen vekilin davaya katılma ve hükmü temyize hakkı bulunmadığı gibi mahkemece verilen katılma kararı da bu hakkı vermeyeceğinden, vaki temyiz isteminin 5320 sayılı Kanunun 8/1. maddesi gözetilerek 1412 sayılı CMUK'nın 317. maddesi uyarınca reddine...” Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 07.06.2018 Tarih 2018/5288 Esas ve 2018/4365 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.03.2019; “15 yaşından büyük olan mağdurların olay nedeniyle çocuk hakkında şikâyetten vazgeçmeleri ve müşteki vekilinin katılma talebinin de şikâyet yokluğu gerekçesiyle mahkemece kabul edilmemesi karşısında, 5271 sayılı CMK'nın 242/1 ve 260/1 maddelerine gereğince davaya katılma ve hükmü temyiz etmeye hak kazanmadığı anlaşıldığından; mağdurlar vekilinin temyiz isteminin 1412 sayılı CMUK'un 317. maddesi uyarınca istem gibi reddine...” Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 17.06.2014 Tarih 2014/1730 Esas ve 2014/24090 Karar sayılı kararı, Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.03.2019.

SONUÇ

Suç, toplumsal düzenin devamı için önem arz eden, kanuni tanımındaki maddi, manevi ve hukuka ayıklık unsurlarının gerçekleşmesiyle yaptırımla karşılaşılan insan davranışlarıdır. Suç işlenmesi durumunda zarar gören yalnızca suçtan doğrudan etkilenen kişi değildir. Bir suç işlenmesi durumunda kamu düzeni bozulacağından tüm toplumu oluşturan bireyler, dolaylı olarak suçtan etkilenirler.

Tarihsel süreç açısından baktığımızda mağdur veya suçtan zarar gören kimse, yargılama sürecinin dışında bırakılmakta ve yargılamada tanık olmaktan öteye gidememekteydi. Bu durum ise mağdur veya suçtan zarar gören kimsenin mağduriyetini arttırmaktaydı. Günümüzde mevzuatta yapılan düzenlemelerle mağdurun, mahkemede yalnızca tanık olmaktan öteye gidemeyen konumu değişmiş ve mağdura yargılama sürecinde birçok hak tanınarak aktif duruma getirilmiştir. Bu düzenlemelerin bir örneği de 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 237 ila 243. maddesinde düzenlenen “Kamu Davasına Katılma” kurumudur.

Kamu davasına katılma hakkı bütün suçlar açısından mümkündür. Katılma hakkına sahip olan kimseler CMK'nın 237. maddesinde: mağdur, suçtan zarar gören gerçek kişiler ile tüzel kişiler ve malen sorumlu olanlar olmak üzere belirlenmiştir. Mağdur kavramının gerek Türk Ceza Kanununda gerekse Ceza Muhakemesi Kanununda tanımı yapılmamıştır. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler Ve Fizik Kimliğinin Tespiti Hakkındaki Yönetmeliğin 3. maddesinde mağdur, suçtan veya haksız eylemden zarar görmüş olan kimse şeklinde tanımlanmıştır. Suçtan zarar gören, bir suçun işlenmesiyle hukuken korunan hak ve menfaatleri, doğrudan veya dolaylı olarak ihlal edilen kimse olup kapsamı mağdur kavramına göre daha geniştir. Malen sorumlu olan ise CMK'nın 2. maddesinde, yargılama sonucu verilen hükümden maddi ve mali olarak etkilenen kimse olarak tanımı yapılmıştır.

Kamu davasına katılma bazı istisnalar dışında ancak ilk derece mahkemesinde mümkündür. Bu istisnalar: ilk derece mahkemesinde ileri sürülen ancak reddolunan katılma talepleri ile ilk derece mahkemesinde ileri sürülmekle birlikte karar bağlanmayan katılma talepleridir. Bu istisnalar dışında kanun yolu aşamasında kamu davasına katılma mümkün değildir.

Kamu davasına katılmak için davanın kovuşturma aşamasında ve derdest olması gerekmektedir. Katılma davası asli olan kamu davasına bağılı tali bir davadır. Katılma hakkına sahip olan kimseler kovuşturma evresinin sonuna kadar failin cezalandırılması niyetini taşıyan basit bir taleple kamu davasına katılma hakkını kullanabilir.

Mahkeme, katılma hakkına sahip olanların kamu davasına katılmak için verdiği dilekçe veya duruşma sırasındaki basit sözlü beyan üzerine talepte bulunanlara davaya katılmak isteyip istemediğini sorar. Katılmanın ne zaman gerçekleştiği üzerine doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre, mahkemenin katılma talebini kabul etmesiyle suçtan zarar gören veya mağdur, “katılan” sıfatını alır. Bir diğer görüşe göre, mahkeme kararının tespit niteliğinde olduğu, suçtan zarar gören veya mağdurun katılma ifade eden beyanı ile kamu davasına katılıp “katılan” sıfatını aldığını savunur.

Katılan kamu davasına katılma ile yargılama sürecinde birçok hakka sahip olur. Katılan, soruşturma evresinde şikâyetçi olarak kovuşturma evresinde ise katılan olarak haklarını kullanır. Katılanın soruşturma evresinde elde ettiği haklar: haklarını öğrenme hakkı, delillerin toplanmasını isteme hakkı, tutanak ve belgelerden örnek isteme hakkı, avukat yardımından yararlanma hakkı ve kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara itiraz hakkıdır. Katılanın kovuşturma evresinde katılan sıfatıyla elde ettiği haklar ise: haklarını öğrenebilme hakkı, duruşmadan haberdar edilme hakkı, tutanak ve belgelerden örnek isteme hakkı, tanıkların davetini isteme hakkı, avukattan yararlanma hakkı, kanun yollarına başvurma hakkıdır.

Mağdur veya suçtan zarar gören kimse, kamu davasına katılarak yargılama sürecinde haklara sahip olduğu gibi ödevleri de vardır. Katılanın ödevleri: ödev olduğu konusunda tartışmalar olmakla birlikte davayı takip etmek, duruşma düzenini bozmamak, kamusal ödev olma çerçevesinde tanıklık yapmak, adres değişikliklerini bildirmek, yine doktrinde ödev olduğu konusunda tartışmaların bulunduğu katılanın bilirkişilik yapma ödevidir.

Suçtan zarar gören veya mağdurun davaya katılması davayı durdurmayaacağı gibi daha önceden tarihi belirlenmiş olan yargılama işlemleri vakit darlığından dolayı katılan kimse çağrılmayacak veya kendisine haber verilemeyecek olsa bile önceden kararlaştırılan günde yapılır. Dava bulunduğu yerden devam eder ve katılmadan

önceki kararlar katılana tebliğ edilmez. Katılan, kamu davasına katılmasından önceki kararlara karşı, Cumhuriyet savcısı için öngörülen süre içerisinde kanun yollarına başvurabilir. CMK'nın 260. maddesinde katılan sıfatını almış olanlar, katılma talebi reddedilmiş veya karara bağlanmamış olanlar ile katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanların kanun yollarına başvurabilme hakkı düzenlenmiştir. Bu kapsamda katılan katılmadan sonraki verilen mahkeme kararlarına karşı kısıtlama olmadan kanun yollarına başvurabilir.

Kamu davasına katılma: kamu davasının sona ermesi, katılanın ölümü, katılanın katılma talebinden vazgeçmesi veya katılanın katılma davasını geri alması halinde hükümsüz kalır. Katılanın ölümü halinde katılan tarafından geçmişte yapılan işlemler geçerliliğini koruyacaktır. Katılanın ölümü halinde mirasçılar, mirasçılığı ispat ederek katılan sıfatını kazanabilir. Ancak mağdur veya suçtan zarar görenin katılan sıfatını henüz kazanmadan ölmesi durumunda mirasçıların katılan sıfatını alabilme konusu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, mağdur veya suçtan zarar görenin, katılma talebini mahkemeye yöneltmesi ile katılan sıfatını aldığından mirasçılar, mahkeme tarafından katılma konusunda karar verilmesi gerekmeksizin kamu davasına katılabilir. Diğer bir görüşe göre ise, katılan sıfatı mağdur veya suçtan zarar görenin katılma talebinin mahkeme tarafından kabulü ile kazanıldığından mahkeme bu talebi henüz kabul etmeden mağdur veya suçtan zarar görenin ölmesi halinde mirasçılar, kamu davasına katılan olarak kabul edilemez.

Katılmanın gerekliliği hakkında konusunda lehe ve aleyhe olan görüşler mevcuttur. Katılmanın aleyhine olan görüşlere baktığımızda, katılma kurumu ile birlikte ceza davasının ciddiyetinin azalacağı, yargılama sürecinin uzayacağı, ceza muhakemesinin amacı faili ıslah etmekken katılma kurumu ile birlikte amacın faili cezalandırmaya dönüşeceği ve maddi gerçeklikten uzaklaşılacağı ifade edilmektedir. Katılma kurumunun lehine olan görüşlere baktığımızda ise mağdur veya suçtan zarar görenin kamu davasına katılması ile yargılama daha şiddetli ve sert geçecek, mağdur yargılamada aktif rol oynayacağından kişisel intikam dürtüleri ile ihkak-ı hakka başvurması engellenmiş olacaktır. Aynı zamanda Katılanın mahkemeye sunduğu deliller ile maddi gerçekliğe ulaşmak kolaylaşacak ve mağdur veya suçtan zarar gören davaya bizzat katılacağından adalete olan güveninin artacağı ifade edilmektedir. Son olarak kamu davasına katılmanın zararları olsa da bir bütün olarak katılma kurumu, ceza muhakemesinin yararına faaliyet göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı. (2009). **İngiltere Ve Galler Çocuk Adalet Sistemi Ve Mağdurlarla İlgili Çalışma Ziyareti**. Ankara, 2009.
- Aertsen, Ivo, "Türkiye'de Mağdur Haklarının Ve Mağdurlara Verilen Hizmetlerin Güçlendirilmesi; Etkin Uygulamaya Doğru, **Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu**, Deniz Ofset Matbaacılık, Ankara, 30-31 Ekim, 2014, s. 77-119.
- Akbulut, İlhan, "İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S. 1, 2003, s. 167-181.
- Akkaş, Ahmet-Hulisi, "Koşullu Salıverilme", Prof. Dr. Atilla Özer'e Armağan, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 1-2, 2008, s. 305-336.
- Alan-Akcan, Esra, "Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler", Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 3949-3997.
- Anayasa Mahkemesi Sitesi, (Erişim), <https://www.anayasa.gov.tr>, 28.02.2019.
- Arslan, Saadettin, *Tatbikatta Hazırlık Soruşturması ve Şahsi Dava*, 2. bs., Adil Yayınevi, Ankara, 2002.
- Artuk, Mehmet-Emin, Gökçen, Ahmet, Alşahin, Emin, Çakır, Kerim, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Avcı, Mustafa, "Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Anlayışının Tarihsel Gelişimi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 1, 2016, s. 7-36.
- Aygün-Eşitli, Ezgi, "Kısa Süreli Hapis Cezaları Ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 1, 2016, s. 63-100.
- Bacaksız, Pınar, "Cezalandırma Ve Topluma Yeniden Kazandırma", Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı, 2014, 4917-4941.

- Baki, Ensar, "Türk Ceza Hukukunda Etkin Pişmanlık", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S. 2, 2016, s. 27-56.
- Bakıcı, Sedat, "Kamu Davasına Katılma", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 6, 1991, s. 909-922.
- Bakıcı, Sedat, *Olaydan Kesin Hükme Ceza Yargılaması Ve Ceza Kanunu Genel Hükümler*, 3. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2000.
- Bakım, Sevi, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi", Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 2, 2013, s. 919-951.
- Boyacı, Akın, "Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LXXI, S. 1, 2013, s. 157-176.
- Canbolat, Selahattin, "Yargıtay Kararı Işığı Altında Ceza Usul Hukukunda Kamu Davasına Müdahale", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 6, 1984, s. 887-903.
- Cin, Halil, Akyılmaz, Gül, *Türk Hukuk Tarihi*, 5. bs., Sayram Yayınevi, Ankara, 2013.
- Çınar, Ali-Rıza, "Hükmün Konusu ve Eylemi(Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 84, 2009, s. 31-62.
- Çolak, Haluk, "Müdahale Kavramı Ve Müdahalenin Gereği Meselesi", *Yargıtay Dergisi*, C. 24, S. 4, 1998, s. 540-558.
- Çulha, Rifat, Demirağ, Fahrettin, Nuhoğlu, Ayşe, Oktar, Salih, Tezcan, Durmuş, *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, 3. bs., Türkiye Barolar Birliği Yayınevi, Ankara, 2018.
- Değirmenci, Olgun, "Ceza ve Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 77, 2008, s. 33-86.
- Demren-Dönmez, Burcu, "Türk Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 94, 2011, s. 95-130.
- Demirbaş, Timur, *İnfaz Hukuku*, 5. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.

- Doğan, Suat, *Ceza Adalet Sistemine Holistik Yaklaşım; Onarıcı Adalet Modeli*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.
- Dönmezer, Sulhi, "Müdahale Yolu İle Dava-Tevhidi İçtihat Kararı", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 12, S. 1, 1946, s. 364-371.
- Dönmezer, Sulhi, Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. I, 14. bs., Der Yayınları, İstanbul, 2016.
- Dural, Mustafa, Öğüz, Tufan, Gümüş, Mustafa-Alper, *Türk Özel Hukuku*, C. III, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2013.
- Düvenci, Nurdan, *Mağdur Hakları Açısından Şiddet Mağduru Kadının Korunması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- Emini, Mehmet-Emin, "Hak Kavramı", (Erişim), [dergisosyalbil.selcuk.edu.tr>download.705-1392-1-SM.pdf](http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/download.705-1392-1-SM.pdf), 10.03.2019.
- Ercan, İsmail, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. bs., Kuram Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Erdoğan, Suat, "Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı ve İslami Cezalar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. LVIII, S. 1, 2017, s. 185-203.
- Erem, Faruk, "Ceza Davasına Müdahalenin Lüzumsuzluğu", *Adalet Dergisi*, S. 11-12, 1962, s. 1202-1205.
- Erem, Faruk, Danışman, Ahmet, Artuk, Mehmet-Emin, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 1997.
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 17. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014.
- Ersoy, Uğur, "Ceza Muhakemesinin Amacı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Prof. Dr. Uğur Alacakaptan'a Armağan*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, C. I, İstanbul, 2008, s. 291-300.

- Ersoy, Uğur, "Sanık, Çağrı Kağıdının Tebliği İle Duruşma Günü Arasında Bulunması Gereken En Az Bir Haftalık Süreden Vazgeçebilir mi?", **Prof. Dr. Uğur Alacakaptan'a Armağan**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, C. I, İstanbul, 2008, s. 301-310.
- Feyzioğlu, Metin, **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, 1. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2002.
- G. Akipek, Jale, Akıntürk, Turgut, Ateş, Derya, **Türk Medeni Hukuku**, 13. bs., Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Güngör, Devrim, "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 2, 2013, s. 307-318.
- Hafızoğulları, Zeki, "Hukuka Uygunluk Nedenleri", (Erişim), <http://www.abchukuk.com/cezahukuku/hukuka-uygunluk.html>, 22.05.2019.
- Kafes, Veli, "Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 60, S. 1, 2011, s. 83-156.
- Kamer, Vehbi Kadri, "Ülkemizde ve Mukayeseli Hukukta Mağdura Yardım", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 77, 2008, s. 249-280.
- Kantar, Baha, **Ceza Muhakemesi Usulü**, 2. Kitap, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1946.
- Karaburun, Gökhan, "Karar Örnekleriyle Yargıtayın Bilirkişiliğe Bakışı ve Bilirkişiliğin Sorunları", **Adli Tıp Bülteni**, C. 22, S. 3, 2017, s. 200-207.
- Karakaş-Doğan, Fatma, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 95, 2011, s. 197-234.
- Karakehya, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1. bs., Savaş Yayınevi, Eskişehir, 2015.
- Katioğlu, Tuğrul, "Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 61, S. 2, 2012, s. 657-693.

- Kaya, İslam-Safa, *Uluslararası Hukuk Mevzuatı*, 2. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Kazaker, Gözde, *Kamu Davasına Katılma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2013.
- Kızıl, Muhammet, "Tanık İfadesi Ve İnanırcılık", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2, 2014, s. 397-407.
- Koca, Mahmut, Üzülmüş, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 10. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.
- Kocaoğlu, Sinan, "Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 86, 2009, s. 238-286.
- Koç, Ziya, *Ceza Muhakemesinde Katılan*, 1. bs., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Kunter, Nurullah, "Amne Davasına Müdahale", *Adalet Dergisi*, S. 10, 1943.
- Kunter, Nurullah, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi İçin Hazırlanan Öntasarının Beşinci Kitaba Müteallik Maddeleri Hakkında Mütalaalar", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 14, S. 3-4, 1948, s. 567-584.
- Noyan, Erdal, *Ceza Davası*, 2. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.
- Okandan, Recai G., *Umumi Hukuk Tarihi Dersleri*, 1. bs., İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1951.
- Önder, Tamer, "Şahsi Dava", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4, 1988, s. 571-577.
- Özbek, Veli Özer, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, 1. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999.
- Özbek, Veli-Özer, *Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı CMK; İzmir Şerhi*, 1. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.

- Özen, Mustafa, "Kamu Davasını Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi", *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 67, S. 3, 2009, s. 17-28.
- Özen, Mustafa, *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, 2. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Özen, Mustafa, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 2. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Özer, Uğur, "Hukukun Temel Kavramları", (Erişim), [web.hitit.edu.tr>dosyalar>durular.ugurozer@hititedutr301020178B5M7W8Y](http://web.hitit.edu.tr/dosyalar/durular.ugurozer@hititedutr301020178B5M7W8Y), 11.03.2019.
- Özgen, Eralp, *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlıkve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, Eskişehir , 1988.
- Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.
- Öztürk, Bahri, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Öztürk, Bahri, Erdem, Mustafa-Ruhan, *Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 10. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.
- Pekcanitez Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 3. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- Sare, Esin, "Türk Hukuk Sisteminde Kabul Edilen Erteleme Kurumları Üzerine İnceleme", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 111, 2014, s. 163-236.
- Sokullu-Akıncı, Füsün, *Viktimoloji*, 3. bs., Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. bs., Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014.
- Soyaslan, Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.

- Tekin, Erim, *Türk Ceza Adalet Sisteminde Mağdur-Fail Arabuluculuğu Uzlaşma Kurumunun Yasal Analizi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
- Tunç, Nazım, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik, 2010.
- Turhan, Faruk, Altıkat, Abdurrahim, "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik Ve Bu Usülden Yararlanma Şartları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 2012, s. 191-215.
- Türkiye Barolar Birliği Sitesi, (Erişim), cocuk.haklari.barobirlik.org.tr>dokuman, 10.02.2019.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2014). **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**. Ankara, 2014.
- Ünlütepe, Canan, *Kamu Davasına Katılma*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- Ünver, Yener, Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Veisz, Gabor, "Almanya'da Mağdur Hakları Destek Hizmetleri", **Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu**, Deniz Ofset Matbaacılık, Ankara, 30-31 Ekim, 2014, s. 233-242.
- Yapar, Hayrullah, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Katılan*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017.
- Yargıtay Karar Arama Sitesi, (Erişim), <https://karararama.yargitay.gov.tr>, 22.03.2019.
- Yaşar, Yusuf, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Gizli Tanıklık", *Ekonomi Ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, S. 133, 2013, s. 1-42.
- Yavuz, Hakan A., "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 100, 2012, s. 317-342.

Yenisey, Feridun, Nuhoglu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.

Yerlikaya, Ünal, *İslam Ceza Hukukunda Mağdur*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2006.

Yıldız, Ali Kemal, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Şikayetçi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 5. bs., Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 15. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yüce, Turhan-Tufan, *Ceza Hukuku Dersleri*, Cilt 1, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa, 1982.